

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Landvæsens- og
overlandvæsenskommissionskendelser

Hæfte XXIV

Kendelser fra årene 1967-68

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København 1969

Landvæsens- og
overlandvæsenskommissionskendelser

Hæfte XXIV

Kendelser fra årene 1967-68

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København 1969

Landvæsenskommissionen for Københavns amtsrådsreds' 1. landvæsenskommissionsområde
Kendelse afsagt den 23. juni 1967.

Hegn. Landvæsensretter. (*Hegnsynets kompetence til beskæring af træer stående inde på en grund*). 4 i en afstand af 0,90 til 1,15 m fra skellet mellem 2 ejendomme i Gentofte stående lindetræer af en højde på 8-10 m anset som hegn – »eget hegn« – jfr. hegnslovens § 1, hvorfor hegnsyn og landvæsenskommission anså sig som kompetente til at påkende en tvist angående nedskæring af træerne i det omfang det fandtes rimeligt, jfr. hegnslovens § 2 og § 13, stk. 2.*

Den indankede kendelse – hvori det med støtte i hegnslovens § 1 og § 2 jfr. § 13, 2 pålægges appellanten, grosserer Johs. Thejll som ejer af matr. nr. 24 s af Gentofte by og sogn inden 1. februar 1967 at lade foretage nedskæring af 4 på hans grund voksende lindetræer til en højde af 2 m over fælleshegnets højde og fremtidig holde træerne i denne højde, er afsagt den 7. december 1966 af hegnsynet for Gentofte kommune og ved skrivelse af 9. december 1966 indanket for landvæsenskommissionen af grosserer Johs. Thejll, Gentoftegade 16, med påstand om ophævelse af hegnsynets kendelse, idet appellanten ikke anser hegnsynet for at have været kompetent til at træffe afgørelsen.

Appelindstævnte, Gentofte kommunes kulturelle forvaltning, har påstået kendelsen stadfæstet, idet hegnsynet har været kompetent til at træffe afgørelse om hækken, som man fortsat finder at måtte anses som hegn – »eget hegn«.

* Se hæfte XIX s. 8 med note.

Appelindstævnte har under forhandlingerne givet udtryk for, at også en nedskæring til 5 meter vil være en tilfredsstillende løsning.

Landvæsenskommissionen har besigtiget forholdene på stedet.

Af det ved besigtigelsen konstaterede fremgår, at stammerne til de i kendelsen omhandlede lindetræer står i en afstand af 0,90 til 1,15 m fra skellet og har en højde af 8-10 m, at de fremtræder som stærkt beskåret i kronerne, således at disse danner en høj hækliggende sammenhængende vækst langs størstedelen af appellants skel mod appelindstævnets grund, at træerne også i toppen fremtræder som beskåret, således at der på ret svære tværgrene er småskud, hvis blade danner et tæt dække, og at skellet mellem parternes ejendomme iøvrigt udgøres af et ca. 2 m højt plankeværk.

Under sagen er der afgivet forklaring af parterne.

Appellanten har til støtte for sin påstand om ophævelse af hegnsynets kendelse anført, at de i sagen omhandlede lindetræer – bl. a. under hensyn til deres ringe antal, betydelige indbyrdes afstand samt lidt forskellige afstand fra skel – ikke kan anses som »eget hegn« efter hegnslovens § 1, men er fire fritstående træer, hvorfor sagen som faldende udenfor hegnsmyndighedernes kompetence må afgøres af de almindelige domstole.

Appellanten har herved henvist til, at den i den påankede kendelse benyttede betegnelse »hollandsk hegn« ikke kendes af hegnsløven og ej heller er et i gartneri og havebrug almindeligt anerkendt begreb, jfr. herved en af appellanten fremlagt udtalelse fra professor

Georg Boye, landbohøjskolens havebrugsafdeling, af 3. februar 1967, hvori det bl. a. hedder:

» . . .

Loven definerer desværre ikke, hvad der er lovligt hegn, men siger dog, at hegnet skal opfylde sin mission som hegn, hvilket en række spredtstillede træstammer ikke gør. De pågældende træer er altså ikke eget hegn, men simpelthen en række træer, der hensynsfuldt holdes studset, så grenene ikke rækker ind over nabogrunden. Hegnsloven siger om træer, der er placeret *uden for* hegnslinien – dette i strengeste geometriske forstand – kun at deres grene ikke må vokse *gennem hegnet* eller *hen over* det i en sådan afstand, at hegnet beskadiges. Ingen af disse to forbehold kan komme i betragtning i den foreliggende sag.«, og *at de 4 træer heller ikke efter almindelig forståelse af begrebet hegn kan anses som et sådant, idet dette begrebmæssigt forudsætter ikke alene en afgrænsning mod nabogrunden, men tillige, at der derved ydes et efter årstiden mere eller mindre bestandigt dække mod denne. Dette er ikke tilfældet i nærværende sag, hvor de nederste 2-3 m af bevoksningen er træernes ikke-bladbeklædte stammer, imellem hvilke der er ca. 4 meters afstand, samt at træernes tilklipping af ham gennem mange år er foretaget i nøje overensstemmelse med et mellem den tidligere ejer af hans ejendom og Gentofte kommunes skolevæsen til kommunens hegnsynsprotokol indgået forlig af 26. november 1925, hvori det bl. a. hedder:*

» . . .

Ved Besigtigelse paa Aastedet viste det sig, at en Del paa Entreprenør Jørgensens Ejendom i Nærheden af Hegnslinien staaende Lindetræer strakte deres Grene ind over C. L. Ibsensvej Nr. 3.s Grund.

Parterne forligte Sagen saaledes:

Ejeren af Gl. Stationsvej Nr. 16, Herr Entreprenør H. A. Jørgensen forpligter sig til inden 1. Februar 1926 at beskære de omquæstionerede Lindetræer ind til Hegnslinien og fremtidig at holde Grenene beskaarne i Hegnslinien.«

Efter appellantens opfattelse må striden om lindetræernes form og højde anses for et spørgsmål om fortolkning af forliget, hvilket ligeledes ligger udenfor hegnsmyndighedernes kompetence.

Appellanten har endeligt anført, *at* det er skolens disposition, at visse handicappede børn undervises i stueetagen i den mindst solbeskinne del af skolebygningen, og at denne disposition, der er truffet for kortere tid siden, er skolens ansvar og som sådan naboejeren uvedkommende. I denne forbindelse har han henvist til, at skyggen fra lindetræerne i det væsentlige kun kan være af generende omfang i tiden fra skoleårets begyndelse midt i august til midt i oktober måned.

Appellanten, grosserer Johs. Thejll, har forklaret, at han erhvervede ejendommen matr. nr. 24 s af Gentofte by og sogn i 1933 og ved erhvervelsen blev gjort bekendt med forliget for hegnsynet angående beskæring af lindetræerne. Han har siden overholdt forligets bestemmelser om beklipping af træerne i siderne og derudover foretaget en beskæring i toppen, således at toppen nu er ca. 2 m lavere end ved hans erhvervelse af ejendommen. Når han fortsat ønsker træerne bevaret i deres nuværende form, skyldes det ønsket om at kunne opholde sig i haven fri for indblik fra børnene i skolebygningen.

Skoledirektør Langvad Jensen har på appelindstævntes vegne forklaret, at man fra skolevæsnets side nok var bekendt med forliget af 1925, men ikke har tillagt det større betydning,

idet skolen først blev inddraget under kommuneskolevæsnet fra 1934. Når man nu fra skoleinspektørens side har rejst sagen, er dette sket på foranledning af Sundhedskommissionen, der har henstillet, at adgangen til lys og sol blev søgt forbedret for de klasseværelser (i stueetagen mod nord-øst), som man for nylig etablerede indrettet til brug for undervisning af spastiske børn og efter skoletid som fritidsklub for disse børn.

Til det anførte skal kommissionen bemærke, at forliget af 25. november 1925 ikke kan præjudicere kommunens stillingtagen til det i sagen omhandlede spørgsmål, allerede fordi der ved dette intet er afgjort med hensyn til højden af lindetræerne, men alene truffet aftale om træernes gren-udstrækning mod naboejendommen.

Efter kommissionens opfattelse må lindetræerne, hvis kroner i tiden fra slutningen af maj til midten af oktober har en sammenhængende tæt og hækagtig karakter og derfor en funktion som hegn – idet de i fortsættelse af plankeværket yder dække langs skellet – og hvis

Landvæsenskommissionen for Præstø amtsrådsreds

Kendelse af 1. november 1967.

Hegn. (Krav om opsætning af beskyttelseshegn). Grundejer E's krav om, at der for naboens regning skulle opsættes et beskyttelseshegn, indtil et af naboen nyplantet hegn havde opnået en tidligere aftalt højde på 1 m., ikke taget til følge, under hensyn til, at det måtte antages, at det nyplantede hegn i løbet af et par års tid ville nå en højde på ca. 1 m., samt til, at der på E's ejendom langs det nyplantede hegn var opsat et 1.75 m. højt raftehegn.

Mellem den arbejdsmand Laurits Rasmussen tilhørende ejendom, Åderupvej 125 i Næstved,

stammers afstand fra skellet kun udgør omkring 1 m, anses som eget hegn i hegnslovens forstand, således at appellanten ikke er frit stillet med hensyn til træernes højde, idet denne af hensyn til naboens loyale interesse heri må være undergivet de af loven følgende begrænsninger, som hegnsmyndighederne finder rimelige, jfr. hegnslovens § 2 og § 13, stk. 2.

Efter omstændighederne, derunder at træerne efter det oplyste har haft nogenlunde samme højde gennem en meget lang årrække og til, at man fra appelindstævntes side har udtalt, at en nedskæring til 5 m må anses for tilfredsstillende, finder kommissionen, at træerne ikke bør nedskæres til den i den indankede kendelse angivne højde af 2 m over plankeværket, men alene til en højde af 5 m regnet fra jordsmonnet, hvilken højde må antages at yde appellanten tilstrækkelig beskyttelse mod indblik fra skolen, samtidig med at skolevæsnets interesse i, at de omhandlede skolelokaler i højere grad får adgang til lys og sol, i rimeligt omfang, tilgodeses. . . .

og den forhenværende lokomotivfører E. M. Buch, Åderupvej 123, smst. tilhørende ejendom, findes et fælleshegn – en hæk af løvtræ.

I 1960 blev der mellem Rasmussen og Buch indgået et forlig af følgende indhold:

»Hækken klippes i 1 m højde på hele strækningen mellem nævnte ejendom med undtagelse af 3 blommetræer og et andet løvtræ, der står i skellets østlige ende.

Buch indgår på at flytte de forskellige ragelsesbunker og lignende, der ligger langs hækken og generer den.

Buch er indforstået med, at Rasmussen eventuelt opsætter et raftehegn i en afstand af 65

cm fra skellet og i en højde af 1,75 m og i en længde af ca. 35,00 m fra vejskellet. Raftehegnet opsættes håndværksmæssigt forsvarligt af runde ubarkede granrafter.«

I maj 1967 fjernede Buch ca. 18 m af hegnet og plantede for egen regning et nyt, ligeledes af løvtræ. Rasmussen var utilfreds hermed og indbragte spørgsmålet for hegnsynet, der den 7. juli 1967 afsagde sålydende kendelse:

- »1. Det af forhenværende lokomotivfører E. M. Buch opgravede gamle hegn hvor han samtidig for egen regning har plantet nyt hegn, må ses som en forbedring af det hidtidige gamle hegn, og da Buch stillede med vidne som bekræftede, at aftale mellem parterne havde fundet sted vedrørende ændring af hegnet, må lovens kapitel 3, § 12 være opfyldt.
2. Klagen over at E. M. Buch endnu ikke har fjernet ragelsesbunker som ligger tæt op ad hegnet og beskadiger dette, var et led i forliget af 21. april 1960, disse ragelsesbunker må være fjernet senest den 1. august d. å.
3. Rasmussens krav om ændring af hegnets højde til 1,80 m som ved forliget af 21. april 1960 var fastsat til 1 m højde, her må forliget stå ved magt.«

Landvæsenkommissionen for Skanderborg amtsrådskreds

Kendelse af 19. april 1968.

Vand II. (*Partsfordeling med hensyn til udgifter ved bortpumpning af vand, der truede med ødelæggelse af amtsvej*). Efter at landvæsenævnet havde pålagt et amtsråd at deltage i udgifter ved foranstaltninger, herunder pumpning, til afværgelse af en oversvømmelse, der truede med

Den 14. s. m. modtog Rasmussen en afskrift af kendelsen og ved skrivelse af 6. august 1967 har han derefter indanket den for landvæsenkommissionen for Præstø amtsrådskreds. . . .

Den 17. oktober 1967 afholdtes et møde, hvortil var indkaldt og mødt Rasmussen og Buch samt hegnsynet, . . .

Om det på mødet passerede findes tilført protokollen følgende:

»Der foretoges en besigtigelse.

Det konstateredes, at der ikke var nogen ragelsesbunker.

Det konstateredes endvidere, at Rasmussen har opført det i forliget af 21. april 1960 nævnte raftehegn.

Rasmussen nedlagde nu *påstand om, at der for Buchs regning ophættedes et beskyttelseshegn* indtil det nyplantede hegn har nået den i forliget aftalte højde på 1 m.«

Det må antages, at det nyplantede hegn i løbet af et par års tid har nået en højde på ca. 1 m, og når henses hertil samt til, at der på Rasmussens grund langs det nyplantede hegn er opsat et 1,75 m højt raftehegn finder kommissionen, at der er etableret forsvarligt hegn mellem de to ejendomme.

Rasmussens påstand om et midlertidigt beskyttelseshegn vil derfor ikke kunne tages til følge og hegnsynets kendelse vil være at stadfæste. — — —

at ødelægge en amtsvej, ankede amtsrådet med påstand om frifindelse, idet den pågældende rørlednings vedligeholdelse påhvilede lodsejerne, og årsagen til oversvømmelsen var, at ledningen var delvis tilstoppet. Ved landvæsenkommissionens kendelse blev amtsrådet frifundet, idet det fandtes uden betydning, at det var på amtsrådets foranledning, at foranstaltningerne var blevet iværksat.

Ved skrivelse af 22. december 1967 til landvæsenskommissionen for Skanderborg amtsråds-kreds har Skanderborg Amts vej- og vandinspektorat indanket en af landvæsensnævnet for Voer-Nim herreder med videre den 25. november 1967 afsagt kendelse, hvorved bestemmes:

Med hensyn til vedligeholdelse af rørledning fra Toftum Mose til Søvind bæk samt til fordeling af omkostninger ved oprensning af denne forholdes som foran bestemt. – Efter at det i nævnets kendelse er oplyst, at det stedlige sogneråd i tidsrummet 12. april – 10. maj 1967 på foranledning af appellanten havde ladet foretage foranstaltninger til afværgelse af en oversvømmelse, der truede med at ødelægge amtsvejen Horsens–Odder og at sognerådet derefter i henhold til vandløbslovens § 87, stk. 2, havde anmodet nævnet om at træffe bestemmelse om, hvem der skulle afholde disse udgifter, udtaler nævnet, at sognerådet i den givne situation, hvor der efter det oplyste har været overhængende fare for ødelæggelse af landevejen, har været berettiget til at træffe foranstaltninger herimod i henhold til vandløbslovens § 87, stk. 2.

Principielt må nævnet give sognerådet medhold i, at rørledningens vedligeholdelse påhviler lodsejerne, således som det foran er præciseret, men finder dog, at Skanderborg amts vejvæsen og Gangsted-Søvind kommune bør deltage i udgifterne med hver $\frac{1}{3}$ af de udgifter, der skyldes pumpning i 192 timer, hvor rensarbejdet var indstillet, ialt 7.776,00 kr. Der gives herved lodsejerne medhold i, at det skyldes hensynet til de offentlige veje, specielt landevejen, at sognerådet så sig nødsaget til at træffe øjeblikkelige foranstaltninger og på så ekstraordinær en måde som bortpumpning af vandet.

Nævnet bestemmer derfor, at udgifterne vil være at fordele således:

Lodsejerne i henhold til foranstående partsfordelingsliste:

Rensning, materialer og jordarbejde	11.817,85 kr	
Pumpning i 150 timer	6.075,00 kr.	
Udlagt af fru Sofie Brandt Andersen	200,00 kr.	
$\frac{1}{3}$ af 7.776,00 kr.	2.592,00 kr.	20.684,85 kr.
Gangsted-Søvind kommune:		
$\frac{1}{3}$ af 7.776,00 kr.	2.592,00 kr.	
Skanderborg amts vejvæsen:		
$\frac{1}{3}$ af 7.776,00 kr.	2.592,00 kr.	
I alt		<u>25.868,85 kr.</u>

Appellanten har i ankeskrivelsen påstået amtsrådet fritaget for at deltage i udgifterne.

Amtsvejinspektøren har i ankeskrivelsen nærmere anført:

»I sidste halvdel af marts måned 1967 opstod der store oversvømmelser i Toftum Mose, og vandet stod så højt, at landevejen Horsens–Odder på en strækning umiddelbart vest for Søvind by var i fare for at blive oversvømmet. For at afværge faren anmodede jeg under henvisning til vandløbslovens § 87, stk. 2, den 30. marts 1967 telefonisk Gangsted-Søvind sogneråd om at foranledige iværksat en rensning af afløbsledningen fra Toftum Mose, idet jeg havde fået oplyst, at årsagen til oversvømmelsen var, at denne ledning var delvis tilstoppet.

Da arbejdet ikke var påbegyndt den 10. april 1967, sendte jeg den 13. april 1967 sognerådet et anbefalet brev, hvori jeg meddelte, at såfremt

arbejdet ikke var påbegyndt senest den 14. april 1967, så amtsvejvæsenet sig af hensyn til færdselssikkerheden nødsaget til selv at lade arbejdet udføre på sognerådets regning.

Arbejdet blev herefter iværksat med bistand af »Jydsk Kloakservice«, der omgående etablerede et pumpeanlæg for hurtigst muligt at sænke vandstanden og dermed afværge en oversvømmelse af landevejen. Den 10. maj 1967 var rørledningerne rensat, og faren for oversvømmelse af landevejen var dermed endeligt afværget.

Udgifterne ved rensningsarbejdets udførelse beløb sig til 25.868 kr., heraf pumpeudgifter 13.851,00 kr. Før det egentlige rensarbejde blev iværksat, var vandstanden ved pumpning sænket ca. 20 cm. Dette pumpearbejde kostede 7.776,00 kr.

Inden oprensningsarbejdet blev påbegyndt, havde gårdejer Carl Hussmann, Søvind, anmodet landvæsensnævnet for Voer-Nim herreder om at afholde en forretning med henblik på ændring af vedligeholdelsespligten for rørledningen fra Toftum Mose.

Under denne sags behandling anmodede Gangsted-Søvind sogneråd landvæsensnævnet om i henhold til vandløbslovens § 87, stk. 2, at træffe bestemmelse om, af hvem de nu afholdte oprensningsudgifter skulle udredes. På mødet den 20. juni 1967 protesterede amtsvejvæsenet imod, at amtsrådet blev pålagt nogen del af udgifterne, idet man gjorde gældende, at amtsrådet på lige fod med en hvilken som helst anden skadelidende må have ret til at forlange et ulovligt forhold bragt til ophør uden selv at skulle deltage i udgifterne herved. Man gjorde endvidere gældende, at amtsrådet ikke tidligere har været pålagt nogen pligt til at deltage i rørledningens vedligeholdelse, hvilket fremgår af den på mødet

fremlagte ældre partsfordelingsliste, hvis opmindelse ikke kendes, men som nu af landvæsensnævnet er stadfæstet som gældende i fremtiden.

At amtsrådet ikke kan betragtes som interesseret lodsejer, kan endvidere bekræftes derved, at havde afløbet fra mosen været en åben grøft, som det uden tvivl tidligere har været tilfældet, var oversvømmelsen ikke opstået. Et nivellement af det omgivende terræn har nemlig vist, at en grøft med kun 0,5 m dybde havde været tilstrækkelig til at hindre en oversvømmelse, der kunne medføre fare for trafiksikkerheden.«

En lodsejer, gårdejer Carl Hussmann, Søvind, der iflg. kendelsen bærer 53 parter (af 100) af omkostningerne, har påstået kendelsen stadfæstet, idet han principalt gør gældende, at det ikke havde været nødvendigt med pumpningen og i hvert fald ikke i det skete omfang, subsidiært at amtsvejvæsenet har haft en primær interesse i nævnte arbejde af hensyn til landevejens sikring og derfor også bør deltage i udgifternes betaling.

Lodsejerne havde ikke ønsket pumpningen.

Under ankesagens behandling har afdelingsingeniør Bak, Amtsvejvæsenet henholdt sig til ankeskrivelsen og hertil føjet, at det af et gammelt målebordsblad fra 1874 fremgår, at der på omhandlede sted var gravet en grøft. Landevejen eksisterede i 1866. Den 30. marts 1967 passerede han stedet, hvor afløbsledningen fra Toftum Mose til Søvind bæk føres under landevejen. Vandet stod da op til vejens asfaltbelægning. Da han påny passerede stedet den 10. april var vandstanden den samme.

Et sognerådsmedlem bemærkede, at sognerådet havde affundet sig med nævnskendelsen af »kulancemæssige« grunde, uden at man følte sig forpligtet til at bidrage til vandets op-

pumpning. Den omhandlede ledning blev anlagt i 1923.

Entreprenør Ejlertsen, der forestod oppumpningen og oprensningen, oplyste, at der fra vejen til den første brønd er 250-300 m. Ledningen var »sandet til« gennem en længere periode, hvilket blandt andet kunne konstateres derved, at sandet var gråt og frit for ler. På visse strækninger var ledningen helt lukket.

Det havde været nødvendigt at fortsætte pumpningen under rensarbejdet for at holde vandet nede.

Landvæsensnævnets sagkyndige, filialbestyrer Bomholdt Jacobsen oplyste, at rørledningen på visse strækninger var af dimension 11" og på andre 7", hvorefter afstrømningskoefficienten måtte blive af beskeden størrelse.

Kommissionen har besigtiget forholdene på stedet.

Landvæsenskommissionen for Viborg amtsrådsreds

Kendelse afsagt den 21. august 1968.

Vand II. Landvæsensretter. (*Hjemvisning af sag om rørlægning af et vandløb, da fiskeriministeriet ikke havde været indkaldt*). Ved landvæsensnævnskendelse godkendtes et projekt til rørlægning af et åbent vandløb, således at det pålagdes et sogneråd at betale en del af anlægsudgiften. Sognerådet ankede til landvæsenskommissionen. Da fiskeriministeriet ikke som foreskrevet i lov om landvæsensretter § 18 havde været indkaldt til møde i landvæsensnævnet, blev sagen hjemvist til fornyet behandling ved nævnet.

Ved skrivelse af 14. april 1967 har Hvorslev-Gerning sogneråd til kommissionen påanket en

Det bemærkes, at den under nævnsagen opstillede partsfordelingsliste, hvorefter appellanten ikke er parthaver, ikke er blevet anfægtet hverken under nævnsagen eller under sagens behandling for kommissionen. Der er herefter alene spørgsmål om at tage stilling til, hvorvidt appellanten bør deltage i udgifternes afholdelse. Forinden bemærkes, at den omhandlede situation ved amtslandevejen efter det fremkomne må tilskrives en mangelfuld renholdelse gennem længere tid af rørledningen, der muligvis burde have været anderledes anlagt eller dimensioneret. Der er ikke, som sagen foreligger oplyst, tilstrækkeligt grundlag for at kritisere den af entreprenørfirmaet benyttede fremgangsmåde under pumpningen og rensningen og ej heller det hermed forbundne udgiftsbeløbs størrelse.

Da de af appellanten iøvrigt fremsførte synspunkter findes at burde godtages, vil der være at afsige kendelse i overensstemmelse med appellans påstand. . . .

af landvæsensnævnet for Lysgaard m. fl. herreder den 20. marts 1967 afsagt kendelse. . . .

Ved skrivelse af 11. januar 1968 har fiskeriministeriet meddelt kommissionen, at det har udpeget magister E. W. Kaiser til som fiskerisagkyndig at deltage i sagens behandling for kommissionen.

Nævnskendelse:

Landvæsensnævnets kendelse af 20. marts 1967 godkender til udførelse et af Det danske Hedeselskab udarbejdet projekt til rørlægning af et åbent vandløb over matr. nr. 51 m. fl. af Gerning by og sogn, der ejes af rekvirenten

gårdejer Jens Chr. Johansen. Udgiften til rør-lægningen er anslået til 14.500 kr.

På grund af kloakering i Gerning by er tilstrømningen efter den projekterendes opfattelse forøget så meget at det foreslås, at Gerning kloak betaler 5.800 kr. i henhold til vandløbslovens § 100 med begrundelse i forøget afstrømning. Under møde for landvæsensnævnet har sognerådet ved dets formand Bøttern taget afstand fra forslaget, idet det hævdede, at dersom Jens Chr. Johansen ønskede grøften rørlagt, måtte han selv afholde de dermed forbundne udgifter, idet sognerådet ikke mener, der kommer mere vand nu end tidligere. Nævnet har derefter i sin kendelse bestemt, at arbejdet vil være at udføre i overensstemmelse med det fremlagte projekt og pålagt Hvor-slev-Gerning kommune 4.350 kr. af anlægs-udgiften.

Anken:

Landvæsensnævnets kendelse er indanket for landvæsenskommissionen ved tidligere nævnte skrivelse af 14. april 1967, hvori sognerådet blandt andet har anført, at det mener, bred-ejerne selv må betale omkostningerne ved vandløbets rørlægning, da det ellers vil blive uoverkommeligt for kommunen på kloakselskabet vegne, inden man i værste fald får rørlagt vandløbet helt ned til Gudenåen (sagens bilag nr. 1).

Den teknisk sagkyndiges bemærkninger:

Efter at ankesagen har været forelagt kommissionens teknisk sagkyndige, har denne i skrivelse af 12. maj 1967 henledt opmærksomheden på, at projektet til grøftens rørlægning ikke synes at have været forelagt fiskeriministeriet til udtalelse. Den teknisk sagkyndiges bemærkninger til projektet i øvrigt har gen-

nem appellanten været forelagt den projekterende til udtalelse.

Den projekterendes udtalelse er fremkommet i skrivelse af 15. august 1967, sagens bilag nr. 9.

Landvæsenskommissionens møde den 15. marts 1968.

Kommissionen afholdt møde i sagen i Gerning forsamlingshus den 15. marts 1968. Her redegjorde distriktsbestyrer Alsted for den projekterende, Det danske Hedeselskab for sagens baggrund. Magister Kaiser erklærede, at recipienten kun kan rørlægges, såfremt vandet forinden renses yderligere, idet rørledningen kun flytter ulemperne længere ned ad vandløbet. Kredslægen anførte, at der ikke kan opnås nogen rensning ved rørlægningen.

Kommissionens teknisk sagkyndige anførte, at kommissoriet kun dækker fordeling af udgifterne ved rørlægningen ikke rensningsanlægget, og hvis der er klaget over selve rensningsanlægget, må det rejses som særlig sag. Med hensyn til selve rørlægningen er det rigtigt, at der som nævnt af den projekterende kunne etableres et forsinkelsesbassin for nedsættelse af rørdimensionen, men udgiften til et sådant vil formentlig blive lidt mere, end der er pålagt sognerådet i bidrag. Grøften er ikke tilstrækkelig til selv at virke som forsinkelsesbassin.

Sognerådsformanden mente, at afstrømningen fra byen nåede hurtigere ud til bækken end afstrømningen fra det øvrige opland.

Den fiskerisagkyndige, magister Kaiser, mente at nævnets kendelse var anfægtelig, da fiskeriministeriet ikke havde været indkaldt til nævnssagens behandling. Magister Kaiser fastholdt som betingelse for rørlægning af grøften, at det eksisterende rensningsanlæg udbygges.

Den projekterende foreslog, at rørlægningen

blev godkendt med en 40 cm ledning på lodsejers regning, medens sognerådet tilpligtes at forelægge et nyt projekt til udligningsbassin.

Kommissionen beså herefter forholdene i marken, hvorefter mødet blev genoptaget og forhandlingerne fortsat.

Den teknisk sagkyndige foreslog at kombinere udligningsbassinene med en udbygning af det eksisterende rensningsanlæg som et bassinanlæg.

Magister Kaiser kunne tiltræde en sådan ændring på betingelse af, at et projekt blev forelagt inden udløbet af en kort frist. Kan en sådan ordning ikke opnås, påstår han sagen hjemvist til landvæsensnævnet, fordi fiskeriministeriet ikke har været indvarslet til sagens behandling for nævnet.

Forslaget blev drøftet, og de mødte havde lejlighed til at udtale sig. Der blev udtrykt betænkeligheder ved de med en sådan ordning forbundne betydelige udgifter. Sognerådsformanden erklærede sluttelig at ville forelægge det fremkomne i et sognerådsmøde, og senest den 1. maj 1968 ville han underrette kommissionen om sognerådets stilling. Den projekterende og rekvirenten for landvæsensnævnet, gårdejer Johansen, tiltrådte den foreslåede ordning, dog understregede de, at de var uinteresserede i en udvidelse af rensningsanlægget. Såfremt sognerådet accepterede den foreslåede ordning, var det villig til at indlevere et projekt inden 1. november d. å.

Kommissionen optog derefter sagen til kendelse. Såfremt sognerådet senest den 1. maj overfor kommissionen bekræfter, at den foreslåede ordning tiltrædes, og et projekt til udbygning af rensningsanlægget kombineret med

udligningsbassin indgives, bortfalder kendelsesafsigelsen i nærværende ankesag, dog vil der være at træffe bestemmelser om sagens omkostninger.

Sognerådets stillingtagen:

Ved skrivelse af 29. april 1968 har Hvorslev-Gerning sogneråd meddelt kommissionen, at det har fået oplyst, at der til de påtænkte bassiner vil medgå et areal på ca. 0,8 ha plus udlæg af vejareal til anlægget, medens den jord der indvindes ved rørlægning af grøften, kun andrager ca. 0,1 ha., og da anlægget tilmed vil koste ca. 35.000 kr., mener sognerådet det urimeligt at påføre det offentlige og kloakselskabet så stor en udgift.

Kommissionens bestemmelser:

Idet sognerådets foranførte skrivelse af 29. april 1968 må opfattes som en nægtelse af at medvirke ved etablering af et forsinkelsesbassin og udbygning af rensningsanlægget som af den teknisk sagkyndige foreslået og af den fiskerisagkyndige tiltrådt, vil forslaget herefter være at anse som bortfaldet.

Da fiskeriministeriet efter det oplyste ikke som foreskrevet i lov om landvæsensretter § 18 har været særskilt indkaldt til mødet i landvæsensnævnet, og da det efter det foreliggende må antages at være af afgørende betydning for sagens udfald, at fiskeriministeriet overfor landvæsensnævnet som første instans får lejlighed til at fremsætte de krav og indsigelser, som skønnes fornødne til varetagelse af fiskerierens interesser, findes sagen, såfremt rekvirenten fastholder projektet, at måtte hjemvises til fornyet behandling ved landvæsensnævnet. . . .

**Landvæsenskommissionen for Præsto
amtsrådsreds**

Kendelse af 14. november 1968.

Vand IV. Ikke fundet grundlag for at pålægge en købstadskommune at levere vand til en udstykning på 19 parceller beliggende udenfor kommunen.

I medfør af § 11, stk. 2, i lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter nedsattes kommissionen . . . til behandling og påkendelse af andragende fra gårdejer Jens Larsen, Sierslev, om vandforsyning fra St. Heddinge Vandværk til 19 parceller i St. Heddinge landsogn. . . .

Ved skrivelse af 9. maj 1968 andrager rådgivende ingeniør Jørgen G. Larsen, Hårlev, for gårdejer Jens Larsen om landvæsenskommissionskendelse om ret til at få leveret vand fra St. Heddinge Vandværk til en udstykning på 19 parceller fra den gårdejerens tilhørende ejendom matr. nr. 11 b, Sierslev by, St. Heddinge landsogn, og beliggende i Stevns Kommune.

Andragendet er motiveret med, at udstykningsarealet, der grænser op til St. Heddinge by, er beliggende inden for St. Heddinge Vandværks naturlige forsyningsområde, hvilket efter andragerens mening må berettige til forsyning fra dette vandværk.

Det er oplyst, at andrageren tidligere ved skrivelse af 15. december 1967 har anmodet St. Heddinge Kommune om tilslutning til St. Heddinge Vandværk, men at St. Heddinge Kommune har svaret, at den ikke ser sig i stand til at påtage sig en sådan leverance.

I skrivelsen af 15. december 1967 er anmodningen til St. Heddinge Kommune bl. a. motiveret med, at kommunekontor og alderdomshjem i Stevns Kommune, der er beliggende nær ved udstykningen, forsynes med vand fra St. Heddinge Kommune samt med,

at udstykningsarealet ved en eventuel kommunesammenlægning kan blive en del af St. Heddinge Kommune, hvorfor det kan være rimeligt allerede nu at sikre en fælles vandforsyning for disse områder.

St. Heddinge byråd har ved skrivelse af 20. maj 1968 meddelt kommissionen, at det ikke mener sig forpligtet til levering af vand til nævnte udstykning, da denne er beliggende i Stevns Kommune.

Efter behørig indvarsling har kommissionen den 10. september 1968 afholdt forhandlingsmøde. . . .

Kæmneren oplyste, at St. Heddinge Kommune i 1965 har indvundet 224.000 m³ vand, i 1966 170.000 m³, i 1967 220.000 m³ og i 1968 til og med august 196.000 m³. Forbruget i 1968 kan skønnes at blive ca. 275.000 m³.

Kommissionen bemærker:

Ved landvæsenskommissionskendelse af 8. juli 1942 er der tildelt St. Heddinge Kommunes vandværk en vandindvindingsret på 200.000 m³ årlig.

Der er ved tildelingen ikke stillet betingelser eller pålagt værket forpligtelser af nogen art.

Under disse omstændigheder finder kommissionen, at det ikke kan pålægges vandværket at levere vand til ejendomme uden for kommunens grænser, og den af gårdejer Jens Larsen fremsatte begæring herom kan derfor ikke tages til følge. . . .

**Overlandvæsenskommissionen for Viborg m. fl.
amtsrådsreds**

Kendelse af 22. december 1966.

Vand I. Landvæsensretter. (Spørgsmål om udsættelse af kommissionsbehandlingen under hevisning til landvæsensretslovens § 26, stk. 3). Antaget, at det efter indholdet af nogle i sagen fremlagte dokumenter var tvivlsomt, hvorvidt nogle grundejere, der protesterede imod opret-

telse af et dambrug, kunne støtte nogen ret overfor rekvirenten, og de havde i hvert fald ikke sandsynliggjort, at de havde en sådan interesse i at modsætte sig dambrugets oprettelse, at den kunne komme i betragtning overfor de fordele, som rekvirenten ville kunne opnå ved projektets gennemførelse, jfr. vandløbslovens §§ 49, stk. 1, 46, stk. 3, og 42.

Kendelse afsagt den 23. april 1965 af landvæsenskommissionen for Aalborg amtsrådsreds' 2. område:

Ved skrivelse af 29. maj 1964 til formanden for Landvæsenskommissionen for Aalborg amtsrådsreds' 2. område . . . anmodede civilingeniør Hakon Frandsen . . . om tilladelse til ved amtsvandløbet Binderup Å at oprette et dambrug på dele af matr. nr. 10 a m. fl, Gelstrup by Vokslev sogn. . . .

På det således foreliggende grundlag afholdt kommissionen møde i sagen den 7. oktober 1964.

Blandt de mødte var det nedenfor Gelstrup mølle ved Binderup Å liggende A/S Binderup mølles dambrug, der mødte ved direktør Abildgård og højesteretssagfører Adam Jacobi, København.

Sidstnævnte bemærkede, at han tillige mødte for gårdejerne Johannes Melgaard Jensen, matr. nr. 3 a Vokslev, . . .

Højesteretssagfører Jacobi protesterede for de af ham repræsenterede lodsejere mod projektets fremme, for Melgaard Jensens vedkommende af landbrugstekniske grunde, og for de øvriges vedkommende af hensyn til deres lavt liggende huse, som ejerne frygter vil tage skade af den planlagte opstemning af åens vandspejl. . . .

Under 2. november 1964 modtog kommissionen skriftligt fra højesteretssagfører Jacobi, gårdejer Johs. Melgaard Jensen og A/S Binde-

rup mølles dambrugs primære og subsidiære påstande i sagen.

Endvidere fulgte med skrivelsen en på ejendommen matr. nr. 3 a Vokslev, den 2. september 1964 tinglyst deklaration af 29. august 1964, hvorved den nuværende ejer af denne ejendom, Johannes Melgård Jensen, er indgået på, at opstemning af vandet i Binderup Å udfor hans ejendom eller iøvrigt til skade for ejendommen ingensinde må finde sted, og at ingen del af ejendommen nogensinde må udstykkedes, udlejes eller på anden måde skilles fra den øvrige del af ejendommen til brug for opstemning af vandet i Binderup Å uden samtykke fra de påtaleberettigede, der er den til enhver tid værende ejer af matr. nr. 3 a, Vokslev by og sogn og bestyrelsen for A/S Binderup mølles dambrug. . . .

Som bilag 31 er der fremlagt en udskrift af skøde- og panteprotokollen for Hornum herred nr. 40, fol. 29, angående en den 24. december 1909 mellem ejeren af Gelstrup vandmølle matr. nr. 10 b Gelstrup, på den ene side og ejeren af matr. nr. 3 a af Vokslev og matr. nr. 9 a og 10 a af Gelstrup, afsluttet handel, hvorved ejeren af møllen afstod den til ejendommen knyttede ret til opstemning af vandet i Binderup Å, samt forpligtede sig til senest den 1. maj 1910 at stoppe og tilmure på forsvarlig måde stigsåbningen ved den daværende omløbsrende, idet køberne, hvis denne tilmuring ikke havde fundet sted inden fristens udløb, da havde ret til for sælgerens regning at lade dette arbejde udføre. . . .

Højesteretssagfører Jacobi har for fiskeri-ejer Abildgaard (Binderup Mølles Dambrug) og gårdejer J. Meldgaard Jensen nedlagt påstand på, at den foreliggende sag i medfør af § 26, stk. 3, i lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter udsættes, indtil det ved

domstolene er blevet afgjort, om det ovenfor nævnte skøde og den nævnte deklaration hver for sig eller i forening er til hinder for projektets gennemførelse. . . .

Landsretssagfører Melgaard, Nørresundby, påstod på rekvirentens vegne projektet fremmet, og parterne havde lejlighed til nærmere at begrunde deres påstande.

Da projektet, som det nu foreligger til påkendelse, har kunnet godkendes af såvel vandløbsretten som fiskeriministeriet, finder kommissionen det rettest først at anføre modproceduren:

Det er af Melgaard Jønen og A/S Binderup mølles dambrug gjort gældende, at dokumentet af 1910 er et skøde, der overdrager opstemningsretten til Gelstrup mølle til bl. a. ejeren af matr. nr. 3 a Vokslev by og sogn, nu Melgaard Jensen, og fortolkningen af dette dokument er et domstolsanliggende. Det vil derfor være at præjudicere en domstolsafgørelse, om kommissionen nu fremmer projektet, og det bør derfor gives udsættelse for at det under en retssag kan blive klaret, i hvilket omfang der tilkommer Melgaard Jensen opstemningsret. Det er i denne forbindelse oplyst, at Melgaard Jensen, udover den fremlagte deklaration, der forpligter ham til at forbyde opstemning og åregulering udfor sin ejendom, ved et samtidigt oprettet dokument har overdraget sin opstemningsret til Binderup mølles dambrug.

Hvad angår sagens realitet er det anført, at fremme af projektet med den deri indeholdte opstemning af vandet i Binderup Å vil forhindre såvel Melgaard Jensen som Binderup mølles dambrug i at udnytte den dem tilkommende opstemningsret, hvortil kommer, at en opstemning vil være til betydelig skade for Melgaard Jensens enge, der anvendes til græsning.

Rekvirenten, der har erkendt, at fortolkningen af dokumentet af 1910 er et domstolsanliggende, har protesteret mod, at sagen udsættes.

Rent bortset fra, at dokumentet ikke indeholder en overdragelse af opstemningsretten, men er en kontrakt om nedlæggelse af et stemmeværk, vil opstemningsretten ikke kunne udnyttes af de erhvervende 3 ejendomme, men må være knyttet til selve Gelstrup vandmølle. Der er i denne forbindelse henvist til, at en eventuel opstemningsret ikke kan tilkomme Melgaard Jensen, eller som det nu anføres, Binderup mølles dambrug alene, men må tilkomme samtlige de 3 erhververe i forening. Yderligere kommer hertil, at opstemningsretten ikke har været benyttet siden 1910.

Den nu påståede opstemning til brug for dambruget etableredes længere ned ad åløbet, og skulle det ved domstolsafgørelsen blive fastslået, at denne opstemningsret er til hinder for en Melgaard Jensen m. fl. tilkommende ret, vil den til dambrugets drift fornødne vandmængde kunne indvindes ved oppumpning af vand fra åen.

Med hensyn til Binderup mølles dambrug har rekvirenten endelig henvist til, at dette ikke kan have større ret, end der tilkommer Melgaard Jensen.

Mødet sluttede med, at kommissionen tilkendegav, at den ville tage spørgsmålet om sagens udsættelse i henhold til lov om landvæsenstretter § 26, stk. 3, op til overvejelse, og at kommissionens standpunkt til spørgsmålet ville blive meddelt parternes advokater inden 5 dage fra mødets dato, samt at sagen, såfremt udsættelse ikke blev givet, derefter måtte betragtes som optaget til kendelse.

Efter mødet forhandlede kommissionen sagen, og der var enighed om ikke at tiltræde den af højesteretssagfører Jacobi påståede udsættel-

se af sagen, idet kommissionen må holde for, at hverken det iskødet, lyst 10. september 1910 (bilag 31) eller i deklARATIONEN, lyst 2. september 1964 (bilag 30) indeholdte i nogen måde indskrænker de bemyndigelser og forpligtelser som en landvæsenskommission har til at behandle og påkende projekter angående anlæg af fiskedamme, jfr. lov nr. 214 af 11. april 1949, vandløbslovens § 49, 1. stk., og foregående paragraffer vedrørende vandingsanlæg, om hvilke paragraffer det særligt skal fremhæves, at disse indeholder hjemmel for kommissionen til at tillade, at der mod erstatning til de skadelidende foretages opstemning i det pågældende vandløb, disse beføjelser for kommissionen sammenholdt med, at der i den påberåbte § 26, i

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 22. december 1966:

Den påankede kendelse er afsagt den 23. april 1965 af landvæsenskommissionen for Aalborg amtsrådsreds' 2. område og er ved ankebegæring af 7. maj 1965 af appellanterne, gårdejer Johannes Melgaard Jensen og A/S Binderup Mølles Fiskeri, påanket til overlandvæsenskommissionen for 6. område.

For overlandvæsenskommissionen har appellanterne efter deres endelige påstand påstået den afsagte kendelse ændret derhen, at der nægtes tilladelse til anlæggelse af dambruget, subsidiært at kendelsen ophæves og sagen hjemvises til fornyet behandling ved landvæsenskommissionen, eller at den udsættes for overlandvæsenskommissionen. Appellanterne har subsidiært, forsåvidt dambruget måtte blive godkendt, nedlagt påstand om, . . .

Indstævnte civilingeniør Hakon Frandsen, Hasseris, har påstået kendelsen stadfæstet.

Under en af overlandvæsenskommissionen

lov om landvæsensretter stk. 3, er givet kommissionen hjemmel til at afgøre, om den finder det påkrævet eller ikke, at det rejste spørgsmål forelægges domstolene til afgørelse inden sagens påkendelse.

Ligesom der i kommissionen som ovenfor nævnt har været enighed om ikke at give udsættelse i sagen i henhold til § 26 i loven om landvæsensretter, har der også været enighed om at afvise den såvel af gårdejer J. Melgaard Jensen, ejer af matr. nr. 3 a Vokslev, med flere lodsejere, som af A/S Binderup mølles dambrug fremsatte primære påstand, gående ud på, at sagen nægtes fremme, og iøvrigt træffer kommissionen følgende bestemmelser. . .

foretaget besigtigelse konstateredes, at dambruget var delvis oprettet, idet der var anlagt 29 fiskedamme, der var taget i brug. Der påvises rester af det »Gelstrup vandmølle« tidligere tilhørende opstemningsværk. Det oplystes, at det ikke havde været i brug siden 1910, og at der er en afstand af ca. 300 m til den nu tilladte opstemning. . .

Appellanterne har til støtte for deres påstand om sagens hjemvisning eller eventuelle udsættelse for overlandvæsenskommissionen anført, at landvæsenskommissionen, da der opstod tvist om, hvilke rettigheder der tilkom appellanterne i henhold til skødet lyst 10. september 1910 og deklARATIONEN lyst 2. september 1964, i medfør af § 26 stk. 3 i lov om landvæsensretter burde have udsat sagen og afventet en afgørelse af dette spørgsmål, som parterne havde erklæret sig enige i hørte under domstolene. Med hensyn til forståelsen af indholdet af fornævnte skøde har parterne henholdt sig til deres for landvæsenskommissionen anførte synspunkter,

idet dog appellanterne har erkendt, at Binderup Mølles Fiskeri i henhold til dokumentet af 1910 ikke kan have større ret end Melgaard Jensen. Appellanterne har særlig anført, at den ved skødet overdragne opstemningsret ikke kan anses bortfaldet ved, at den ikke er benyttet siden 1910.

Selvom dokumentet af 1910 efter sin ordlyd overdrager den til »Gelstrup Vandmølle« hørende opstemningsret, må det dog efter dokumentets nærmere indhold antages, at formålet med dokumentets oprettelse har været at give afkald på opstemningsretten til fordel for de 3 interesserede lodsejere, af hvis efterfølgere alene en har protesteret mod den nu tilladte opstemning. Når endvidere henses til, at opstemningen er anbragt på et andet sted ved åløbet, og at det til vandmøllen knyttede opstemningsværk har været ude af funktion siden 1910, må det efter det foreliggende anses for tvivlsomt, om appellanterne på grundlag af dokumentet kan støtte nogen ret overfor indstævnte. Appellanterne har i hvert fald ikke på dette grundlag sandsynliggjort, at de har en sådan interesse i at modsætte sig dambrugets oprettelse, at den kan komme i betragtning overfor de fordele, som indstævnte vil opnå ved projektets gennemførelse, jfr. vandløbslovens §§ 49, stk. 1, 46 stk. 3 og 42. Det bemærkes herved, at

appellanternes eventuelle erstatningskrav vil kunne påkendes i forbindelse med sagens øvrige erstatningskrav, der af landvæsenskommissionen er udskudt til senere behandling. Under disse omstændigheder tiltrædes det, at landvæsenskommissionen ikke inden sagens påkendelse har fundet det fornødent at udsætte sagen for at afvente domstolens afgørelse af for nævnte spørgsmål. Den af appellanterne nedlagte påstand om sagens hjemvisning eller om sagens udsættelse for overlandvæsenskommissionen kan herefter ikke tages til følge.

Med hensyn til sagens realitet har appellanterne anført, at oprettelsen af dambruget efter de udtagne vandprøver og foretagne analyser vil forringe iltmætningsforholdene i åen og således være til skade for Binderup Mølles Fiskeri.

Efter det foreliggende findes det ikke af appellanterne godtgjort, at der som følge af dambrugets oprettelse vil opstå sådanne ulemper for det ca. 3,6 km nedenfor liggende Binderup Mølles Fiskeri, at de bør komme i betragtning overfor indstævntes interesse i dambrugets oprettelse. Da overlandvæsenskommissionen ej heller finder at kunne tage de af appellanterne subsidiært nedlagte påstande til følge, vil den indankede kendelse, for så vidt den foreligger overlandvæsenskommissionen til prøvelse, være at stadfæste.

Overlandvæsenskommissionen for Haderslev m.fl. amtsråds kredse
Kendelse af 21. september 1967.

Vand I. (Oprettelse af dambrug). Godkendt projekt angående oprettelse af dambrug ved amtsvandløbet Holme å imod protest fra ejeren af et nedenfor i en afstand af ca. 800 m beliggende dambrug.

Kendelse afsagt den 17. december 1963 af landvæsenskommissionen for Ribe amtsråds kredse: Begæring om behandling af landvæsenskommissionen.

Efter begæring i skrivelse af 16. april 1963 fra landinspektør Dahl Christensen, Varde, for firmaet J. Chr. Juhl, Odense, har landvæsenskommissionen for Ribe amtsråds kredse i hen-

hold til lov nr. 214 af 11. april 1949, vandløbsloven, behandlet en sag vedrørende godkendelse af et projekt for anlæg af et dambrug på matr. nr. 3 *m* m. fl., Hostrup by og 2 *b* m. fl., Haltrup by, Øse sogn, Ribe amt, ved amtsvandløbet Holme å. . . .

Projektet.

Det indbragte projekt går ud på følgende:

Dambruget agtes anlagt ved amtsvandløbet Holme å på matr. nr. 3 *m* m. fl., Hostrup by, og en del af matr. nr. 2 *b* m. fl., Haltrup by, Øse sogn.

I forbindelse med dambruget foretages en regulering og forlægning af Holme å. . . .

Mødet den 13. august 1963. . . .

Lodsejerne Carlo Jacobsen m. fl. . . . protesterede mod, at der meddeles andrageren ret til at oprette dambrug, idet opstemningen vil bevirke, at vandstanden stiger i de dem tilhørende engarealer, beliggende ved et sognevandløb, der falder ud i Holme å på matr. nr. 7 *a* Vestterp.

For ejerne af Haltruplund dambrug protesterede fiskeriejer Mogens Hansen skarpt mod oprettelsen af det påtænkte dambrug på grund af den ringe afstand mellem de 2 brug. Han påstod, at oprettelsen vil betyde forringede vilkår for Haltruplund dambrug, hvis produktion vil blive mindre, og han fremhævede risikoen for overføring af smitte fra det ovenfor liggende dambrug. . . .

Rekvirenten henviste til det fremlagte længdeprofil, hvorefter der fra udløbskanalen i det projekterede dambrug er 965 m til stemmeværket ved Haltruplund dambrug. Han bestred endvidere, at der foreligger erfaringsmateriale, der viser, at det er skadeligt for dambrug, at der oprettes et dambrug ovenfor. . . .

I henhold til det foran anførte og de under sagens behandling fremkomne oplysninger bestemmer landvæsenskommissionen herefter følgende:

Det er for kommissionen godtgjort, at rekvirenten, firmaet J. Chr. Juhl, Odense, har truffet aftale enten om overtagelse af eller erstatning til ejerne af de arealer, der er beliggende ved amtsvandløbet Holme å fra og med matr. nr. 2 *b*, Haltrup og 2 *g* Hostrup nedenfor dambruget til og med matr. nr. 5 *a* Haltrup og 7 *p* Hostrup, henholdsvis ca. 800 m og ca. 1000 m ovenfor dambrugets stemmeværk.

Hvad angår de ved åen ovenfor de to sidstnævnte matr. nr. beliggende arealer, specielt de langs sognevandløbet gennem Vestterp-enge værende, ret lave engparceller, finder kommissionen at kunne godkende de af den projekterende foretagne beregninger af stuvningskurven som vist på kommissionens bilag 39. Der kan efter disse beregninger forventes et vandspejl ved sognevandløbets udløb i åen på kote 19,50 m ved manningstal 35 og 19,58 m ved manningstal 28.

Der er den 9. september 1963, da åen for nylig var rensat for grøde, målt et vandspejl det pågældende sted på kote 19,75 m, altså højere end det med det laveste manningstal beregnede vandspejl.

Selv om man ikke kan se bort fra, at materialevandringen i Holme å, såfremt strækningen fra det projekterede styrt i st. 2600 m (ovenfor sognevandløbets udløb) til stemmeværket ikke holdes fri for tilsanding, vil ændre de af den projekterende foretagne beregninger, finder kommissionen ved at pålægge dambruget den nedenfor anførte oprensingspligt, at lodsejerne sikres tilstrækkeligt mod de ulemper, der evt. ville følge af tilsanding af nævnte strækning.

Protesten fra lodsejerne ved vandløbet i Vestterp enge afvises.

Da det desuden af projektet fremgår, at åen efter reguleringen vil få en bundbredde på 4,0 m og en ovenbredde på ca. 7,0 m mod de regulativmæssige 3,15 m og ca. 5 m, finder kommissionen at måtte afvise den af lrs. Bødker for ejerne af matr. nr. 7a, 7h, 4i, 4k, 4l, 1b og 6a af Vestterp by, Starup sogn, fremsatte protest mod projektets godkendelse.

Med hensyn til den af lrs. Bødker for ejerne af Haltruplund dambrug fremsatte protest mod godkendelse af projektet for anlæg af Stenhøj dambrug, idet dette påstås at ville nedsætte produktionskapaciteten i Haltruplund dambrug, skal kommissionen anføre følgende:

Det er kommissionen bekendt, at der af eand. mag. Knud Larsen, Danmarks fiskeri- og havundersøgelser er foretaget undersøgelser ved forskellige dambrug for at klarlægge spørgsmålet om ændring af vandets iltindhold og temperatur ved passage gennem dambrug. Disse undersøgelser viste intet i retning af forringelse af de nævnte faktorer.

Der er senere foretaget en ret omfattende undersøgelse af de samme faktorer ved et af vore af dambrug stærkest udnyttede vandløb, Omme å, men resultaterne af disse undersøgelser er ikke offentliggjort.

I henhold til projektet bliver der mere end 800 m fra udløbet af Stenhøj dambrugs udfiskningskanal til Haltruplund dambrugs stemmeværk.

Kommissionen kan derfor ikke se, at det findes godtgjort, at der er fare for, at vandets iltindhold og temperatur, når det når frem til Haltruplund dambrug, vil være forringet efter anlæg af Stenhøj dambrug.

Evt. fare for fysisk forurening af vandet

mener kommissionen at kunne forhindre ved påbydelse af de nedenfor anførte bestemmelser m. h. til udfiskning o. lign.

Hvad endelig angår den af Haltruplund dambrug påståede risiko for påføring af smitte fra det ovenfor liggende dambrug finder kommissionen anledning til at understrege, at kilderne til infektion med smitte af fiskebestanden i et dambrug er mangeartede og endnu meget dårligt belyst, således at der heller ikke på dette område foreligger undersøgelser, der bekræfter den fremsatte påstand.

Sluttelig skal fremhæves, at der ikke i vandløbsloven er fastsat nogen bestemt minimumsafstand mellem dambrug ved samme vandløb.

Afvisning af protest fra Haltruplund dambrug.

Landvæsenskommissionen må derfor afvise den af lrs. Bødker for ejerne af Haltruplund dambrug fremsatte protest mod godkendelse af projektet for anlæg af Stenhøj dambrug.

Hvad angår de af lrs. Bødker for Haltruplund dambrug i bilag 31 anførte 8 punkter, der ønskes optaget i kendelsen, såfremt projektet godkendes, skal kommissionen anførte følgende:

- ad 1. Kravet om, at udløbet fra udfiskningskanalen skal føres op i nærheden af stemmeværket findes ikke at kunne imødekommes, da fordelene ved en sådan foranstaltning ikke findes at modsvare ulemperne og ekstraarbejdet i forbindelse med en sådan ændring af projektet.
- ad 2. Bestemmelser om forholdsregler ved udfiskning m. v. er anført senere i kendelsen.
- ad 3. Kravet om forbud mod anvendelse af udfiskningskanalen til produktion af fisk

findes uberettiget og kan ikke imødekommes.

- ad 4. Da rekvirenten er ejer af arealerne på begge sider af Holme å fra et stykke nedenfor udløbet fra dambruget til mere end 800 m ovenfor stemmeværket, samt da beliggenheden af Haltruplund dambrug ikke i sig selv berettiger kravet, finder kommissionen, at det fremsatte krav om, at der til enhver tid skal være mindst 50 % frivand ved Stenhøj dambrugs stemmeværk, er uberettiget og må afvises.
- ad 5. Spørgsmålet om evt. grusning af damme og kanaler finder kommissionen at kunne overlade til rekvirentens egen afgørelse.
- ad 6. De fremtidige regler for vandløbets vedligeholdelse er anført senere i kendelsen.
- ad 7. Kravet om neutralisering af skadeligt vand fra mosehuller o. lign., der lukkes ud i åen i forbindelse med dambrugets etablering, findes rimeligt og i overensstemmelse med vandløbsloven, men kommissionen mener ikke, at der er grund til at pålægge rekvirenten særlige foranstaltninger, under hensyn til de i loven fastsatte regler.
- ad 8. Der er ikke meddelt igangsætningstilladelse før kendelsens afsigelse, og kommissionen finder ingen anledning til at pålægge rekvirenten særlig udsættelse af arbejdets påbegyndelse ud over, hvad rekvirenten måtte finde formålstjenligt under hensyn til vandløbslovens § 7 og lov om landvæsensretter §§ 37-43.

Vedrørende det af lrs. Bødker for Haltruplund dambrug i samme bilag 31 tagne forbehold med hensyn til erstatning for ulemper og tab

for Haltruplund fiskeri, såvel medens anlægsarbejdet gennemføres, som senere under driften af Stenhøj dambrug finder kommissionen ikke at kunne godkende et sådant forbehold, men at måtte henvise ejerne af Haltruplund dambrug til evt. at rejse sag i henhold til vandløbslovens § 103.

Godkendelse af projektet.

Med henvisning til det foran anførte godkender landvæsenskommissionen herefter det af landinspektør Dahl Christensen for fa. J. Chr. Juhl, Odense, indbragte projekt for anlæg af Stenhøj dambrug i overensstemmelse med de ændrede planer . . . på følgende betingelser:

Regulering af Holme å.

Der foretages en regulering af amtsvandløbet Holme å fra broen for jernbanen Grindsted-Varde (station ca. 70 m) til station 2600 m, beliggende ca. 40 m overfor udløbet i Holme å af sognevandløbet fra Vestterp enge. Reguleringen foretages med en bundbredde på 4,0 m, anlæg 1,5 og afdd 1 ‰. Den fra vandløbet opgravede fyld skal efter aftale med ejerne enten spredes på de tilgrænsende arealer i et ikke over 15 cm tykt lag, eller fjernes af rekvirenten.

Hvor åslynger efter aftale med de tilgrænsende ladders ejere gennemgraves, skal fylden i første række benyttes til opfyldning af de afskårne slynger. Evt. skelberigtigelser i forbindelse hermed skal foranstalles og bekostes af ejere af Stenhøj dambrug.

Ved afslutningen af reguleringen i st. 2600 m opføres et dobbelt betonstyr som vist på bilag 43.

Dambruget m. bygværker.

Iøvrigt anlægges dambruget som vist på bilag 38 med 78 damme, to fødekanaler og en

udfiskningskanal. Der opføres et stemmeværk i Holme å på matr. nr. 10, Haltrup, med slug 5,5 m og bundkote 17,56 m D.N.N. I tilknytning til stemmeværket bygges et indløbsbygværk med slug 6,0 m og bundkote 18,35 m. Endvidere opføres en fisketrappe som beskrevet nedenfor (bilag 40).

Ved udløbet af udfiskningskanalen i Holme å opføres et udløbsbygværk med slug 6,0 m og bundkote 17,50 m.

Endelig etableres overfaldsbygværker ved nederste ende af fødekanalerne.

Langs amtsvandløbet skal dæmningens kro-nebredden være mindst 5,0 m, og de i forbindelse med dambrugets anlæg opførte bygværker skal armeres således, at alm. gravemaskiner kan passere over disse.

Flodemål og vandindtagning.

Ved det ovenfor omtalte stemmeværk på matr. nr. 10, Haltrup, tillades det ejeren af Stenhøj dambrug at foretage opstemning af amtsvandløbet Holme å til kote 19,20 m D. N.N. og herfra gennem det nævnte indløbsbygværk at indtage vand til Stenhøj dambrug.

Flodemålsmærke.

Senest ved kommissionens afsyning af dambruget skal foreligge erklæring fra en dertil autoriseret person om anbringelse af et flodemålsmærke, indstøbt 15 cm i den mod åen vendende side af betonmuren ved stemmeværket og bestående af en bronzeplade, 20×5×1 cm. Koten til pladens overside skal svare til det tilladte flodemål, 19,20 m D.N.N.

Bortfald af stemmeret.

Såfremt opstemningen ikke anvendes efter sit formål i 8 på hinanden følgende år, bortfalder stemmeretten, og stemmeværket kan for-

langes fjernet uden udgift for andre end dambrugsejeren og uden yderligere kendelse af en vandløbsret.

Vandmængde.

Der tillægges ikke Stenhøj dambrug ret til en bestemt vandmængde, men den til enhver tid eksisterende vandføring må efter behov indtages i dambruget, bortset fra den til drift af fisketrappe og ålepas nødvendige vandmængde, jfr. nedenfor.

Fremtidig vedligeholdelse af Holme å.

Den fremtidige vedligeholdelse af Holme å fra det punkt, hvor åen løber ind på jernbanens areal til st. 2723 ved skellet mellem matr. nr. 7a og 7h Vestterp by, Starup sogn, påhviler og foretages af ejeren af Stenhøj dambrug. Strækningen fra banen til stemmeværket oprensnes til det i regulativet for amtsvandløbet Holme å fastsatte tidspunkt, idet det dog er tilladt dambruget, såfremt det findes påkrævet, at foretage ekstra oprensning eller skæring af grøde.

Strækningen ovenfor stemmeværket skal ligeledes oprensnes til det i regulativet fastsatte tidspunkt, men skal derudover til stadighed holdes fri for grøde og sandaflejringer over den projekterede bund af hensyn til afløbet fra Vestterp enge.

Det tillades rekvirenten i h. t. vandløbslovens § 12, stk. 3, at foretage oprensning til 20 cm under den i projektet angivne bund.

Den fra åen oprensede fyld skal straks spredes eller fjernes ved rekvirentens foranstaltning.

Varsel til Haltruplund dambrug.

Forud for hver oprensning, grødeskæring m. v. skal mindst 3 døgn forinden gives Haltruplund dambrug skriftlig meddelelse herom.

Bortfald af særlig vedligeholdelsespligt.

Såfremt dambruget nedlægges, og opstemningen ophører, jfr. foran, bortfalder den særlige vedligeholdelsespligt, hvorefter vandløbet vedligeholdes i henhold til vandløbslovens og regulativets almindelige bestemmelser.

Sikring af vildfiskenes passage m. v.

Til varetagelse af frivandsfiskeriets interesser bestemmes følgende:

1. I stemmeværkets ene side etableres en fiske-trappe af kammertrappetypen. Hver kammer skal være 2 m langt og 1,5 m bredt. I trappens tværvægge skal der skiftevis i højre og venstre side være gennemgangsåbninger, 25 cm brede og 35 cm høje, rektangulære, dog med de øverste hjørner blændede i trekant 10 cm på hver led (jfr. tegningen af november 1963). I trappens funktionstid skal vanddybden overalt i hvert enkelt kammer være mindst 75 cm og fra trappen og mindst 3 m ned ad vandløbet mindst 50 cm. Samtlige gennemgangsåbninger (også øverste og nederste) skal være helt dykkede. Endelig må i nævnte tid vandstandsfor-skellen mellem forvand og øverste kammer, kamrene indbyrdes, og nederste kammer og bagvandet ikke overstige 25 cm. Såfremt disse betingelser, når dambruget kommer i drift, skulle vise sig ikke at kunne opfyldes med en trappe med 3 kamre, skal dambruget være for-pligtet til at tilbygge det fornødne antal ekstra kamre.

2. Fisketrappen skal holdes fuldt åben og forsynet med den for dens drift nødvendige vandmængde hvert år i tiden 1. oktober – 31. marts. Herudover skal frivand, når sådant gives, fortrinsvis gives afløb gennem trappen. Det skal dog efter forud indhentet tilladelse fra fiskerikontrollen være dambruget tilladt i tilfælde af ekstraordinær lille vandføring i Holme å, at

holde trappen lukket de første 14 dage af oktober og de sidste 14 dage af marts.

3. Dambruget skal bekoste og foranledige opsat 3 skilte med påskriften »Fredningsbælte«. »Fiskeri forbudt«. Det ene skilt anbringes ved stemmeværket og forsynes med pile, der viser op og ned ad åen. De to andre anbringes henholdsvis 50 m nedenfor og 50 m ovenfor stemmeværket og forsynes med respektive op og ned ad åen visende pile.

4. Tilløbskanalen skal i indløbsbygværket øverst være forsynet med en til bund og sider tæt sluttende og med åbredden flugtende rist med højst 30 mm mellem tremmerne. Udløbsbygværket fra udfiskningskanalen skal ligeledes være forsynet med en til bund og sider tæt sluttende og med åbredden flugtende rist med højst 30 mm mellem tremmerne. Endelig skal samtlige indløb fra fødekanalerne til damme og udfiskningskanal være forsynet med riste med højst 10 mm tremmeafstand.

5. I overfaldsbygværkerne nederst i fødekanalerne indrettes ungfisksluser i form af 8 cm dybe og 10 cm brede, rektangulære udskæringer, gennem hvilke der hvert år i tiden 1. marts – 31. maj skal ledes vand i fuldt profil. Bunden nedenfor ungfisksluserne skal indrettes således, at den konstant er dækket af mindst 15 cm vand. Der skal i ovennævnte tid være frit gennemløb for ungfisk (der kan passere et 30 mm gitter) gennem tilløbskanal, fødekanaler, ungfisksluser og tilbage til åen.

6. Fiskeri i forbindelse med ungfisksluser, fødekanaler, indløbskanal og fisketrappe er forbudt.

7. Som erstatning for indskrænkning af vandmængden i – eventuelt lejlighedsvis udtørring af – Holme å mellem stemmeværket og udfiskningskanalens udløb skal dambruget hvert efterår – første gang i efteråret 1964 – udsætte

350 stk. mindst 15 cm lange 1-års sættefisk af hav- eller bækørred (ikke regnbueørred) i Holme å efter anvisning af fiskerikontrollen, der skal overvåge udsætningen. Fiskerikontrollen vil i den anledning være at tilkalde med mindst 2 døgn's varsel forud for udsætningen, og alle udgifter i forbindelse med kontrollens tilstedeværelse (befordring, diæter) vil være at udrede af dambruget efter opgørelse fra kontrollen.

8. Styrtet i Holme å i st. 2600 lige ovenfor afvandingskanalens udløb opdeles i 2 ikke over 25 cm høje trin med 5 m's afstand. Der bygges ikke andre styrt i åen i forbindelse med dambrugets etablering.

9. Ålepas skal – jfr. ferskvandsfiskerilovens § 7 – opsættes og vedligeholdes af dambruget efter fiskerikontrollens nærmere anvisning såvel ved hovedstemmeverket, som ved overfaldsbygværkerne nederst i de to fødekanaler, samt ved ovennævnte styrt i st. 2600.

10. Slam fra damme og kanaler må ikke skylles, spules eller fejes ud i åen – jfr. vandløbslovens § 5, stk. 1 – men skal oppumpes eller oplægges på omkringliggende arealer. Ligeledes skal der udvises forsigtighed ved trækning af hovedstemmeverket, så ovenfor dette eventuelt aflejret slam ikke pludseligt skylles ned i den nedenfor liggende åstrækning.

Dambrugets drift iøvrigt.

Af hensyn til det nedenfor liggende Haltruplund dambrug, skal der ved den daglige drift af Stenhøj dambrug udvises den størst mulige påpasselighed for at undgå forurening af åens vand. Evt. døde fisk skal straks fjernes fra riste og må ikke henlægges på dæmninger o. lign., men skal destrueres.

Vandingskanal.

Den syd for åen værende vandingskanal til engvanding skal respekteres.

Ændringer i dambruget.

Landvæsenskommissionen godkender, at der uden særlig tilladelse foretages mindre ændringer af anlægget, når disse kun vedrører dammenes form, placering eller antal indenfor det godkendte område.

Frist for etableringen.

Det projekterede dambrug med bygværker skal være færdigt inden 1. januar 1965, til hvilket tidspunkt landvæsenskommissionen lader foretage afsyning af dambruget og afgør, om endelig godkendelse kan meddeles. Denne kan kun forventes, såfremt dambruget med bygningsværker er anlagt i overensstemmelse med nærværende kendelse.

Udgifterne ved sagens behandling. . . .

Kendelse afsagt den 21. september 1967 af overlandvæsenskommissionen:

Den indankede kendelse er afsagt den 17. december 1963 af landvæsenskommissionen for Ribe amtsrådsreds m. v. . . .

Overlandvæsenskommissionen har den 24. august 1964 besigtiget forholdene på stedet ved Holme ås st. 26 Vestterp, og ved Haltruplund dambrug og samme dag forhandlet sagen med de interesserede i et møde i Ansager hotel. Yderligere har sagen været forhandlet med parterne i møder den 8. november 1966 og 4. juli 1967 i Hotel Varde.

Ved den indankede kendelse blev der givet appelindstævnte ret til at anlægge et dambrug på matr. nr. 3 m m. fl. Hostrup by og 2 b m. fl. Haltrup by, Øse sogn, Ribe amt, ved amtsvand-

løbet Holme å på nærmere i kendelsen angivne vilkår.

Appellanterne har for overlandvæsenskommissionen nedlagt påstand om principalt at den af landvæsenskommissionen den 17. december 1963 afsagte kendelse, hvorefter projektet for anlæg af et dambrug på matr. 3 m m. fl. Hostrup by og 2 b m. fl., Haltrup by, Øse sogn, er blevet godkendt, ophæves, således at der ikke ved overlandvæsenskommissionen bliver meddelt nogen godkendelse af et sådant projekt, subsidiært at der, forsåvidt et projekt bliver godkendt ved overlandvæsenskommissionen, pålægges rekvirenten følgende forpligtelser:

1. At udløbet fra udfiskningskanalen føres op i nærheden af stemmeværket, hvilket kan ske ved, at udløbskanalen får fald i modsat retning af åens løb.
2. At der ved udfiskning af damme og rensning af kanaler sker opsamling af slam og dynd, således at der ikke senere udledes til vandløbet, . . . Af hensyn til det nedenfor liggende Haltruplund dambrug, skal der ved den daglige drift af Stenhøj dambrug udvises den størst mulige påpasselighed for at undgå forurening af åens vand. Evt. døde fisk skal straks fjernes fra ristene og må ikke henlægges på dæmninger o. lign., men skal destrueres. . . .
3. At udfiskningskanalen ikke anvendes til produktion af fisk, idet vandet derved bruges 2 gange og udsættes for kraftig afitning og afstedkommer endnu større ulemper for det nedenfor liggende dambrug.
4. At der ved udløbet fra dammene indrettes iltningstude, således at vandet fra dammene falder ud i udfiskningskanalen i størst mulig højde, og således at underkant af

udløbstude ikke er lavere end 20 cm under vandspejlet i dammene.

5. Der må ved påfyldning af damme i Stenhøj dambrug højst ske påfyldning af 3 damme samtidig.
6. At der til enhver tid er mindst 50 % frit vand ved stemmeværket, således at dette frie vand kan gå direkte ned til Haltruplund dambrug.
7. At anlægget efter gravning tilføres grus i damme og kanaler, således at anlægget, når det tages i brug, ikke henligger med dyndbund i damme og kanaler.
8. At det pålægges dambruget at afholde udgifterne ved oprensning af åløbet ned til Haltruplund fiskeri, men at oprensningen foretages af Haltruplund fiskeri i henhold til regning.
9. Ved dambrugets anlæg skal det vand, der lukkes ud i åløbet fra mosehuller eller afspærrede områder, neutraliseres således, at det ikke skader det nedenfor liggende dambrug.
10. Anlæggelse af dambruget må ikke påbegyndes før endelig kendelse i sagen, eventuelt ved overlandvæsenskommissionen.

Appellanterne har til støtte for deres principale påstand henvist til, at Haltruplund dambrug har været i drift i 15 år og består af 88 damme med en årlig produktion på 100-125 tons eksportfærdige ørreder og 8-10 millioner æg.

Appelindstævnte har for overlandvæsenskommissionen nedlagt påstand om, at den indankede kendelse stadfæstes, dog således at . . . bemærkningen side 16 linie 8* formuleres således: »de rettigheder, som måtte foreligge vedrørende vandingskanalen respekteres«.

*) vedrørende vandingskanal

Appelindstævnte har endvidere fremsat ønske om, at den i landvæsenskommissionens kendelse fastsatte frist for dambrugets anlæg 1. januar 1965 ændres til 5 år fra afsigelsen af overlandvæsenskommissionens kendelse.

Til modpartens bemærkninger udtalte appelindstævnte, at det næppe nogensinde var forekommet, at en dambruger ikke frygtede et højere liggende dambrug. En sådan frygt kunne ikke motiveres med erfaring og forskningsresultater, og det var i denne forbindelse værd at lægge mærke til, at der forelå tilfælde, hvor en dambruger eksempelvis 600 m ovenfor sit eget dambrug anlagde et nyt dambrug. Endvidere henviste appelindstævnte til en kendelse af 4. december 1959 af landvæsenskommissionen for Vejle amtsrådsreds, hvorefter afstanden mellem de to dambrug kun var 860 m. I Bording var der ligeledes godkendt et nyt dambrug, som kun lå ca. 200 m ovenfor et bestående dambrug. Det var ganske ligetil, at den kommission, der havde forberedt ændringer i vandløbsloven af 1949, ikke havde ønsket at tage stilling til spørgsmålet om afstandsbestemmelser, idet der intet videnskabeligt grundlag er for at fastsætte sådanne afstandsbestemmelser.

Den henvisning, man i kommissionens behandling havde gjort til spørgsmålet om forsvarligheden af nye dambrug i forhold til bestående, havde ikke givet anledning til nogen vejledende særregel i vandløbsloven. Det afgørende efter vandløbsloven var fortsat den afvejelse af fordele overfor ulemper og evt. beskadigelse, som § 20, stk. 2, hvortil §§ 49, 38 og 30 henviser, indeholder regler om. I nærværende sag står vi overfor afvejelser af en evident fordel overfor visse ulemper, der alene er påståede. . . .

Med hensyn til appellanternes subsidiære på-

stand er der mellem parterne opnået enighed om punkterne 1, 2, 4, 5, 9 og 10.

Vedrørende *punkt 1* er der enighed om, at afstrømningen i udfiskningskanalen skal ske mod øst, og at udfiskningsbygværket anlægges 300 m østligere end efter det af landvæsenskommissionen godkendte projekt og iøvrigt i overensstemmelse med de af appelindstævnte afleverede og i mødet den 4. juli 1967 fremlagte planer.

Vedrørende *punkterne 2 og 9* er der enighed om, at disse formuleres, som det er sket i den indankede kendelse, . . . dog at ordet »straks« ændres til »snarest«.

Vedrørende *punkt 4* er der enighed om, at geniltningen sker ved udløb gennem såkaldte skorstene, der altid skal udmunde mindst 20 cm over vandspejlet i udfiskningskanalen.

Vedrørende *punkt 5* er appellanternes påstand tiltrådt af appelindstævnte.

Vedrørende *punkt 10* har appelindstævnte ikke fremsat ønske om tilladelse til at iværksætte arbejdet, før endelig godkendelse foreligger.

Vedrørende *punkt 3* har appellanterne fremhævet, at den omstændighed, at det drejer sig om et dambrug, der ligger i kort afstand ovenfor et bestående dambrug, motiverer, at den forurening, som foregår ved anvendelsen af udfiskningskanalen til produktion, bør undgås. Dette er af største vigtighed for Haltruplund dambrug.

Hertil har appelindstævnte bemærket, at han ligeledes tillægger punktet den allerstørste betydning, idet man ikke kan drive et rentabelt dambrug uden produktion i udfiskningskanalen, ligesom en sådan produktion vistnok ellers aldrig er blevet nægtet i vandløbsretternes praksis.

Vedrørende *punkt 6* har appellanterne fast-

holdt kravet om mindst 50 % frisk vand ved stemmeværket og været af den opfattelse, at et sådant vilkår var blevet fastsat i andre landvæsenskommissionssager.

Dette blev bestridt af appelindstævnte, der henholdt sig til kendelsens ordlyd og understregede, at kravets gennemførelse ville gøre dambruget urentabelt.

Vedrørende *punkt 7* har der mellem appellanterne og appelindstævnte været enighed om, at der var fælles interesse i grusbelagte damme og kanaler, men appelindstævnte har protesteret imod, at en sådan forholdsregel blev pålagt ham som en pligt.

Vedrørende *punkt 8* er parterne opmærksomme på, at landvæsenskommissionens kendelse er afsagt i henhold til de nu ophævede vedligeholdelsesbestemmelser i vandløbsloven *at* oprensningen herefter påhviler Ribe amtsråd, *at* der bliver spørgsmål om særbidrag fra Stenhøj dambrug til Ribe amtsråd, og *at* der for Haltruplund dambrug kun bliver spørgsmål om overfor Ribe amtsråd at sikre oprensningens gennemførelse.

Parterne er ligeledes opmærksomme på, at der herefter for overlandvæsenskommissionen kan blive spørgsmål om at hjemvise spørgsmålet til behandling af landvæsenskommissionen på grundlag af de nye bestemmelser, i hvilken forbindelse appellanterne har begæret sådan hjemvisning foretaget straks.

Overlandvæsenskommissionen finder det ikke godtgjort, at oprettelsen af Stenhøj dambrug vil påføre Haltruplund dambrug sådanne gener, at der er grundlag for at nægte godkendelse af Stenhøj dambrugs oprettelse. Appellanternes principale påstand kan derfor ikke tages til følge.

Med hensyn til appellanternes subsidiære påstande bemærkes:

Til punkt 1: Der er mellem parterne opnået enighed om ændring af projektet som foran anført.

Til punkt 2: Der er mellem parterne enighed om den af landvæsenskommissionen anvendte formulering.

Til punkt 3: Overlandvæsenskommissionen finder ikke, at appellanternes påstand bør tages til følge.

Til punkt 4: Der er mellem parterne enighed om, at der bør træffes foranstaltning som foran anført til, at vandet geniltes.

Til punkt 5: Appellanternes påstand, der er tiltrådt af appelindstævnte, tages til følge.

Til punkt 6: Overlandvæsenskommissionen finder ikke at burde tage appellanternes påstand til følge.

Til punkt 7: – som 6 –

Til punkt 8: – som 6 –

Til punkt 9: Der er mellem parterne enighed om den af landvæsenskommissionen anvendte formulering.

Til punkt 10: Appelindstævnte har ikke fremsat krav om tilladelse til at påbegynde anlægget af dambruget, før endelig kendelse foreligger.

Som følge af ændringerne i projektet og af ferskvandsfiskeriloven af 1965 ændres bestemmelserne i den indankede kendelse om sikring af vildfiskenes passage m. v. . . . således:

Punkt 1 affattes således:

»I forbindelse med stemmeværket skal opføres den på plan over stemmeværk m. m. af maj 1966 viste fisketrappe, hvis gennemgangsåbninger dog overalt vil være at sænke 15 cm«.

Punkt 3 affattes således:

»I medfør af ferskvandsfiskerilovens § 30 op-

rettes fredningsbælte, i hvilket intet fiskeri må finde sted, fra 50 m oven for stemmeværket til 50 m nedenfor fisketrappens nederste gennemgangsåbning. Det påhviler dambruget ved opsætning af mindst 3 skilte med påskrift »Fredningsbælte. Fiskeri forbudt« at markere såvel bæltets eksistens som dets udstrækning. Skiltene skal være læselige fra begge åens bredder. Eventuelt krav om erstatning for mistet fiskeriret som følge af fredningsbæltets oprettelse behandles i mangel af mindelig overenskomst af landvæsenskommissionen.«

Punkt 7: Ordene »første gang i efteråret 1964« ændres til »første gang i det år, dambruget oprettes«, og tallet 350 ændres til 200.

Punkt 9: § 7 ændres til § 19.

Overlandvæsenskommissionen for Aarhus m.fl. amtsråds kredse

Kendelse af 12. januar 1968.

Vand I. Spørgsmål om industriarealers andel i anlægs- og driftsomkostninger i forbindelse med etablering af kloak- og rensningsanlæg i Vejlbys-Risskov kommune.

Den 15. marts 1966 afsagde landvæsenskommissionen for Aarhus amts 1. område kendelse i en for kommissionen indbragt sag vedrørende kloak- og rensaneanlæg i Vejlbys-Risskov kommune. Ved kendelsen blev der taget bestemmelse om en række tekniske forhold samt om de af foranstaltningerne foranledigede grundejerbidrag og hovedfordelingsregler.

Ved skrivelse af 5. maj 1966 . . . påankede E. Dalgaard Sørensen A/S, Silkeborgvej 41, Aarhus C. og Aarhus Flydedok og Maskinkompagni A/S, Toldbodgade, Aarhus C. den nævnte kendelse, for det førstnævnte aktiesel-

Da de i den indankede kendelse truffene bestemmelser om oprensning af Holme å er truffet på grundlag af de da ophævede bestemmelser i vandløbsloven, finder overlandvæsenskommissionen det rettest, at spørgsmålet om evt. særbidrag til oprensningen hjemvises til behandling af landvæsenskommissionen på grundlag af de ændrede bestemmelser om vandløbs vedligeholdelse.

Den i kendelsen fastsatte frist for dambruggets anlæg ændres til 5 år fra nærværende kendelses afsigelse.

Udgifterne ved overlandvæsenskommissionens behandling af sagen findes at burde afholdes af appellanterne og appelindstævnte med halvdelen hver. . . .

skabs vedkommende for så vidt angår kendelsens bestemmelser om anlægsudgifternes fordeling, for det sidstnævnte aktieskabs vedkommende tillige med hensyn til fordelingen af driftsudgifterne. . . .

Overlandvæsenskommissionen har holdt besigtigelses- og forhandlingsmøde den 24. august 1967. . . .

Appellanterne E. Dalgaard Sørensen A/S som ejere af matr. nr. 23ag, 23ak, 23am og 25da af Vejlbys by, Risskov sogn, af areal 16.100 m², og Aarhus Flydedok og Maskinkompagni A/S som ejere af matr. nr. 6kz og 6lp ibid., af areal 35.362 m², har i deres fornævnte ankeskrivelse anført, at hovedklagen går ud på, at de anlægsbidrag, der er påplignet appellanternes ejendomme, ikke står i noget rimeligt forhold til den nytte, appellanterne har af anlægget. Der fremhæves i så henseende særligt følgende forhold:

1. Vægtfordeling i bidrag fra henholdsvis boligområder og industriområder.
2. Manglende individuel behandling af industrierne.
3. Afgiftsberegning af lagerskure m. v., der overhovedet ikke producerer spildevand.
4. Bestemmelsen om betaling af stik à 1.200 kr. pr. påbegyndt ha grundareal uanset behov herfor.
5. Grænseværdier for stort vandforbrug, der kan medføre særbidrag ved forbrug, større end 7500 m³/år/ha for industri og 1500 m³/år/ha for parcelhuse.

Appellanterne forbeholdt sig nærmere at uddybe deres synspunkter over for overlandvæsenkommissionen.

Af landvæsenkommissionskendelsen anføres i hovedtræk de afsnit, der har særlig betydning for ankesagen.

På et almindeligt offentligt grundejermøde, der afholdtes af landvæsenkommissionen den 25. juni 1964, indstillede rekvirenten (sognerådet ved kommuneingeniøren) til kommissionen, at fordeling af kloakeringsudgifterne i områderne B + C skete med halvdelen efter antal parceller og halvdelen efter nettoarealer, og motiverede dette med, at anlægsudgifterne står i forhold til parcellernes størrelser, og der er ensartet udnyttelse – bortset fra industriarealerne.

På et af kommissionen den 18. januar 1966 offentligt bekendtgjort grundejermøde redede gjorde formanden for udgiftsfordelingen. Af de på dette møde fremkomne oplysninger fremgik bl. a.: Udgiften til pumpestationer og trykleddninger – ialt 3.13 mill. kr. – foreslog sognerådet fordelt på samtlige kloakinteressenter i kommunen sammen med udgifterne til renselanlæg.

Pumpeområderne I-IV og VII-XII regnes at koste 15.2 mill. kr. at kloakere ud over de 3.13 mill. Heri er indregnet 2.330 stikledninger, der fremkommer som 1 pr. parcel i boligområdet + 1 pr. ha i industriområdet, Strandskolen og restaurant Aakrogen.

Stikledninger regnes til 1.200 pr. stk. i gennemsnit, i alt ca. 2.800.000 kr., og hovedledningerne altså til 12.4 mill. kr.

Knap halvdelen af pumpeområde I er industriareal, for øvrigt er pumpeområderne parcelhusarealer, bortset fra 1 ha i område IX.

I bygningsvedtægten er for industriområder tilladt en bebyggelsesgrad på 0.5, for parcelhusområder ca. 0.2.

Industriarealerne kræver ca. 75 lb.m ledning pr. ha.

Parcelhusarealer kræver ca. 127 lb.m ledning pr. ha.

Der gives industriarealerne en vægt på

$$\frac{0.5}{0.2} + \frac{75}{125} = 1.5 \text{ i forhold til parcelhusarealer.}$$

Der er beregnet at kunne afledes $\frac{1.1}{0.21} =$ c. 5 gange mere spildevand fra industriarealer end fra parcelhusarealer pr. ha. Den sidste faktor får ikke virkning på anlægsbidragene, men de årlige afgifter afregnes i forhold til vandforbrug. Ledningsudgifterne på 12.4 mill. fordeles med

$$\begin{aligned} \frac{239.3}{239.3 + 1.5 \times 29.1} \times 12.4 \text{ mill.} &= 10.485.000 \text{ kr.} \\ + 2.300 \text{ stik a } 1.200 \text{ kr.} &= 2.760.000 \text{ kr.} \\ \text{på parcelhusområder i alt} &= \underline{13.245.000 \text{ kr.}} \end{aligned}$$

Halvdelen af anlægsudgifterne, heri medregnet udgifter til stikledninger, foreslås fordelt efter areal og halvdelen efter antal parceller.

$$\text{Arealbidrag} \frac{\frac{1}{2} \times 13.245.000}{2.393.000} = \text{ca. } 2.80 \text{ kr./m}^2$$

$$\text{Parcelbidrag} \frac{\frac{1}{2} \times 13.245.000}{2.319} = \text{ca. } 3.000.00 \text{ kr./parcel}$$

$$\text{For } 800 \text{ m}^2: 800 \times 2.80 + 3.000 = \text{ca. } 5.240.00 \text{ kr.}$$

Industriarealets kloakudgift er

$$\frac{1.5 \times 29.1}{239.3 + 1.5 \times 29.1} \times 12.4 \text{ mill.} = 1.915.00 \text{ kr.}$$

Det foreslås, at halvdelen heraf betales som simpel arealafgift og halvdelen efter bebygget areal med efterbetaling ved kommende bebyggelse.

$$\text{Arealbidrag} \frac{\frac{1}{2} \times 1.915.000}{291.000} = \text{ca. } 3.30 \text{ kr./m}^2$$

$$\text{Bygningsbidrag} \frac{\frac{1}{2} \times 1.915.000}{\frac{1}{2} \times 291.000} = \text{ca. } 6.60 \text{ kr./m}^2$$

Stik betales med 1.200 kr. pr. påbegyndt ha.

Strandskolen og restaurant Aakrogen medregnes til industriarealerne. Statshospitalet betaler i henhold til en ved landvæsenskommissionsmøde den 27. august 1964 truffet aftale for 1.5 ha (mærket I) som for parcelhusområder med grunde på 800 m²; for 3 ha (mærket K) betales som for parcelhusområder, men som 1 parcel, indtil bebyggelse finder sted.

Herefter regnes Statshospitalet som 20 parceller, men med kun 1 stikledning.

Strandskolen med 1.1 1/s regnes som 1 ha industriareal.

Restaurant Aakrogen med 1.050 m² bebygget areal regnes som 1.050 : 0.5 = 2.100 m² industriareal.

Efter formandens gennemgang af kommunens forslag fremførte forskellige grundejere deres synspunkter.

Kommuneingeniøren bemærkede, at kommunen ville yde kaution for 10-årige lån i pengeinstitutter. En grundejer fremførte, at kom-

muntal tilskud kunne motiveres i befrielsen af strandarealerne for kloakvand.

Formanden præciserede, at de 30 % store kommunale tilskud beregnet i forhold til vandafgifterne alene gjaldt pumpestationer med trykledninger, samt renselanlæg, hvilke var fælles for hele kommunen. Det oplystes, at der ikke var ydet kommunalt tilskud ved kloakering af område A, men statstilskud som beskæftigelsesarbejde var opnået.

Civilingeniør Jacob Jørgensen (fra rådgivende ingeniørfirma Manniche & Hartmann) mødte for A/S Dalgaard Sørensen; han henviste til skriftlig klage af 7. december 1965 og til kommunens redegørelse af 8. januar 1966, side 12; han fandt, at Strandskolen slipper for billigt på andres bekostning, og mente, at industriareal var billigere at kloakere end parcelhusarealer. Han fandt, at bygningsstørrelse og vandmængde ikke var sammenhængende, og protesterede mod (areal-) faktoren for industriarealer på 1.5. Ledningslængde 0.6 pr. arealenhed i forhold til parcelhusområder var en rigtigere faktor. Han fandt, at mellem forskellige industrigrunde skulle der tages hensyn til arealer, men nytekriterier burde indgå, således at f. eks. skure og drivhuse tillagdes mindre vægt. Han forespurte, om der ville blive givet afslag for vandforbrug, der ikke føres til afløb, samt om bidrag fra parceller, der udstykkes, og henviste til vandløbslovens bestemmelser om nyttevirkning.

Formanden oplyste, at udstykningsbidrag ville gå til betaling af omkostninger, samt at sager vedr. uenighed om vandmængder kunne indbringes for landvæsenskommissionen.

Den 2. februar 1966 afholdt kommissionen møde med sognerådsudvalget og repræsentanter for industrierne. Disses repræsentant, civilingeniør Jacob Jørgensen påstod nedsættelse af bidrag fra industrierne og henviste til ikke-vandforbrugende industriers ringe interesse og nytte. Formanden bemærkede, at påligning i forhold til lejlighedsantal pr. ejendom måtte forhandles separat med grundejerne og senere fremlægges for landvæsenskommissionen.

Af de ved landvæsenskommissionens kendelse truffne afgørelser fremhæves:

Stik skal føres ind på de enkelte ejendomme.

Spørgsmålet om foranstaltninger til modvirkning af særlig forurening af spildevand og om forureningsbidrag fra industrivirksomheder eller lign. kan af kommunen i tilfælde af uenighed forelægges landvæsenskommissionen.

Pumpeområderne V, VI og XIII, der endnu ikke er detailprojekterede, har tilslutningsret til de nu etablerede systemer. Vederlag fra disse områder for tilslutningsretten skal fastsættes af en landvæsenskommission til sin tid, og bidragene bør indgå i fællesfonden vedr. renseanlæg, pumpestationer m. v.

Landvæsenskommissionen godkender i alt væsentligt kommunens forslag til udgiftsfordeling.

Der tillægges industriarealer (29.1 ha) vægt 1.5 i forhold til parcelhusområder; det motivres med forholdet mellem udnyttelsesgrad 0.5 og 0.2, samt at ledningstætheden er større på parcelhusarealer. Industriarealer betaler halvdelen af det samlede pålignede bidrag 1.915.000 kr. efter areal. Den anden halvdel af det samlede bidrag fordeles efter bebygget areal med efterbetaling ved kommende bebyggelse.

Al nuværende bebyggelse af træ eller andre materialer medregnes, men »halvtage«, drivhuse og lign. medregnes ikke ved bidragsberegningen.

Landvæsenskommissionen afgør tvivlsspørgsmål.

For industriarealerne bliver bidragene da:

efter areal	3.30 kr./m ²
efter bebygget areal	6.60 kr./m ²

På industriarealerne betales for stik 1.200 kr. pr. påbegyndt ha. Strandskolen og restaurant Aakrogen sættes i bidrag som foreslået af kommunen i mødet den 18. januar 1966.

Angående de af civilingeniør Jacob Jørgensen for E. Dahlgaard Sørensen A/S og for Aarhus Flydedok og Maskinkompagni A/S fremsatte klager bemærker landvæsenskommissionen: »Det af kommunen fremsatte forslag kan ikke ændres hverken med hensyn til fordelingen mellem industriarealer og parcelarealer eller mellem industriarealerne indbyrdes. Kommissionen bemærker yderligere, at der i det foreliggende forslag skønnes at være taget rimeligt hensyn til nytten og interessen for industrierne, idet arealafgiften pålignet efter andel på 50 % giver udtryk for arealernes direkte interesse i, at der overhovedet er adgang til afledning af spildevand fra virksomhederne således, at disse kan bygges, at der ved påligning af bidrag på bebyggelsen, efterhånden som denne skrider frem, er taget hensyn til den til enhver tid værende nytte af anlægget, medens de almindelige boligarealer skal betale for den fulde udnyttelsesmulighed uanset bebyggelsens størrelse, og endelig, at der ved påligning af bidrag til det samlede spildevandsanlæg, der også omfatter pumpestationer og renseanlæg samt driften af disse anlæg, ved disse sidste er indført vandforbruget som eneste faktor, hvorfor der med den-

ne væsentlige fordelingsfaktor, der fastsætter årlige bidrag efter det til enhver tid målte vandforbrug, der kommer til afløb, er taget et rimeligt hensyn til arealernes og bebyggelsens udnyttelse.»

Kommissionen godkender i alt væsentligt kommunens forslag vedr. udgiftsfordeling på parcelhusgrunde.

Halvdelen fordeles efter antal parceller og den anden halvdel i forhold til parcellernes nettoarealer, idet udnyttelsesgraden overalt er 0.2.

Landvæsenskommissionen afviser således det fremkomne grundejerforslag om fordeling af arealer efter antal parceller.

Landvæsenskommissionen afviser grundejernes forslag om kommunalt tilskud til detailkloakering med henvisning til, at kommunen yder 30 % til pumpestationer, trykledninger, renseanlæg og drift.

Med udgiften på 1.200 kr. pr. stikledning lagt til de øvrige ledningsudgifter fås, at 13.245.000 kr. fordeles med 3.000 kr. pr. parcel og 2.80 kr./m² af grundenes nettoarealer.

Opkrævning kan finde sted, når tilslutningsmulighed foreligger.

Som særlige bestemmelser for hele området B-C anføres:

Hovedreglen om 3.000 kr. pr. parcel og 2.80 kr./m² gælder også, hvis ejendommen indeholder 2 lejligheder med fællesstik eller en lejlighed og butik, klinik, tegnestue el. lign. med fælles stik.

For ejendomme med mere end 2 lejligheder, butik, klinik, tegnestue eller lignende pålignes for hver af disse ekstra parcelbidrag på 1.800 kr., idet det forudsættes, at der kun er et stik.

To et-værelseslejligheder regnes lig med en normal lejlighed, og 4 udlejningsværelser regnes lig en normal lejlighed.

Under afsnittet »anlægsskud« anføres.

Evt. »underskud« ved regnskabsafslutning for pumpeområderne I-IV og VII-XII skal betales af kommunen, evt. »overskud« overføres til fond for renseanlæg m. v. Hvis afvigelserne i regnskab er væsentlige i forhold til overslag forelægges spørgsmål herom for landvæsenskommissionen.

Pumpeområderne V, VI og XIII vil blive behandlet i særlig kendelse. Lodsejerbidrag skal betales kontant til førstkommende 1. april efter at arbejdet er færdigt og tilslutning kan opnås.

Afdragetid på 3 år kan opnås mod betaling af effektiv rente eller 1 % over Nationalbankens diskonto. Kommunen vil dog kautionere for 10-årige lån i pengeinstitutter. Ved frastykning af parceller betales kontant ved udstykning pr. parcel 3.000 kr. i yderligere kloakbidrag.

For industriarealerne gælder med hensyn til arealbidrag og bidrag for eksisterende bebyggelse de samme regler som for parcelhusarealer. Bygningsbidrag for kommende bebyggelse betales kontant ved udstedelse af bygningsattest og med rentetilskrivning i indtil 5 år. Såfremt det fulde bygningsbidrag ikke er indbetalt 10 år efter arbejdets afslutning, forelægges spørgsmålet om betaling af restbidragene for landvæsenskommissionen.

Under afsnittet »Særlige forhold« anføres.

For ekstraordinært stort vandforbrug forbeholder kommunen sig under appel til landvæsenskommissionen at pålægge særbidrag. Det gælder når vandforbrug pr. ha for industriareal overstiger 7.500 m³/år og for parcelhusarealer 1.500 m³/år.

Gartnerier og landbrugsområder kan få hvilende bidrag, der forfalder til kontant betaling ved udstykning af ejendommen. Bidragene tilskrives renter i indtil 5 år.

I øvrigt anføres fra kendelsen:

For område A ophæves pr. 1. april 1966 de tidligere bidragsberegninger, og erlagt bidrag tilbagebetales.

Ny fordeling af udgifter til afskærende ledninger m. v. for dette område sker i forhold til reducerede arealer, idet ledningsdimensioner er bestemt af regnvandsmængder.

Kommunen betaler bidrag, der påhviler de offentlige veje.

Fra 1. april 1966 opkræves afgifter i forhold til vandforbrug. Tilbagebetaling finder sted pr. 1. april 1967; her modregnes de nye arealbidrag. Til de driftsudgifter, hvoraf 70 % betales af grundejerne i forhold til vandforbrug, medregnes også driftsudgifter på det almindelige kloakledningsnet, der er overtaget af kommunen.

Bidragene fra de offentlige veje er indeholdt i de 30 %, som kommunen afholder til disse anlægs etablering og drift. Afledning af spildevand, der kan skade ledninger og renseanlæg, forbydes, og kommunen kan påbyde virksomheder at uskadeliggøre deres afløbsvand inden tilledning til det offentlige kloaknet, således at spørgsmålet om sådanne foranstaltninger i tilfælde af uenighed kan forelægges for landvæsenskommissionen.

Kommunen kan også forelægge landvæsenskommissionen spørgsmål om særbidrag for særlig forurenede spildevand. Der kan meddeles nedslag i årlige bidrag i forhold til vandforbrug for virksomheder, der kun afleder en mindre del af sit forbrugte vand til kloakerne. De fornødne bimålere skal opsættes af virksomheden. Også her kan tvivlsspørgsmål indbringes for landvæsenskommissionen.

Virksomheder med egen vandindvinding skal lade opsætte målere. Tidligere gældende årlige W. C.-afgifter bortfalder.

Overlandvæsenskommissionens formand indledede forhandlingsmødet med en kort redegørelse for sagens genstand. De ankende aktieselskaber nedlagde påstande som i begyndelsen af kendelsen anført.

Civilingeniør Jacob Jørgensen uddybede og motiverede ankerne og anførte, at udgiften til spildevandsledningerne på industriarealerne på grund af mindre længde pr. arealenhed er billigere end i parcelhusområder, uanset at afløbsmængden pr. arealenhed er større. En faktor på 0.6 findes herefter rigtigere end den anvendte på 1.5. Han mente i øvrigt, at nyttevirkningen af kloakeringen for de to aktieselskaber ikke står i rimeligt forhold til de pålignede bidrag. Til forskel fra parcelhusområderne med udnyttelsesgrad 0.2 kan det ikke ventes, at den gennemsnitlige udnyttelsesgrad på industrigrundene når op mod det tilladte på 0.5 Flydedokken har brug for 1 stik, men skal efter kendelsen betale for 4.

Grænseværdierne i vandforbrug, der kan medføre særbidrag, på 7500 m³/år/ha i industriområde og 1500 m³/år/ha i parcelhusområde, findes for små, idet de dimensionerende vandmængder svarer til betydeligt større vandforbrug, såfremt de til stadighed kommer til afløb.

Sognerådets repræsentanter protesterede imod, at de ankendes påstande toges til følge.

For industriernes vedkommende blev det fremhævet, at der jo med tiden kan ske en ændret udnyttelse, der medfører større vandforbrug end det aktuelle.

Man havde fundet det rigtigst at holde områderne A, D og B + C adskilte, hvad angår betaling for detailkloakering, og da pumpestationer og trykledninger betales af fællesskabet, ses der ikke herved at opstå skævhed i fordelingen.

Industriområdet synes at udvikle sig i retning af et normalt industriområde med blandet udnyttelse. Differentiering af bidrag for forskelligeartede industrier må afvises. I stik pr. 10.000 m² findes rimeligt, måske i underkanten af det virkelige behov.

Sognerådet mener at have konstateret en værdistigning i parcelhusområdet efter kloakeringen. Man beklager i øvrigt, at denne kloakering ikke var blevet gennemført tidligere, da de hidtidige afvandsforhold var hygiejnisk utilfredsstillende.

Sognerådet finder endvidere, at industriens bidrag reguleres i forhold til nyttevirkning ved, at halvdelen af bidraget betales i forhold til etableret omfang af bebyggelsen, og efterhånden som denne sker.

Statshospitalets bidrag til kloakeringen blev gennemgået. Parterne var enige om, at der ikke fandtes anledning til åstedforretning. Efter en pause, hvorunder kommissionen drøftede sagen, genoptoges mødet. Formanden fremsatte på kommissionens vegne betragtninger om påligning af bidrag på industrierne, gående ud på, at kommissionen fandt en vis nedsættelse rimelig. For parcelhusområdet kunne kommissionen derimod næppe gå ind for nedsættelse af bidrag. Kommissionen søgte at opnå forlig på et sådant grundlag.

Efter nogen drøftelse meddelte sognerådet efter at have forhandlet derom i enrum, at det ønskede landvæsenskommissionens kendelse stadfæstet. – Forlig kunne således ikke opnås.

Da ingen havde yderligere at anføre, optoges sagen til kendelse, til hvis afsigelse de fremmødte frafaldt tilsigelse.

Overlandvæsenskommissionens afgørelse.

Efter landvæsenskommissionens kendelse er udgiften til detailkloakering på industriarealer

ikke holdt adskilt fra udgiften til detailkloakering på parcelhusarealer. Ved bidragsberegning er bidragene for industriarealer pr. arealenhed fastsat 50 % højere end for parcelhusarealer. Faktoren 1.5 for industriarealernes bidrag i forhold til parcelhusarealer fremkommer ved multiplikation af forholdet mellem udnyttelsesgrader med forholdet mellem ledningslængder pr. ha, således som foran nærmere angivet. Fra industriarealer dimensioneres for afløbsmængde 1.1 l/s/ha, eller som foranført ca. 5 gange så meget som fra parcelhusarealer.

Ledningsudgifter må regnes forøget med 50-90 %, når ledningskapaciteten øges til det 5-dobbelte. Det rigtige forholdstal mellem ledningsudgifter i de to områder vil derfor ligge

$$\text{mellem } 1.5 \times \frac{75}{127} = 0.9 \text{ og } 1.9 \times \frac{75}{127} = 1.1.$$

Ud fra de afholdte udgifter er der altså næppe grundlag for at påligne forskellige samlede bidrag til detailledninger pr. arealenhed i henholdsvis parcelhus- og industriområder.

Var der således sket en opdeling af detailkloakeringsområderne efter udnyttelse, således at man for ensartet udnyttelse til parcelhuse lod bidragene inden for dette område alene svare til anlægsudgiften for ledninger i dette område og på tilsvarende måde lod industriarealerne alene betale ledningsanlæggene inden for dette område, ville der næppe have været nogen markeret forskel i ledningsudgiften forårsaget af forskellen i udnyttelse. Det må derfor anses for rettest at ændre landvæsenskommissionens kendelses bidragspåligning for industriarealernes vedkommende.

I landvæsenskommissionens kendelse fastsættes endelige bidrag, der kun i tilfælde af ekstraordinære afvigelser skulle reguleres ved regnskabskendelse. Hvis kloakeringen ikke kunne gennemføres for de i overslagene angivne be-

løb, skulle kommunen dække eventuelt »underskud«. Hvis bidragene omvendt var fastsat højere end de faktiske udgifter, skulle »overskud« indgå i det fælles regnskab vedrørende drift og anlæg af renseanlæg, pumpestationer, trykledninger m. v. og ville således indvirke på de årlige bidrag i forhold til vandforbrug.

Efter det på overlandvæsenskommissionsmødet oplyste tyder de indtil nu udførte arbejder på, at overslagene er så rummelige, at der næppe bliver »underskud« at dække ind af kommunen.

Hvis bidragene i henhold til det foran anførte skulle fordeles ligeligt i forhold til arealer, hvad enten udnyttelsen var til parcelhuse eller i industri, og man stillede mod det samme samlede bidrag som det i landvæsenskommissionskendelsen fastsatte, måtte man hæve bidragene i parcelhusområderne. Ved fastsættelsen af bidragene i kendelsen af 15. marts 1966 har man imidlertid rundet opad for såvel parcelbidrag som arealbidrag i parcelhusområdet, der arealmæssigt er langt det største område.

Ved fordeling af hele overslagssummen ligeligt efter areal bliver bidraget for industriarealerne

$$\frac{29,1}{268,4} \times 12,4 \text{ mill.} = \text{ca. } 1.340.000 \text{ kr.}$$

hertil kan regnes ca. 33 stik

$$\begin{array}{r} \text{à } 1200 \text{ kr.} \\ \text{à } 1200 \text{ kr.} \end{array} = \text{ca. } \begin{array}{r} 40.000 \text{ kr.} \\ 40.000 \text{ kr.} \end{array}$$

Ialt ca. 1.380.000 kr.

Kendelsen af 15. marts 1966 fastsætter for parcelhusområdet bidragene for

$$\begin{array}{r} \text{areal } 2.393,00 \times 2,80 = \text{ca. } 6.700.000 \text{ kr.} \\ \text{parceller } 2.319 \times 3000 = \text{ca. } 6.960.000 \text{ kr.} \\ \hline \text{Sammenlagt} \quad \quad \quad \text{ca. } 15.040.000 \text{ kr.} \\ \text{Overslagssum} \quad \quad \quad \quad \quad \quad 15.200.000 \text{ kr.} \\ \hline \text{Beregningsmæssig diff.} \quad \quad \quad \text{ca. } 160.000 \text{ kr.} \end{array}$$

eller ca. 1 % af overslagssummen.

Det findes forsvarligt at fastholde de i kendelsen af 15. marts 1966 pålignede bidrag i parcelhusområderne, men at ændre bidragene i industriområdet til det, der ville være fastsat ved ligelig fordeling i forhold til arealer.

Overlandvæsenskommissionen finder i øvrigt, at de i kendelsen af 15. marts 1966 fastsatte bidrag og vilkår for industrien må ses som en helhed. Det var fastsat, at bidragene herfra deltes i et arealbidrag, der straks forfaldt, og et bygningsbidrag, der forfaldt successivt i takt med byggeriets gennemførelse. Arealbidragene skulle dække ca. halvdelen af det på industriområdet pålignede bidrag. Bygningsbidraget fastsattes ud fra en fuld udnyttelse på alle ejendomme svarende til udnyttelsesgraden på 0.5. Bygningsbidrag, der først forfaldt senere, kunne tilskrives renter (1 % over Nationalbankens diskonto) i indtil 5 år.

Var bygningsbidragene ikke fuldt indbetalt, d. v. s. udnyttelsesgrad på 0.5 nået i hele området, efter 10 år fra arbejdets afslutning, skulle spørgsmålet om betaling af restbidragene forelægges landvæsenskommissionen.

Det må anses for meget usandsynligt, at udnyttelsesgraden på industriarealerne vil blive udnyttet fuldt ud til 0.5, og navnlig ikke i løbet af 10 år. En gennemsnitlig udnyttelsesgrad på mellem 0.3 og 0.4 antages selv efter en længere årrække at være mere sandsynlig.

Det findes uheldigt at udskyde endelig fastsættelse af bidrag for industriområdet til 10 år efter arbejdets færdiggørelse.

Overlandvæsenskommissionen finder sig således foranlediget til også at ændre landvæsenskommissionskendelsens bestemmelser, hvad disse forhold angår.

For at søge balance mellem indkomne bidrag og anlægsudgift sættes bygningsbidragene, der skal dække halvdelen af de samlede bidrag,

ud fra en udnyttelsesgrad på 0.4 for hele området.

Med et nettoareal på 29.1 ha fås da

$$\text{som arealbidrag } \frac{0.5 \times 1.340.000}{291.000} = 2.30 \text{ kr./m}^2$$

$$\text{og bygningsbidrag } \frac{0.5 \times 1.340.000}{0.4 \times 291.000} = 5.75 \text{ kr./m}^2$$

(etagekvadratmeter)

1. Overlandvæsenskommissionen ændrer herefter de i kendelsen fastsatte bidrag: 3.30 kr./m² og 6.60 kr./m² til at udgøre henholdsvis 2.30 kr./m² og 5.75 kr./m². Bidrag, som eventuelt måtte være betalt, reguleres uden renter i overensstemmelse med foranstående.

2. Overlandvæsenskommissionen bestemmer endvidere, at kendelsens bestemmelse om, at såfremt det fulde bygningsbidrag ikke er indbetalt 10 år efter arbejdets afslutning, forelægges spørgsmålet om restbidragene for landvæsenskommissionen, udgår, således at de for nævnte bidrag er endelige.

3. Dog tilskrives til bygningsbidrag, der falder senere, når bebyggelse sker, renter indtil fordobling af bidraget (1 % over Nationalbankens diskonto). Herved undgås mulige ændringer efter 10 år for industriområdets bidrag.

4. Overlandvæsenskommissionen bestemmer endvidere, at »underskud« eller »overskud« på den omhandlede detailkloakering, herunder også manglende dækning af renter på bygningsbidrag, udlignes over den for hele kommunen fælles bidragsordning til anlægs- og driftsfond for renseanlæg m. v. med årlige bidrag i forhold til vandforbrug. Regulering af bidragene efter vandforbrug vil således kunne indtræde som følge af uoverensstemmelse mellem overslag og indkomne bidrag.

5. Overlandvæsenskommissionen fastsætter derhos, at de på industriområderne etablerede stik, der udføres samtidig med detailkloakeringen, betales med 1200 kr. pr. stk. Bestemmelsen i kendelsen af 15. marts 1966 om betaling af 1200 kr. pr. ha for stik bortfalder således. For senere etablerede stik betaler grundejerne den faktiske udgift.

Overlandvæsenskommissionen finder, at der ved fordeling af anlægsbidrag med ca. halvdelen på areal og ca. halvdelen på bygningsbidrag, der først forfalder efterhånden som der bygges, er taget passende hensyn til anlæggenes nytte og bidragenes størrelse for den enkelte virksomhed, når dette sammenholdes med, at de årlige udgifter fastsættes i forhold til den del af vandforbrug der bringes til afløb.

6. De i kendelsen af 15. marts 1966 fastsatte grænser for årligt vandforbrug, der kunne berettigede kommunen til at pålægge særbidrag, bortfalder, idet de angivne vandforbrug ved en jævn fordeling over året ligger væsentligt under de vandmængder, spildevandsledningerne er dimensioneret for. Da afledning af store vandmængder over kort tid kan medføre overbelastning (opstuvning) i spildevandsledningerne, bestemmer overlandvæsenskommissionen, at sådan afledning ikke må finde sted. Kommunen er i sådanne tilfælde berettiget til at forlange afløbet udjævnet ved sparebassin eller på anden måde på ejendommen, uden udgift for kommunen og således, at overbelastning af det offentlige ledningsnet undgås. Spørgsmål herom skal, hvis enighed ikke opnås, forelægges for landvæsenskommissionen med kommunen som rekvirent.

7. Overlandvæsenskommissionen finder sig ikke foranlediget til at ændre landvæsenskom-

missionskendelsen af 15. marts 1966, for så vidt angår bygningsbidrag for industrier vedrørende lagerskure m. v., og ej heller bestemmelserne om årlige afgifter i forhold til vand-

forbrug, idet disse sidste beregnes af det vand, der bringes til afløb, og spørgsmål herom kan indbringes for landvæsenkommissionen til afgørelse. . . .

Overlandvæsenkommissionen for Svendborg m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 17. januar 1968.

Vand I og II. (*Pålagt fiskeriministeriet sagsomkostninger*). I anledning af fremkomne klager tilskrev fiskeriministeriet F ejeren E af en landbrugsejendom, at han i egen interesse måtte træffe foranstaltninger til, at der ikke skete udledning af møddingvand fra hans ejendom til offentlige vandløb, og henledte E's opmærksomhed på, at han kunne indbringe spørgsmålet for vandløbsret. E indbragte herefter spørgsmålet for landvæsenkommission, der bestemte, at udløbet indtil videre kunne fortsætte som det var, men at kommissionen om ca. 5 år ville tage sagen op til fornyet vurdering. Alle udgifter ved kommissionen – 2.995 kr. – pålagdes E. Under anke til overlandvæsenkommissionen påstod E bestemmelsen om sagens geoptagelse i løbet af 5 år ophævet, og at samtlige sagsomkostninger pålagdes F. F havde intet imod, at bestemmelsen om genoptagelse af sagen udgik, men protesterede imod at betale sagsomkostninger, da F ikke var part i sagen for landvæsenkommissionen. I medfør af landvæsenretslovens § 34, stk. 1, og vandløbslovens § 103, stk. 2, eller dens analogi og ud fra forholdets natur pålagt F at udrede 2/3 af omkostningerne for landvæsenkommissionen. Endvidere pålagt F at betale samtlige omkostninger for overlandvæsenkommissionen samt yderligere 500 kr. til advokatbistand for E for sidstnævnte kommission.

I skrivelse af 12. august 1965 har landretssagfører Hans Krarup, Odense, for baron Bendt Schaffalitzky de Muckadell, Gjelskov pr. Højrup, for overlandvæsenkommissionen indanket en af landvæsenkommissionen for Svendborg

amtsråds kreds den 30. juni 1965 afsagt kendelse angående forurening af Sallinge å fra ejendommen Gjelskov.

Landbrugsministeriet har ved skrivelse af 3. oktober 1966 udnævnt . . . for at tage den omhandlede sag under behandling og påkendelse.

I. Sagens behandling for landvæsenkommissionen.

Den 7. november 1961 tilskrev fiskeriministeriet lensgreve V. B. Schaffalitzky de Muckadell, Gjelskov pr. Højrup, således:

»Ved en i anledning af fremkomne klager over forurening af Odense å og Sallinge å i oktober 1960 foretagen besigtigelse har fiskerikontrollen i Svendborg ifølge derom modtagen indberetning konstateret, at der fra den af Dem forpagtede ejendom Gjelskov pr. Højrup, blev udledt møddingvand til Sallinge å.

Da møddingvand ifølge § 5, stk. 2, i lov nr. 214 af 11. april 1949 – vandløbsloven – ikke uden vandløbsrettens godkendelse må udledes til vandløbene på en sådan måde, at der sker en væsentlig forurening, skal man henstille til Dem at træffe foranstaltninger også i egen interesse, således at den konstaterede udledning bringes til ophør.

Det bemærkes herved, at andre steder i landet har landmænd pådraget sig såvel bødestraf som betydelige erstatninger for udledninger af denne art.

Man henleder sluttelig Deres opmærksomhed på, at De i henhold til vandløbsloven kan

indbringe spørgsmålet om udledningen for vandløbsretten.«

Ved skrivelse af 11. januar 1962 til formanden for landvæsenskommissionen for Svendborg amt anmodede baron Bent Schaffalitzky de Muckadell, som har forpagtet ejendommen af sin broder lensgreve Schaffalitzky de Muckadell, Arreskov pr. Korinth, om at få nedsat en landvæsenskommission til at undersøge sagen, men bemærkede samtidig, at han ikke mener, at udledningen betyder en væsentlig forurening af Sallinge å, idet det for en stor del er regnvand, der samtidig udledes.

Den af landvæsenskommissionen antagne teknisk sagkyndige afgav efter en undersøgelse af forholdene den 12. marts 1962 en erklæring, hvori han bl. a. foreslog gennemført visse foranstaltninger til imødegåelse af risikoen for forurening af åen fra møddingen på Gjelskov.

I landvæsenskommissionens møde den 2. april 1962 oplyste rekvirenten, at den pågældende udledning havde fundet sted i mands minde, og at der aldrig havde været ulemper af nogen art, han bestred derfor, at der kunne være tale om en væsentlig forurening.

Amtsvandinspektorets repræsentant stillede ikke krav om fjernelse af afløbet; heller ikke sundhedskommissionen fandt, at forureningen kunne have nogen praktisk betydning. Amtslægen henviste til sundhedsvedtægtens § 13 og § 20, stk. 3, men kunne i øvrigt tilslutte sig sundhedskommissionens opfattelse.

Den af fiskeriministeriet i medfør af vandløbslovens § 73, stk. 1, udpegede fiskerisagkyndige udtalte, at der vel normalt ikke skete noget ved udledningen af møddingvand, men man måtte være opmærksom på eventuelle chokvirkninger over for fiskebestanden; han henstillede derfor, at møddingvandet blev holdt tilbage som foreslået af den teknisk sagkyndige.

Under hensyn til, at der forelå et forslag til ændringer i vandløbsloven til behandling i folketinget, og idet den foreliggende sag ikke fandtes at være tilstrækkelig oplyst ved det forelagte materiale, besluttede kommissionen, at der i et tidsrum af ca. 2 år skulle føres kontrol med udledningen af møddingvandet fra gårdspladsen ved lejlighedsvis besøg og ved udtagning af vandprøver til undersøgelse.

I tiden 24. februar til 24. juni 1964 blev der udtaget tre sæt prøver fra åen, for at virkningen af udledningen af møddingvand på åens tilstand kunne blive klarlagt. Prøverne blev udtaget den 24. februar, 9. april og 24. juni. En prøve blev udtaget ca. 30 m før møddingvandsudløbet og en prøve ca. 50 m nedenfor dette. Ved udtagningen den 24. juni udtoges tillige en prøve for reaktion (pH), iltforbrug ved kaliumpermanganattitrering, 5 døgn's biokemisk iltforbrug og ammoniakindhold. Prøverne udtaget den 9. april blev tillige underkastet bakteriologisk undersøgelse.

I landvæsenskommissionens møde den 25. september 1964 konstateredes, at de forefundne mængder af fri ammoniak ikke frembød nogen fare for fiskene, og rekvirenten henstillede derfor til kommissionen, at sagen blev afsluttet uden pålæg om, at det bestående anlæg skulle ændres. Amtslægen og sundhedskommissionens formand havde ingen indvendinger herimod. Den fiskerisagkyndige var ikke enig i, at sagen kunne afsluttes, før det var godtgjort, at der under stærk regn ikke skete en væsentlig forurening fra møddingen, og henstillede, at der blev udtaget prøver under stærk regn.

Nye prøver udtoges den 4. december 1964 og den 16. marts 1965, men der kunne heller ikke her påvises fri ammoniak af betydning.

I landvæsenskommissionens møde den 18.

marts 1965 var den fiskerisagkyndige stadig af den opfattelse, at møddingvandsudledningen fra Gjelskov til Sallinge å, uanset at det ikke havde været muligt at påvise, at denne medførte en farlig forgiftning af vandet fra fri ammoniak, måtte betragtes som en potentiel forureningskilde, som under kritiske omstændigheder kunne forårsage en kraftig forurening med ændring af åens naturlige tilstand, eventuelt endog fiskedrab til følge. Den fiskerisagkyndige henviste endvidere til, at udledningen er i strid med sundhedsvedtægten for Hillerslev kommune.

Odense Vandforsynings repræsentant var enig i det af den fiskerisagkyndige fremførte og redegjorde for, hvorfor man fra vandforsynings side var særlig interesseret i at få stoppet alle forureningskilder til Odense å og dennes sidetilløb, hvoraf Sallinge å var en af de betydeligste.

I en erklæring af 25. marts 1965 henstillede den fiskerisagkyndige til kommissionen, at det pålægges Gjelskov at træffe foranstaltninger til tilbageholdelse og uskadeliggørelse af afløbet fra gårdens mødding på en sådan måde, at afløbsvandet ikke fremtidig ledes ud i Sallinge å.

Spørgsmålet om, hvem der skulle bære sagens omkostninger, synes ikke at have været diskuteret i landvæsenskommissionen møder; den foreliggende udskrift af forhandlingsprotokollen indeholder i hvert fald intet herom.

Herefter traf landvæsenskommissionen følgende bestemmelser:

»Da det trods gentagne grundige prøveudtagninger med analyser af vandet i Sallinge å ved møddingvandudløbet fra Gjelskov ikke har været muligt at påvise nogen forurening af åvandet fra denne, og da sundhedsmyndighederne og amtsvandinspektoret ikke har haft indvendinger mod en fortsat udledning af mød-

dingvandet i samme omfang, som det har fundet sted i mands minde, finder kommissionen det betænkeligt at pålægge ejendommen den formentlig ret betydelige udgift, der vil være forbundet med at fjerne den nævnte udledning af møddingvand fra åen, og bestemmer derfor, at udløbet indtil videre kan forblive, som det er.

Kommissionen har dog taget de af den fiskerisagkyndige fremførte synspunkter vedrørende mulighed af en chokvirkning på vandet til efterretning, og forbeholder sig derfor, at hvis en væsentlig forurening af den nævnte årsag skulle vise sig, skal sagen optages til fornyet behandling.

Da Odense Vandforsyning har henvendt sig til kommissionen angående dette spørgsmål, henstiller kommissionen, at vandforsyningen holder udledningen af møddingvand fra Gjelskov under kontrol og oplyser kommissionen om eventuelle iagttagelser og analyser, der kunne tyde på en væsentlig forurening af åen fra denne.

Kommissionen bestemmer endelig, at den om ca. 5 år fra dato vil tage sagen op til fornyet vurdering i lys af, hvad der i mellemtiden måtte være fremkommet vedrørende forurenings-spørgsmålet.

Under henvisning til, at de på kommissionens foranledning udførte undersøgelser af udledningsforholdene for møddingvand fra Gjelskov har været nødvendige for, at der kunne opnås et rimeligt skøn over, hvorvidt denne udledning kunne forårsage en væsentlig forurening af Sallinge å, bestemmer kommissionen, at alle udgifter i forbindelse med landvæsenskommissionen, efter opgørelse af kommissionens formand til rekvirenten, skal udredes af denne.

Thi eragtes:

Udledning af møddingvand fra Gjelskov til Sallinge å kan fortsætte som tilforn, men sagen genoptages, hvis der indtræder en væsentlig forurening af åen som følge af udledningen. Sagen genoptages til fornyet behandling senest 5 år fra dato.«

Pr. 2. september 1965 er omkostningerne ved sagens behandling for landvæsenskommissionen opgjort til 2.995,42 kr.; heraf var af rekvirenten forlods indbetalt 1.000 kr.

II. Appellantens påstand for overlandvæsenskommissionen.

For overlandvæsenskommissionen har appellanten påstået landvæsenskommissionens kendelse ændret således, at bestemmelsen om sagens genoptagelse til fornyet behandling senest 5 år fra kendelsens dato ophæves, og at omkostningerne ved sagens behandling for landvæsenskommissionen pålægges fiskeriministeriet.

Til støtte for førstnævnte påstand har appellanten anført, at en retsafgørelse altid må være endelig afsluttet på basis af de faktiske forhold, der foreligger på afgørelsens tidspunkt; hvis forudsætningerne ændres, må det være berettiget for begge parter at lade en sag genoptage. Såfremt der ikke er nogen som helst ændringer i forholdene, forekommer det appellanten meningsløst, at sagen ubetinget skal genoptages, og for hvis regning skulle det så være?

For så vidt angår sagens omkostninger har appellanten gjort gældende, at det forekommer urimeligt at pålægge ham omkostningerne, da han ikke er sagvolder. Fiskeriministeriet kunne have foretaget de fornødne undersøgelser, forinden man opfordrede til at ændre forholdene med angivelse af muligheden for bøder og erstatning. Derved kunne man have undladt

overhovedet at rejse kravet, som kun kunne imødekommes ved indbringelse for landvæsenskommissionen. Fiskeriministeriet var den egentlige sagvolder, og det måtte være ministeriets sag at bevise, at forureningen var så grov som i loven fastsat, således at der kunne skrives ind. De pågældende undersøgelser er derfor ikke foretaget, for at klageren kunne bevise, at han ikke forurenede vandløbet, men som forsøg fra fiskeriministeriets side på at godtgøre, at forureningen fandt sted; samtlige udmeldelser for at foretage nye undersøgelser har været begæret af fiskeriministeriet.

Appellanten har endelig anført, at han ville finde det rimeligt, at der også tilkendtes ham godtgørelse for juridisk bistand, og at sagen, da anken alene drejer sig om rent formelle problemer, måtte kunne afgøres på basis af to skriftlige indlæg fra parterne.

III. Sagens behandling for overlandvæsenskommissionen.

Efter modtagelsen af ankebegæringen fremsendte overlandvæsenskommissionens formand den 9. november 1965 sagen til fiskeriministeriet med anmodning om en udtalelse angående de af appellanten nedlagte påstande. I denne skrivelse bemærkede formanden bl. a.:

»Den nu afsluttede sag er ganske vist rekvireret af forpagteren, men denne var stærkt opfordret hertil ved fiskeriministeriets fornævnte skrivelse af 7. november 1961. Han kunne have undladt at rejse sagen men ville i så fald have risikeret tiltale for overtrædelse af vandløbslovens § 5, stk. 2. Efter det under sagen fremkomne ville udfaldet være blevet frifindelse, og det offentlige måtte da have båret sagens omkostninger.

Sagen for landvæsenskommissionen kunne være afsluttet tidligere, . . . hvis ikke den fiske-

risagkyndige havde ønsket yderligere undersøgelser. Sagen er i realiteten rejst på det offentliges initiativ og i dettes interesse; det offentlige må endvidere anses for den tabende part. Under henvisning til bestemmelserne i retsplejelovens §§ 311 og 312, stk. 1, som formentlig her må supplere § 34, stk. 1, i lov om landvæsensretter, jfr. Kinch og Tolstrup: Tillæg til Den danske Landboret 1953 side 77 note 22, forekommer det derfor mindre rimeligt at lade rekvirenten *alene* bære omkostningerne, som tilmed nu – efter ankebegæringens indgivelse – viser sig at blive 3 gange så store som forudsat og deponeret, jfr. ankebegæringens side 2 for neden. Jeg anser det derfor for sandsynligt, at også de menige medlemmer af overlandvæsenskommissionen vil gå ind for, at det offentlige må bære den væsentlige del af sagsomkostningerne, og da disse forøges betydeligt ved sagens behandling for overlandvæsenskommissionen, er det for mig et spørgsmål, om det – såfremt ministeriet råder over midler hertil – ikke ville være mest formålstjenligt at tilbyde appellanten at bære f. eks. 2.500 kr. af omkostningerne i stedet for, at ministeriet i givet fald risikerer at blive dømt til at betale et væsentligt større beløb. Selvom ankesagen blev behandlet på grundlag af de skriftlige indlæg, vil der løbe omkostninger på, der utvivlsomt, hvis det offentligt taber sagen, vil bringe statens udgift op på mere end de foreslåede 2.500 kr.»

Ved skrivelse af 18. februar 1966 henledte man fiskeriministeriets opmærksomhed på sagen.

I skrivelse af 23. februar 1966 meddelte fiskeriministeriet, at ministeriet den 13. december 1965 havde anmodet landbrugsministeriet om en udtalelse over sagen.

I skrivelse af 7. juli 1966 udtalte fiskeriministeriet:

»1. Afgørelsen om sagens genoptagelse efter 5 år er, så vidt man kan se, indsat i kendelsen på kommissionens eget initiativ. Fiskeriministeriet har for sit vedkommende intet ønske om en opretholdelse af denne bestemmelse.

2. Fiskeriministeriet kan ikke acceptere de af appellanten fremsatte synspunkter vedrørende spørgsmålet om betaling af de med landvæsenskommissionssagen forbundne omkostninger og finder ej heller tilstrækkelig begrundelse for, som foreslået af overlandvæsenskommissionens formand, at indgå på et forlig, der indebærer, at ministeriet betaler et beløb af kr. 2.500,- af de samlede omkostninger, der er opgjort til 2.995,42 kr., og ved den nu appellerede kendelse pålagt rekvirenten, baron Bendt Schaffalitzky de Muckadell, Gjelskov.

Næst at bemærke, at der efter fiskeriministeriets opfattelse ikke foreligger positiv hjemmel til, at en landvæsensret i en sag som den foreliggende, der er rekvireret af en privatperson, kan pålægge det offentlige – in casu fiskeriministeriet – at udrede sagens omkostninger, skal man som motivering for ministeriets stilling i øvrigt anføre,

at ministeriet i sin skrivelse af 7. november 1961 til lensgreve V. B. Schaffalitzky de Muckadell kun har peget på adgangen til en forelæggelse for nævnte ret,

at den fiskerisagkyndige ikke har optrådt som ministeriets repræsentant (jfr. landbrugsministeriets cirkulærskrivelse af 21. februar 1951 til landvæsensretterne og afvandingskommissionerne pkt. G.2), samt

at fiskeriministeriet ikke har haft nogen indflydelse på den betydelige tid, 3 år og næsten 6 måneder, der er medgået til sagens behandling ved landvæsenskommissionen.

Allerede af den grund, at fiskeriministeriet,

som oven for anført, ikke på noget tidspunkt har pålagt rekvirenten at indbringe sagen for vandløbsretten, står man i høj grad uforstående over for det af overlandvæsenskommissionens formand tagne initiativ til forlig.

3. For så vidt angår spørgsmålet om ankesagens eventuelle behandling alene på grundlag af skriftlige indlæg, skal man endelig bemærke, at fiskeriministeriet for sit vedkommende ikke mener at kunne tage stilling til appellansens ønske herom.«

Ved skrivelse af 25. juli 1966 underrettede overlandvæsenskommissionens formand appellanten om fiskeriministeriets fornævnte skrivelse og meddelte, at man efter det af ministeriet indtagne standpunkt ikke mente at kunne behandle sagen alene på grundlag af skriftlige indlæg men måtte finde det rettest, at der afholdtes i hvert fald et egentligt retsmøde.

Samtidig anmodedes Svendborg amt om forslag til beskikkelse af landvæsenskommissærer.

Den 16. september 1966 fremsendtes sagen til landbrugsministeriet med forslag om udmeldelse af kommissærer og teknisk sagkyndigt medlem.

Den 3. oktober 1966 udmeldte landbrugsministeriet de indstillede, jfr. kendelsens indledning.

Den 8. december 1966 afholdt overlandvæsenskommissionen sit første møde i amtsrådsalen i Odense.

Ved anbefalede breve af 26. oktober 1966 var indkaldt appellanten baron Bendt Schaffalitzky de Muckadell, Gjelskov, ved landretssagfører Hans Krarup, Odense, som begge mødte, og fiskeriministeriet, som mødte ved kontorchef Løkkegaard.

Formanden bemærkede, at den påklagede bestemmelse om sagens genoptagelse efter 5 år formentlig ikke skulle give anledning til van-

skeligheder, da fiskeriministeriet ikke ville kræve denne bestemmelse opretholdt.

Landsretssagfører Krarup bemærkede, at han ikke kunne se rettere end, at fiskeriministeriet måtte anses for sagvolder under hensyn til dets skrivelse af 7. november 1961.

Han ville derfor anse det for rimeligt, at fiskeriministeriet søgte at skaffe sig den fornødne hjemmel til at afholde i hvert fald en del af sagens omkostninger.

Kontorchef Løkkegaard erklærede, at den fiskerisagkyndige ikke har repræsenteret ministeriet, men kun er udmeldt af dette til at varetage fiskeriets interesse, og at ministeriet ingen indflydelse har haft på sagens gang for landvæsenskommissionen. Hensigten med ministeriets skrivelse af 7. november 1961 har været at underrette ejeren om risikoen ved at fortsætte udledningen.

Landsretssagfører Krarup kunne ikke se andet, end at hans klient som lovlydig borger ikke har kunnet gøre andet end at indbringe sagen for landvæsenskommissionen i overensstemmelse med ministeriets skrivelse af 7. november 1961.

Kontorchef Løkkegaard fastholdt, at ministeriet ikke kan anses for sagvolder i denne sag, og mente ikke, at ministeriet har mulighed for at deltage i sagsomkostningerne.

Landsretssagfører Krarup fandt dette standpunkt meget formalistisk. Han mente, at der i landvæsensretslovens § 34, stk. 1, er hjemmel til at pålægge ministeriet sagsomkostningerne. Hvis hans klient ikke havde efterkommet henstillingen i ministeriets skrivelse af 7. november 1961, og det offentlige derefter havde rejst straffesag med samme udfald som landvæsenskommissionssagen, ville det offentlige være kommet til at bære omkostningerne ved en sådan sag.

Landsretssagfører Krarup fandt det sandsynligt, at en almindelig domstol – såfremt overlandvæsenskommissionen ikke kan finde hjemmel til at imødekomme hans påstand – vil kunne finde sådan hjemmel.

Kontorchef Løkkegaard bemærkede, at hvis sagens behandling for landvæsenskommissionen kan kritiseres, kan ansvaret herfor ikke påhvile fiskeriministeriet men eventuelt landbrugsministeriet, hvorunder landvæsensretterne sorterer.

Landsretssagfører Krarup så gerne, at overlandvæsenskommissionen fandt udvej for, at det offentlige under den ene eller den anden form afholder sagens omkostninger for begge retter.

Under en efterfølgende intern drøftelse tiltrådte overlandvæsenskommissionens medlemmer enstemmigt, at der forsøgtes en ny henvendelse til fiskeriministeriet, eventuelt landbrugsministeriet, om at det offentlige under en eller anden form deltager i afholdelsen af denne sags omkostninger for begge retter.

I overensstemmelse hermed fremsendte overlandvæsenskommissionen den 25. januar 1967 påny sagen til fiskeriministeriet med bl. a. følgende bemærkninger

»Der er inden for overlandvæsenskommissionen enighed om, at det offentlige – såfremt der overhovedet kan findes hjemmel hertil – bør afholde sagens omkostninger for begge retter. Det forekommer overlandvæsenskommissionens medlemmer stødende og stridende mod almindelig retsbevidsthed, at appellanten, der kun som lovlydig borger har efterkommet ministeriets kraftige henstilling om at indbringe sagen for landvæsenskommissionen og ikke haft nogen indflydelse på sagens langvarige behandling, og som sluttelig blev pure »frifundet«, selv skal afholde de ret betydelige sagsomkostninger.

Forinden overlandvæsenskommissionen tager endelig stilling til sagen, har man derfor ment, at der – i overensstemmelse med appellantens ønske – bør forsøges endnu en henvendelse til fiskeriministeriet, evt. landbrugsministeriet, med en indtrængende henstilling om, at der findes eller søges tilvejebragt hjemmel til, at det offentlige under en eller anden form betaler de omkostninger, som har været forbundet med sagens behandling for landvæsenskommissionen og overlandvæsenskommissionen, eller i hvert fald en væsentlig andel af disse.

Såfremt fiskeriministeriet ikke mener at kunne finde eller tilvejebringe en sådan hjemmel, anmoder man om, at sagen må blive videresendt til landbrugsministeriet med tilsvarende anmodning.»

Om foranstående underrettede man samtidig landbrugsministeriet.

Den 16. februar 1967 meddelte fiskeriministeriet, at man samme dato havde oversendt sagen til landbrugsministeriets videre foranstaltning, idet fiskeriministeriet for sit vedkommende måtte henholde sig til sit i sagen tidligere indtagne standpunkt, hvorefter ministeriet ikke så sig i stand til at afholde de med sagens behandling forbundne omkostninger.

Efter det for overlandvæsenskommissionen oplyste tilbagesendte landbrugsministeriet den 24. februar 1967 sagen til fiskeriministeriet, som den 3. november 1967 tilskrev overlandvæsenskommissionen således:

»Med henvisning til tidligere brevveksling senest overlandvæsenskommissionens skrivelse af 30. august 1967 vedrørende spørgsmålet om betaling af omkostningerne ved en til overlandvæsenskommissionen appelleret kendelse i en sag angående forurening af Sal-

linge å fra ejendommen Gjelskov skal man meddele, at fiskeriministeriet, efter at spørgsmålet har været forelagt for kammeradvokaten, må fastholde det tidligere indtagne standpunkt, hvorefter man ikke mener at kunne medvirke til betaling af sagens omkostninger.»

Ved skrivelse af 16. november 1967 har landbrugsministeriet under henvisning til overlandvæsenkommissionens fornævnte skrivelse af 25. januar 1967 meddelt, at landbrugsministeriet har modtaget underretning om, at fiskeriministeriet påny har afvist at medvirke til betaling af omkostningerne, og at landbrugsministeriet på den givne foranledning beklager at måtte meddele, at også landbrugsministeriet savner hjemmel til at udrede de omhandlede sagsomkostninger.

Sagen har derefter været behandlet af overlandvæsenkommissionen i et internt møde den 11. december 1967.

IV. Overlandvæsenkommissionens overvejelser og afgørelse.

Indledningsvis bemærkes, at sagen alene er anket med påstand om ændring af landvæsenkommissionens bestemmelser om genoptagelse efter 5 år og om afholdelse af sagens omkostninger. Appelindstævnte, fiskeriministeriet, har ikke haft noget at indvende mod førstnævnte påstand og for så vidt angår omkostningsspørgsmålet alene procederet på stadfæstelse. Ingen af parterne i ankesagen har nedlagt påstand om ændring af landvæsenkommissionskendelsen for så vidt angår sagens realitet: om udledningen af møddingvand fra Gjelskov til Sallinge å kan fortsætte som hidtil. Efter overlandvæsenkommissionens opfattelse må det imidlertid anses for højst problematisk, om denne fortsatte udledning bør tolereres, og om den overhovedet er lovlig

efter sundhedsvedtægtens bestemmelser. Der henvises for så vidt angår disse spørgsmål til en af overlandvæsenkommissionens teknisk sagkyndige medlem den 1. december 1966, oprindelig til internt brug, afgiven erklæring, som af hensyn til en eventuel genoptagelse af sagen vedhæftes som bilag til denne kendelse. Det forekommer påfaldende, at hverken sundhedskommissionen, kredslægen eller amtsvandsinspektoratet under sagens behandling for landvæsenkommissionen har protesteret mod udledningen, og at ingen offentlig myndighed, f. eks. Odense Vandforsyning, har fundet anledning til anke, jfr. lov om landvæsenretter § 38.

Som sagen nu foreligger til påkendelse i ankeinstansen, kan overlandvæsenkommissionen ikke tage stilling til realiteten – heller ikke ved at hjemvise sagen til fornyet behandling ved landvæsenkommissionen – men alene til de nedlagte påstande.

Hvad først angår spørgsmålet om sagens genoptagelse senest 5 år fra den 30. juni 1965 bemærkes, at overlandvæsenkommissionen efter det foran anførte finder det forståeligt, at landvæsenkommissionen har været utryg ved uden forbehold at tillade fortsat udledning af møddingvand i åen og derfor – så vidt ses på eget initiativ – har indsat den påankede bestemmelse. Da denne imidlertid ikke kræves opretholdt af fiskeriministeriet, og da sagen altid vil kunne genoptages, såfremt væsentlig forurening senere konstateres, jfr. vandløbslovens § 93, stk. 1, finder overlandvæsenkommissionen det ubetænkeligt at imødekomme appellanten på dette punkt og bestemmer derfor, at bestemmelsen ophæves.

Hvad dernæst angår spørgsmålet om udredelse af sagens omkostninger, var der inden for overlandvæsenkommissionen, som det

fremgår af dennes fornævnte skrivelse af 25. januar 1967 til fiskeriministeriet og landbrugsministeriet, og med den samme sted anførte begrundelse efter mødet den 8. december 1966 enighed om, at det offentlige, såfremt der overhovedet er hjemmel hertil, bør afholde sagens omkostninger for begge retter. Tvivl forelå alene om, hvorvidt en afgørelse i overensstemmelse hermed kunne træffes af landvæsensretterne med hjemmel i de for disse retters virke gældende bestemmelser, eller om man i stedet burde henvise appellanten til at søge sit krav gennemført under en retssag ved de almindelige domstole.

Overlandvæsenkommissionen beklager, at hverken fiskeriministeriet eller landbrugsministeriet trods henstillinger herfra har kunnet finde eller tilvejebringe hjemmel til, at det offentlige under den ene eller den anden form betaler omkostningerne eller ihvert fald en væsentlig andel af disse, jfr. herved princippet i lov om landvæsensretter § 27, stk. 4.

En forligsmæssig løsning af sagen har nu vist sig uigennemførlig, og overlandvæsenkommissionen har herefter optaget sagen til fornyet overvejelse på baggrund af de bestemmelser, som findes om fordeling af omkostninger ved behandling af sager for landvæsensretterne.

Hovedbestemmelsen er § 34, stk. 1, i lov om landvæsensretter, som udtaler:

»Retten skal i sin kendelse bestemme, hvem der skal bære sagens omkostninger.«

I vandløbsloven findes forskellige bestemmelser om udredelse og fordeling af sagsomkostninger: § 22, stk. 2, § 73, stk. 5, § 74, stk. 5, 6. og 7. punktum, § 77, stk. 4 og 9, samt § 103, stk. 2; den sidstnævnte bestemmelse, som må anses for direkte eller i hvert fald analogisk anvendelig på det foreliggende

tilfælde, udtaler ligesom § 34, stk. 1, at vandløbsretten fastsætter . . . hvem der skal bære udgifterne ved sagens behandling. Bestemmelserne indeholder ingen nærmere vejledning om, hvem der i det konkrete tilfælde skal betale, men i Kinch og Tolstrups tillæg til »Den danske Landboret« 1953 side 77 note 22 anføres:

»Afgørende for at pålægge en eller flere interessenter pligt til helt eller delvis at udrede disse udgifter vil vel som regel være lignende betragtninger som dem, der anlægges ved fordeling af sagsomkostningerne i andre retssager, jfr. L.R.L. § 34, stk. 1.«

Om betaling og fordeling af sagsomkostninger i borgerlige retssager indeholder retsplejeloven bl. a. følgende bestemmelser:

»§ 311. Enhver part har at betale de omkostninger, som foranlediges ved processuelle skridt, der af ham begæres eller sættes i bevægelse, dog med forbehold af ret til at få dem erstattet af modparten ifølge nedenstående regler.

Stk. 2. Omkostningerne ved processuelle skridt, som retten anordner, kan foreløbig kræves betalt enten af den part, i hvis interesse retten anser det foretagne at være, eller af begge parter i det forhold, som retten bestemmer, se dog § 284, stk. 2.

§ 312. Den tabende part er pligtig at erstatte modparten de ham ved retssagen påførte udgifter, for så vidt parterne ikke selv har truffet en anden overenskomst, eller retten i særlige omstændigheder finder skellig grund til at gøre afvigelse fra denne regel.

Stk. 2. Udgifter, der ikke har været fornødne for sagens forsvarlige udførelse, erstattes ikke. Hvilke udgifter der i det givne tilfælde har været fornødne, afgør retten efter sit skøn.«

I den foreliggende sag har appellanten henvist til lov om landvæsensretter § 34, stk. 1, som formentlig indeholdende hjemmel til at pålægge det offentlige – in casu fiskeriministeriet – at bære sagens omkostninger.

Fiskeriministeriet har heroverfor gjort gældende, at fiskeriministeriet ikke er part i sagen og derfor ikke kan være pligtig at deltage i dennes omkostninger, at ministeriet ikke har pålagt rekvirenten at indbringe sagen for vandløbsretten men kun har peget på adgangen hertil, at den fiskerisagkyndige ikke har optrådt som ministeriets repræsentant, og at ministeriet ikke har haft nogen indflydelse på den betydelige tid, der er medgået til sagens behandling ved landvæsenskommissionen. Efter ministeriets opfattelse foreligger der ikke positiv hjemmel til, at en landvæsensret, der er rekvireret af en privat person, kan pålægge det offentlige – in casu fiskeriministeriet – at udrede sagens omkostninger.

Til det foran anførte skal overlandvæsenskommissionen udtale:

De fornævnte bestemmelser i retsplejeloven forudsætter, at en retssag føres mellem to – eventuelt flere – parter, der står over for hinanden som sagsøger og sagsøgt. I sager for vandløbsretterne er der imidlertid ofte kun én part, rekvirenten, som ønsker vandløbsrettens godkendelse af et projekt, f. eks. til afledning af spildevand eller til indvinding af grundvand. Dette udelukker ikke, at også andre end rekvirenten kan tilpligtes at bidrage til anlæggets udførelse, drift og vedligeholdelse, alt i forhold til den nytte, de pågældende kan have af anlægget, eller den interesse, de måtte have i dette. Ofte pålægges det under en eller anden form det offentlige at yde bidrag under hensyn til anlæggets almene betydning. Sagens omkostninger tillægges i man-

ge tilfælde anlægsudgifterne og fordeles der- ved i samme forhold som disse, altså hyppigt også på andre end parter eller rekvirenter. De foran citerede bestemmelser i vandløbsloven indeholder klar hjemmel for, at også andre end rekvirenten og sagens parter kan komme til at betale sagsomkostninger, således f. eks. § 74, stk. 5, 6. punktum: »vedkommende kommunale kasser«, og er i det hele formuleret så rummeligt, at det skulle være muligt at træffe den afgørelse, som i det enkelte tilfælde må anses for stemmende med ret og billighed.

At fiskeriministeriet ikke direkte har været part i den foreliggende sag ved dennes behandling for landvæsenskommissionen, er efter overlandvæsenskommissionens opfattelse en rent formel betragtning, som ikke kan have afgørende vægt over for den kendsgerning, at sagen her er rejst på det offentliges foranledning. Behandlingen er blevet langvarig og bekostelig på grund af gentagne krav fra den af det offentlige udpegede fiskerisagkyndige om foretagelse af yderligere undersøgelser, alt naturligvis til varetagelse af samfundets og i særdeleshed fiskeriets interesse i, at vandløbene ikke forurenes.

Efter udfaldet af landvæsenskommissions- sagen, hvor rekvirenten fik medhold i realiteten, forekommer det stødende og stridende mod den almindelige retsbevidsthed, at han desuagtet skal udrede samtlige omkostninger ved sagen, på hvis gang han ingen indflydelse har haft. Det offentlige må her være nærmest til at bære risikoen ved, at sagen er blevet så langvarig og bekostelig.

Alt taget i betragtning finder overlandvæsenskommissionen herefter, at der i lov om vandløbsretter § 34, stk. 1, og i vandløbslovens § 103, stk. 2, eller denne bestemmelses

analogi og endelig udfra forholdets natur er hjemmel til at pålægge det offentlige at deltag i sagens omkostninger, og at overlandvæsenskommissionen i henhold til samme bestemmelser er kompetent til at træffe en sådan afgørelse.

At henvide appellanten til at søge sit krav gennemført under en ny sag ved de almindelige domstole forekommer urimeligt over for appellanten, efter at sagen nu har verseret i over 6 år for landvæsensretterne, og tillige overflødig, da disse retter ifølge fornævnte bestemmelser er kompetente til at afgøre omkostningsspørgsmålet.

I fornævnte skrivelse af 9. november 1965 foreslog overlandvæsenskommissionens formand fiskeriministeriet at bære f. eks. 2.500 kr. af omkostningerne for landvæsenskommissionen, og i skrivelse af 25. januar 1967 meddelte man fiskeriministeriet, at der inden for overlandvæsenskommissionen var enighed om, at det offentlige burde afholde omkostningerne for begge retter eller i hvert fald en væsentlig andel af disse. Ved sin fornyede overvejelse af sagen er overlandvæsenskommissionen kommet til det resultat, at appellanten bør afholde en del af udgifterne ved behandlingen for landvæsenskommissionen, da han må antages også selv at have haft en interesse i at få fastslået, om den hidtidige udledning af møddingvand kunne fortsætte. Hvor stor denne andel skal være, må bero på

et skøn, men overlandvæsenskommissionen finder passende at kunne fastsætte den til $\frac{1}{3}$, hvilket ret nøje svarer til det beløb på 1.000 kr., som han indbetalte ved sagens påbegyndelse; det offentlige må herefter udrede det resterende omkostningsbeløb 1.995,42 kr.

Hvad dernæst angår spørgsmålet om, hvilken offentlig kasse der skal udrede dette beløb, finder overlandvæsenskommissionen, at fiskeriministeriet – som påstået af appellanten ved sagens indbringelse for overlandvæsenskommissionen – må være nærmest hertil, da sagen er rejst på dettes foranledning til varetagelse særlig af interesser, der hører under dette ministeriums forretningsområde.

Overlandvæsenskommissionen bestemmer derfor, at fiskeriministeriet vil have at udrede 1.995,42 kr. af omkostningerne ved denne sags behandling af landvæsenskommissionen.

Hvad angår omkostningerne ved sagens behandling for overlandvæsenskommissionen bemærkes, at disse efter almindelige retsgrundsætninger, jfr. retsplejelovens § 312, stk. 1, må påhvile fiskeriministeriet som den tabende part.

I henhold til samme bestemmelse bør fiskeriministeriet endelig godtgøre appellanten de ham ved ankesagen påførte udgifter til advokatbistand med et beløb, som overlandvæsenskommissionen finder passende kan ansættes til 500 kr.

Overlandvæsenskommissionen for Viborg m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 9. april 1968.

Vand II. (*Anvendelse af plasticrør til kloakledning*). Under anke til overlandvæsenskommissionen angående fordeling af udgifter ved nedlæggelse af en rørledning anmodede appellanten om, at det tilladte projekt ændredes derhen, at der anvendtes P.V.C. rør (plasticrør) i stedet for som af landvæsenskommissionen bestemt cementrør. Efter de mangelfulde erfaringer om plasticrørs egnethed til brug for kloakledninger fandtes det betænkeligt at ændre landvæsenskommissionens afgørelse på dette punkt.

Ved kendelse, afsagt den 22. maj 1967 af landvæsenskommissionen for Viborg amtsråds kredse, er der givet appellanterne, Bryrup Damkultur A/S, tilladelse til på egen bekostning at nedlægge en 20 cm cementrørledning fra afløbsledningen fra rensningsanlægget i Mønsted by udenom Bryrup Damkultur A/S's dambrug til nedenfor dambruget ved Blegebro og ud i Krogsgård å.

Denne kendelse er ved skrivelse af 13. juni 1967 af appellanterne indanket for overlandvæsenskommissionen for 6. område med påstand om, at der bør pålægges indstævnte, Daugbjerg-Mønsted-Smollerup kommune eller kloaksekskabet for Mønsted by, en del af udgiften til den fornævnte ledning. Ved skrivelse af 30. august 1967 har appellanterne anmodet om, at ankesagen tillige omfatter den ændring af projektet, at der i stedet for betonrør anvendes P.V.C. rør til rørledningen, og landbrugsministeriet har i skrivelse af 18. september 1967 meddelt tilladelse til, at dette spørgsmål i henhold til § 40, stk. 3 i lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter uanset ankefristens udløb indbringes for overlandvæsenskommissionen. Denne består af . . .

Med hensyn til anvendelsen af plasticrør

fremfor betonrør til ledningen, har appellanten anført, at dette vil billiggøre projektet og lette nedlægningen af rørene. Om anvendeligheden af P.V.C. rør til ledningen har appellanten i øvrigt henvist til nogle fra firmaet Nordisk Wavin A/S indhentede oplysninger.

De indstævnte har med hensyn til bidragspligt til ledningen henholdt sig til den afsagte kendelse, som de i så henseende har påstået stadfæstet. Hvad spørgsmålet om, hvilken art rør der bør anvendes, angår, har de indstævnte overladt afgørelsen heraf til overlandvæsenskommissionen.

Ingeniør Gebert, Nordisk Wavin, har oplyst, at P.V.C. rør, der i en længere årrække har været anvendt til vandledninger, også i de senere år har været benyttet som kloakrør, hvortil de bl. a. på grund af deres glatte overflade er velegnede, og det vil eventuelt være muligt at bruge mindre dimensioner, dog er rørene ikke endnu blevet endeligt standardiserede til anvendelse som kloakrør.

Den projekterende fhv. amtsvejinspektør Rasmussen har udtalt, at han har haft dårlige erfaringer med hensyn til en plasticledning, der var gået itu som følge af tryk fra en traktor, der var kørt henover den. I denne forbindelse har ejeren, Knud Nielsen, af de ejendomme, hvorover ledningen foreslås nedlagt, taget forbehold om, at der ikke pålægges ham ansvar, hvis rørene beskadiges som følge af traktorkørsel. . . .

Det tiltrædes af de i den indankede kendelse anførte grunde, at appellanterne alene må afholde udgifterne ved etableringen af ledningen. Efter det foreliggende må der gås ud fra, at plasticrør i større omfang og over en længere årrække har været benyttet til vandforsyning, og at man kun i et kortere tidsrum har

benyttet dem til kloakledninger. Overlandvæsenskommissionen finder det efter de mangelfulde erfaringer om rørenes egnethed til denne brug betænkeligt på dette grundlag at

Overlandvæsenskommissionen for København og Københavns m. fl. amtsråds kredse
Kendelse af 18. april 1968.

Vand II. Ekspropriation. Erstatning for arealafståelse til regnvandsbassin fastsat til ca. 30 kr. pr. m², skønt Statens Ligningsdirektorat havde udtalt, at handelsværdien af arealet skønnedes at udgøre ca. 50 kr. pr. m².

Af overlandvæsenskommissionen for København samt Københavns m. fl. amtsråds kredse's sag nr. 674 – Direktoratet for Fængselsvæsenet mod Herstedernes kommune – fremgik, at landvæsenskommissionen havde fastsat den appellanten tilkommende erstatning for afståelse af et areal stort 4972 m² samt for afgrødetab og ulemper til ialt 150.000 kr. svarende til ca. 30 kr. pr. m². Arealet var i henhold til tidligere kendelse erhvervet af kommunen til brug for anlæg af et regnvandsbassin. Fængselsdirektoratet påankede erstatningsfastsættelsen til overlandvæsenskommissionen, i hvis kendelse af 18. april 1968 det siges:

Den indankede kendelse er afsagt den 12. juni 1967 af landvæsenskommissionen for

Overlandvæsenskommissionen for København og Københavns m. fl. amtsråds kredse
Kendelse af 27. september 1968.

Vand III og IV. (*Fastlæggelse af sikkerhedsrådet for et privat vandværks vandindvinding*). Efter at der ved landvæsenskommissionskendelse var tildelt et privat vandværk vandindvin-

ændre den indankede kendelses bestemmelser om nedlæggelse af cementrørsledninger. Den indankede kendelse vil herefter, for så vidt den er påanket, være at stadfæste. . . .

Københavns amts 2. landvæsenskommissionsområde og påanket af Direktoratet for Fængselsvæsenet med påstand om, at den indankede kendelse ændres således, at erstatningen fastsættes til 40 kr. pr. m² for hele det eksproprierede areal inklusive det til vej udlagte, med renter 7½ % p. a. fra den 1. april 1965.

Indstævnte, Herstedernes kommune, har påstået kendelsen stadfæstet, dog således at der ikke fremsættes indsigelse mod rentepåstanden.

Overlandvæsenskommissionen er nedsat ved Landbrugsministeriets skrivelse af 29. november 1967 . . .

Kommissionen har foretaget besigtigelse.

I skrivelse af 24. juli 1967 har Statens Ligningsdirektorat udtalt, at handelsværdien af det i sagen omhandlede areal pr. 1. april 1965 skønnes at udgøre ca. 50 kr. pr. m².

Da den tilkendte erstatning efter alt foreliggende findes passende, vil den indankede kendelse være at stadfæste, dog at der udredes renter som af appellanten påstået.

dingsret, fastlagdes ved tillægskendelse et »inderste område«, inden for hvilket det fandtes uforeneligt med hensyn til grundvandets beskyttelse, at der tilførtes dette område spildevand fra vandkloset direkte eller gennem septic-tank, hvorfor det pålagdes ejerne af de ejendomme, hvorpå der indenfor dette område var installeret sivebrønde med sådant spildevand at

ophøre med tilførsel heraf. Ved kendelsen blev det midlertidigt tilladt at bevare sivebrønde alene til almindeligt husspildevand, for så vidt de var beliggende udenfor en afstand af 50 meter fra boringen. Pålagt 2 ejere af ejendomme, der lå nærmere end 50 meter fra boringen, at nedlægge sivebrønde for husspildevand. Kendelsen blev fra forskellige sider indbragt for overlandvæsenkommissionen, der stadfæstede kendelsen. De under anken nedlagte erstatningspåstande blev afvist fra kommissionen.

Landvæsenkommissionens tillægskendelse af 3. oktober 1966:

I henhold til kendelse afsagt den 5. oktober 1962 i sag lvk. 25/1961 udstedte Landvæsenkommissionen for Frederiksborg Amtsrådskreds bekendtgørelse i medfør af vandforsyningslovens § 11, stk. 3, med forbud mod forurening af grundvandet inden for et område begrænset af en cirkel med radius 300 m og med centrum beliggende i ovennævnte vandværks boring på matr. nr. 1 *ba* Kregme by og sogn, offentliggjort i »Sjællandsposten« og Frederiksborg Amts Avis for henholdsvis den 6. og 7. oktober 1962.

Til landvæsenkommissionen indkom herefter 49 anmeldelser om vandafledningsanlæg inden for ovennævnte område fra følgende lodsejere: ... (i kendelsen anføres 55 lods- ejere). ...

Efter at sundhedskommissionen og sognerådet i Kregme-Vinderød kommune til landvæsenkommissionen havde givet nærmere oplysninger om de pågældende vandafledningsanlæg, afholdt indvarsling til ejerne af de enkelte vandafledningsanlæg samt til vandværket, Kregme-Vinderød sogneråd, sundhedskommission og kredslægen den 4. maj 1964 ... møde

...

For vandværket mødte formanden, for bestyrelsen overretssagfører Busch-Jensen og bestyrelsens øvrige medlemmer. For sognerådet mødte formanden m. fl. For sundhedskommissionen mødte formanden Kaj Petersen. Kredslægen var mødt. Advokat Ole Olsen mødte for og med et antal lodsejere (ca. 15). Et større antal lodsejere var mødt.

Sagen forhandlede.

Advokat Ole Olsen oplyste, at de fleste anlæg, som ejes af de lodsejere, han repræsenterer, er over 20 gamle og må anses for lovlige efter de da gældende bestemmelser. For en del ejendomme er der tilslutning fra septic-tank til sivebrønd.

Sognerådsformanden bemærkede på forespørgsel, at der ikke er påtænkt nogen kloakering af området, der er udlagt til sommerhusbebyggelse. En kloakering vil blive for beko-stelig.

Kredslægen krævede samtlige spildevandsanlæg nedlagt, også anlæg alene med husspildevand.

Forlig blev drøftet. Der var herunder tale om nedlæggelse af »Vandværket på Kildebakken« og levering af vand fra Kregme Sogns Vandværk, hvorved der var mulighed for at bibeholde sivebrøndene.

Advokat Ole Olsen vil fremsende oplysninger om indretningen af de anlæg, der ejes af hans klienter, tidspunktet for anlæggenes etablering og arten af spildevandet. Han vil endvidere fremsætte nærmere begrundede erstatningskrav.

Ved skrivelser af 19. juni 1964 til landvæsenkommissionen har advokat Ole Olsen nedlagt påstand om nærmere angivne erstatninger for 9 lodsejere, såfremt vandafledningsanlæggene skal nedlægges. Advokaten har dog ikke givet nærmere oplysninger om indretning

gen af anlæggene, tidspunktet for anlæggenes etablering og arten af spildevandet.

Ved skrivelse af 3. maj 1965 har Kregme-Vinderød kommunes sundhedskommission meddelt landvæsenskommissionen, at da de førte forhandlinger med de implicerede parter ikke har ført til noget resultat ønsker man landvæsenskommissionens afgørelse angående spildevandsanlæggene inden for 300 m fra boringen ved Kildebakkens Vandværk. Sundhedskommissionen henstiller, at der ikke gives tilladelse til at bibeholde disse spildevandsanlæg.

Kommissionens teknisk sagkyndige har på grundlag af de fra Sundhedskommissionen og klagerne fremkomne oplysninger udarbejdet en oversigt (bilag 23) over de enkelte anlæg.

Landvæsenskommissionen skal udtale:

Sundhedskommissionen har med enkelte undtagelser ikke kunnet oplyse nøjere, om der foreligger speciel tilladelse til sivebrønde eller på hvilke vilkår eventuelle tilladelser er givet og ej heller har lodsejerne kunnet give nærmere oplysninger. Det må dog i alt fald antages, at sundhedskommissionen har været klar over, at der ved adskillige af sommerhusene har været indrettet sivebrønde også med tilløb af spildevand fra vandkloset.

På et denne kendelse vedhæftet kort (bilag 24) er angivet et kantskraveret område, der mod sydvest begrænses af en halvcirkel med centrum i vandværkets boring og med en radius på 100 m, medens grænsen mod nord-øst trækkes ud til en største afstand af 300 m fra boringen. Dette område vil nedenfor blive betegnet som »inderste område« og må efter de foretagne beregninger udgøre indvindingsområdet for vandværket.

Af de indkomne anmeldelser vedrører følgende sivebrønde anlæg indenfor dette område: ... (9 ejendomme) ...

Kommissionen må anse det for uforeneligt med hensynet til grundvandets beskyttelse, at der i dette område tilføres spildevand fra vandkloset direkte eller gennem septictank, og det pålægges herefter ejerne af de ejendomme, hvorpå der indenfor det inderste område er etableret sivebrønde med sådant spildevand, at ophøre med tilførsel heraf senest 8 uger efter denne kendelses afsigelse.

Efter omstændighederne vil de indgivne ansøgninger om bevarelse af sivebrønde alene til almindeligt husspildevand kunne imødekommes for så vidt de er beliggende udenfor en afstand af 50 m fra boringen. Det bemærkes herved, at selv om det som følge af sundhedskommissionens mangelfulde oplysninger ikke med absolut sikkerhed kan fastslås, at anlæggene er opført med formel tilladelse, findes det, når henses til, at der er givet byggetilladelse til de enkelte huse og til det foran i øvrigt anførte, at måtte lægges til grund, at tilladelse foreligger.

Det er en forudsætning, at anlæggene er udført i overensstemmelse med sundhedsvedtægtens bestemmelser eller såfremt dette ikke er tilfældet, snarest bliver det.

Den ovennævnte tilladelse er midlertidig og kan ophæves, hvis omstændighederne taler derfor, herunder hvis det måtte vise sig, at grundvandet forurenes.

To af de i det inderste område anmeldte sivebrønde for husspildevand ligger efter de fra Kregme-Vinderød sogneråd givne oplysninger nærmere end 50 m fra boringen, nemlig den ... på matr. nr. 1 *cb* ... på matr. nr. 1 *r* beliggende sivebrønd, og det pålægges herved ejerne af de nævnte ejendomme inden 8 uger fra denne kendelses afsigelse at nedlægge disse spildevandsafledningsanlæg.

På det fornævnte kort er endvidere indteg-

net en cirkel med centrum i boringen og en radius på 300 m.

Kommissionen skal udtale, at faren for forurening af grundvandet i den del af dette område, som ligger udenfor det inderste til indvindingsområdet svarende område, ikke kan antages at være af sådan betydning, at der er tilstrækkelig grund til at kræve de anmeldte afledningsanlæg for almindeligt husspildevand og spildevand fra vandkloset nedlagt.

Det er en betingelse for bevarelsen af disse anlæg, at de er eller snarest bliver indrettet i overensstemmelse med sundhedsvedtægtens bestemmelser. Tilladelsen er midlertidig og kan ophæves som foran anført.

Kommissionen pålægger Kregme-Vinderød kommunes sundhedskommission at påse, at denne kendelses bestemmelser overholdes.

Det bemærkes, at de her meddelte tilladelser ikke vil kunne påberåbes af lodsejere, der senere ønsker etablering af spildevandsanlæg.

Kommissionen skal endelig udtale, at da de i det inderste område etablerede sivebrønde må antages at være etableret på grundlag af tilladelse af sundhedskommissionen eller med efterfølgende faktisk godkendelse, vil der være mulighed for tilkendelse af erstatning til de lodsejere, der efter denne kendelse tilpligtes at nedlægge eller ændre deres spildevandsanlæg.

Spørgsmålet om sådan erstatning kan ikke afgøres på det foreliggende grundlag, idet der mangler oplysninger om de i vandforsyningslovens § 12 ommeldte udgifter.

Erstatningspåstande vil følgelig først kunne behandles, når det nævnte materiale foreligger og iøvrigt først når der foreligger en retskraftig afgørelse af spørgsmålet.

Kommissionen skal med hensyn til erstatningspligt for vandværket udtale, at selv om lovens § 12 stk. 1 kun nævner de »ved denne

Lovs Ikrafttræden eksisterende Vandafledningsanlæg« må bestemmelsen i alt fald analogisk kunne anvendes for anlæg, der senere, men forinden en vandindvindingskendelses afgørelse, er lovlig etableret. . . .

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 27. september 1968:

Den indankede kendelse er afsagt af landvæsenskommissionen for Frederiksborg amtsråds-kreds den 3. oktober 1966 og påanket af Kregme-Vinderød kommune og viceskoleinspektør Ejnar Salling, afdelingsleder Gunnar Fjelding Larsen og assurandør Anker Blumensaadt.

Kregme-Vinderød kommune og kommunens sundhedskommission har nedlagt påstand på, at det pålægges landvæsenskommissionen for Frederiksborg amtsråds-kreds at udfærdige bekendtgørelse om, at der inden for en radius af 300 m fra »Vandværket på Kildebakken«s boring på matr. nr. 1 *ba* Kregme by og sogn ikke må afledes de i § 11, 2. stk. i lov nr. 54 af 30. marts 1926 nævnte forurenende vædsker til grundarealet.

Ejerne af matr. nr. 7 *am* og 1 *æ*, Larsen og Salling, nedlægger følgende påstande:

Principalt, at de på matr. nr. 7 *am* og 1 *æ* Kregme by og sogn før den 3. oktober 1966 installerede anlæg stadfæstes som lovligt etablerede, og at de på matr. nr. 7 *am* og 1 *æ* Kregme by og sogn før den 3. oktober 1966 etablerede spildevandsanlæg for husspildevand bibeholdes uden indskrænkning om midlertidighed.

Subsidiært, at »Vandværket på Kildebakken« tilpligtes at anerkende erstatningspligt i henhold til vandforsyningslovens § 12, såfremt den i landvæsenskommissionens tillægskendelse af 3. oktober 1966 anførte midlertidige til-

ladelse til benyttelse af eksisterende spildevandsanlæg tilbagekaldes.

Mere subsidiært: Stadfæstelse.

Ejeren af matr. nr. 1 r, Blumensaadt, nedlægger sålydende påstande:

Principalt, at det på matr. nr. 1 r Kregme by og sogn før den 3. oktober 1966 installerede spildevandsanlæg stadfæstes som lovligt etableret, og at det ved tillægskendelse af 3. oktober 1966 nedlagte forbud mod tilledning af husspildevand og spildevand fra vandkloset til septictank og sivebrønd ophæves, samt at der meddeles midlertidig tilladelse til afledning af husspildevand og spildevand fra vandkloset til sivebrønd og septictank.

Subsidiært, at der gives midlertidig tilladelse til afledning af husspildevand til sivebrønd.

Mere subsidiært, at »Vandværket på Kildebakken« tilpligtes at anerkende erstatningspligt i henhold til vandforsyningslovens § 12.

»Vandværket på Kildebakken« har nedlagt følgende påstande:

Vedr. matr. nr. 1 r, at forbudet mod sivebrønden stadfæstes, vedr. matr. nr. 7 am og matr. nr. 1 æ, at den indankede kendelse, som ikke har forbudt nogen sivebrønd på disse

matr. nr., stadfæstes, samt at sivebrønden på matr. nr. 1 r nedlægges, og sivebrønde i større afstand end 50 m fra vandværkets boring tilledes under iagttagelse af sundhedsvedtægtens bestemmelser om deres indretning.

Overlandvæsenskommissionen er nedsat ved Landbrugsministeriets skrivelser af 22. april 1967, 13. maj 1968 og 24. maj 1968. . . .

Under hensyn til borerapportens oplysninger om jordbundsforholdene, herunder navnlig de betydelige forekomster af vandstandsende lag over den vandførende horisont, finder overlandvæsenskommissionen at kunne tiltræde landvæsenskommissionens afgørelse for så vidt angår fastlæggelsen af sikkerhedsområdet, dog at der ved et anerkendt laboratorium skal udtages 6 årlige bakteriologiske vandanalyser, hvoraf 4 i sommerhalvåret. Analyseresultaterne skal tilsendes vedkommende sundhedskommission.

Overlandvæsenskommissionen finder som ankeinstans ikke på sagens nuværende stade at kunne tage stilling til de i sagen rejste erstatningsspørgsmål og afviser disse fra påkendelse.

Overlandvæsenskommissionen for Odense m. fl. amtsrådskredse

Kendelse af 16. oktober 1968.

Vand II. (*Kloakbidrag for vejarealer*). I forbindelse med kloakering af et byområde var det bl.a. bestemt, at grundejerne for vejarealer skulle betale et bidrag på 2 kr. pr. m². En del vejarealer, som i matriklen var udlagt som planlagt i 10 m bredde, var rent faktisk kun blevet anlagt som stier med ca. 3 m bredde, medens resten af de udlagte vejarealer anvendtes som haver. Idet det ville føre til ubillige resultater,

såfremt kloakbidrag skulle beregnes på grundlag af en vejbredde på 10 m, bestemte overlandvæsenskommissionen, at bidraget skulle beregnes på grundlag af en vejbredde på 3,5 m, medens resten af det som vej i matriklen noterede men som have m.v. henliggende areal skulle svare bidrag som grundareal: 0,25 kr. pr. m².

Ved skrivelse af 26. februar 1968 har Jens P. Koch & Co. A/S, Odense, for overlandvæsenskommissionen indanket en af landvæ-

senskommissionen for Odense amtsrådskreds den 31. januar 1968 afsagt kendelse angående betaling af kloakbidrag for visse vejarealer.

I. Sagens behandling for landvæsenskommissionen.

I skrivelse af 21. oktober 1966 anmodede firmaet Jens P. Koch & Co. A/S, Odense, om landvæsenskommissionens afgørelse af, hvorledes stk. G, pkt. 1, i landvæsenskommissionens kendelse af 21. december 1955 vedrørende kloakering af den sydlige del af Hunderup (Stærmosekloakken) skal forstås.

Firmaets anmodning var foranlediget af, at det fra Odense kommune havde modtaget en regning på 55.087,20 kr. for kloakbidrag til Stærmosekloakken for vejarealerne Sandholtvænget, Arreskovvænget, Mullerupvænget og Broholm vænget, der i alt indeholder 13.116 m².

Om udgifternes fordeling indeholder landvæsenskommissionens kendelse af 21. december 1955 følgende bestemmelser:

»G Udgifternes Fordeling.

I henhold til stadsingeniørens overslag er udgifterne til hele anlægget anslået til 2.040.000 kr.

Da arbejdet omfatter en stor del af Odense og Dalum kommuner og i det hele må siges at have almen offentlig interesse, bestemmer kommissionen, at Odense kommune og Dalum kommune i overensstemmelse med vandløbslovens § 74, stk. 6, i forholdet 5 til 1 skal bære den del af udgifterne, der fremkommer, når grundejerne har udredt følgende bidrag:

1. For vejarealer betales 2 kr. pr. m².
2. Hvor hovedkloakken udnyttes som gadekloak, betales 20 kr. pr. løbende m facade af de tilstødende grunde.
3. Af bygningsværdien af de bygninger, der nu findes, eller som senere opføres på det interesserede areal, betales 6 ‰.
4. Af grundenes arealer betales 0,25 kr. pr. m².
5. Dersom der på nogen grund er bygget eller bliver bygget på mere end 1/7 af grundens areal, betales 2 kr. pr. m² af det yderligere bebyggede areal.

Dersom prisniveauet skulle stige, inden en lodsejer sættes i bidrag, vil der til samtlige bidrag, med undtagelse af bidraget efter bygningsværdi, være at lægge som yderligere bidrag den samme procentvise forhøjelse, som timelønnen for jord- og betonarbejdere i provinsen, inclusive feriepenge, er steget i henhold til Statistisk Departements beregninger for tidsrummet fra kendelsens afsigelse til bidragets fastsættelse.

Ændring i bidragets størrelse foretages dog kun for hver fulde 10 %, prisen stiger.

Udgifterne, herunder sagsomkostningerne, afholdes forskudsvis af Odense og Dalum kommune således, at Odense kommune står i forskud for 5/6 af beløbet, medens Dalum kommune står i forskud for 1/6 af beløbet.»

Det oplystes for landvæsenskommissionen, at en del af de udlagte vejarealer kun er anlagt som stier med ca. 3 m bredde og ikke som planlagt i 10 m bredde, medens resten af de udlagte vejarealer anvendes som haver. For disse sidste arealer mente firmaet ikke, at det har været hensigten med kendelsen af 1955 at pålægge det større bidrag for vejarealer, selv om de i matriklen var udlagt som sådan-

ne. Dersom vængerne senere blev udvidet, ville der til den tid være at betale kloakbidrag for udvidelsen.

Firmaet gjorde endvidere gældende, at der i andre boligbebyggelser findes interne boligveje, der ikke i matriklen er udlagt som vejareal, men som er overfladebehandlet og derfor giver en større afløbskoefficient; disse boligveje pålægges ikke bidrag som vejareal, hvilket firmaet finder urimeligt, når man skal betale bidrag for sti- og havearealer, der kun pro forma er udlagt som vejarealer.

Fra kommunens side anførtes, at bredden af vejene egentlig skulle være 10 m, men at man er gået med til, at vejene kun blev anlagt i 3 m bredde, og der påhviler ejendommene en servitut om, at vejene kan forlanges udvidet til 10 m bredde.

Firmaet Jens P. Koch & Co. A/S, påstod herefter, at kun det befæstede vejareal skulle medregnes ved beregning af vejbidraget, medens kommunens repræsentanter påstod det udlagte vejareal i 10 m bredde kendt bidragspligtig.

Landvæsenskommissionen bestemte herefter følgende:

»Da de omhandlede veje alle er noteret i matriklens dokumenter med en bredde af 10,00 m, og da denne notering ikke vil kunne ændres uden byrådets og de til vejen stødende grundes ejeres tilladelse, samt da byrådets tilladelse til, at en del af vejarealet nu er anlagt som have, kun er midlertidig, bestemmer kommissionen efter nøje overvejelse, at der i overensstemmelse med landvæsenskommissionens kendelse af 21. december 1955 vil være at betale kloakbidrag for hele det i matriklen udlagte private vejareal, således som anført i kendelsen. . . .

II. Sagens behandling for overlandvæsenskommissionen.

Overlandvæsenskommissionen har behandlet sagen i 2 møder – den 27. juni og den 21. august 1968 – med deltagelse af repræsentanter for det appellerende firma og for Odense kommune samt i et internt møde den 4. oktober 1968.

Under mødet den 27. juni 1968 foreslog et medlem af overlandvæsenskommissionen som forligsgrundlag, at firmaet skulle betale kloakbidrag for vængerne i forhold til landsbygge-lovens minimumsbredde, 6 m, hvilket forslag firmaet kunne acceptere. I skrivelse af 5. august 1968 meddelte Odense byråds udvalg for gader, veje og kloakker imidlertid, at man af principielle grunde ikke kunne gå med til forliget men måtte anmode overlandvæsenskommissionen om at stadfæste landvæsenskommissionens kendelse af 31. januar 1968.

Appellanten har herefter i skrivelse af 13. august 1968 formuleret sin endelige påstand således:

- »1. Der kan efter kendelsens stk. G og I ikke være tvivl om, at kommissionen i sin tid har lagt afgørende vægt på, at bidrag betales af anlagte vejarealer.
2. Vejarealerne må efter vor mening betyde vejarealer, der er eller skal anlægges som vej, uanset om de pro forma matrikulært er udlagt som vej. Deraf følger, at man – som rimeligt er – også skal opkræve bidraget af vejarealer, der ikke er matrikuleret, og kendelsen bliver derved mere retfærdig end efter den hidtidige fortolkning.
3. Vort matrikulerede vejareal er kun for en ringe dels vedkommende anlagt som vej

og efter kommunens egen definition end- og kun som sti. Da vi højst kan være pligtig at betale for det anlagte vejareal, kendelsen er på dette punkt helt klar, skal vi efter kommunens definition slet ikke betale for vængerne og efter vor opfattelse højst for den vejbredde, der er asfalteret.

4. Disse helt logiske slutninger nøder os til at nedlægge påstand om, at vi fritages for bidrag til vængerne, subsidiært at vi kun tilpligtes at betale for den asfalterede del af vængerne, og at kommunen i sidste fald pålægges at opkræve bidrag for de arealer, der på kommunens egen og andres jorder er anlagte som vej, og for hvilke der fejlagtigt ikke er opkrævet bidrag.«

I forbindelse med mødet den 21. august 1968 har overlandvæsenkommissionen besigtiget den omhandlede bebyggelse, som omfatter i alt 82 rækkehuse med veje og vænger, samt – efter opfordring af appellant – tillige 2 nyere boligforeningsbebyggelser og disses vej-anlæg, for hvilke der ikke er pålignet vejbidrag, da arealerne ikke i matriklen er udlagt som vej.

Kommunens repræsentanter har i øvrigt oplyst, at der ikke i de vænger, denne sag drejer sig om, er nedlagt kloakker, men at afløbet alligevel vil søge til kloakkerne i de egentlige veje, samt at hovedkloakken er dimensioneret efter 10 m brede vænger; hvis vængerne senere gøres bredere, må der nedlægges kloakker i dem. For alle andre vejarealer i kommunen betales bidrag i forhold til udlagt vejareal i matriklen, og man har i de sidste 10 år opkrævet bidrag på dette grundlag.

Efter firmaets opfattelse vil der ikke nogensinde blive tale om at udvide vængerne.

Det oplystes endelig, at der langs de større veje i firmaets bebyggelse er anlagt befæstede parkeringsarealer på i alt ca. 1.700 m², for hvilke der ikke er opkrævet vejbidrag.

III. Overlandvæsenkommissionens overvejelser og bestemmelser.

Kloakbidragene for de ejendomme, der har afløb til Stærmosekloakken er fastsat i den af landvæsenkommissionen for Odense amtsrådsreds den 21. december 1955 afsagte kendelse i sag nr. 41/54: Kloakering af den sydøstlige del af Odense (Stærmosekloakken).

Grundlaget for fordeling af anlægsudgifterne til denne hovedkloak er angivet i nævnte kendelses afsnit G og foran citeret i nærværende kendelses afsnit I.

De bestemmelser i landvæsenkommissionens kendelse, der har interesse i den foreliggende sag er:

pkt. G-1: For vejarealer betales 2 kr. pr. m².

pkt. G-4: Af grundenes arealer betales 0,25 kr. pr. m².

Såsnart det er fastslået, hvilke arealer der er *vejarealer*, og hvilke der er *øvrige grundarealer*, er kloakbidragene entydigt bestemt.

I sin kendelse II af 31. januar 1968 har landvæsenkommissionen fortolket bidragspligtige vejarealer som de i matriklens dokumenter noterede veje, uanset om disse veje rent faktisk er anlagt med væsentlig mindre bredde end den i matriklens dokumenter noterede, og fastslået, at bidraget svarende til den noterede vejbredde straks er forfaldet til betaling.

En sådan fortolkning betyder naturligvis en

administrativ forenkling og lettelse ved beregning af kloakbidragene, og af det af kommunens teknikere for overlandvæsenskommissionen oplyste fremgår det, at Odense kommune i de sidste 10 år har opkrævet bidrag på dette grundlag.

Efter overlandvæsenskommissionens opfattelse kan en sådan fremgangsmåde i givet fald føre til resultater der virker stødende for den almindelige retsbevidsthed. Den anvendte fremgangsmåde kan medføre, og har – som det er påvist af appellanten – i konkrete tilfælde vitterlig medført, at arealer, der er udlagt som vejarealer i matriklen, *men ikke befæstet som veje*, pålignes fuldt vejbidrag, selv hvor de henligger som integrerende dele af havearealer, medens omvendt arealer, der rent faktisk er anlagt som veje men ikke noteret som sådanne i matriklen, overhovedet ikke pålignes vejbidrag.

Foruden at støde an mod almindelig retsbevidsthed er den nævnte fremgangsmåde ved bidragsfastsættelsen efter overlandvæsenskommissionens opfattelse ikke forenelig med bestemmelserne i landvæsenskommissionens kendelse af 21. december 1955, afsnit I, hvori bestemmes:

»Bidragene for vejarealer og for udnyttelse af hovedkloak som gadekloak medtages under udgifterne for vejanlægget og fordeles sammen med disse blandt de lodsejere, der skal betale vejanlægget efter de almindelige regler for anlæg af veje. Bidraget forfalder til betaling, så snart vejen og kloakken i vejen er anlagt, medmindre der træffes anden aftale med kommunerne«.

Det fremgår heraf, at kloakbidrag for vejarealer først forfalder til betaling, *når vejen er anlagt, og når kloakken i vejen er anlagt.*

Landvæsenskommissionskendelsen af 21. december 1955 taler således om *anlagte* veje og nævner intet om veje, der er *udlagt* i matriklen.

Landvæsenskommissionen har imidlertid ikke i sin kendelse II af 31. januar 1968 fulgt den ved kendelsen af 21. december 1955 fastslåede definition af bidragspligtige vejarealer som værende anlagte vejarealer.

Af bestemmelserne i landvæsenskommissionskendelsen af 21. december 1955, afsnit I, som ovenfor citeret, fremgår endvidere, at et vejbidrag først forfalder til betaling, når der er anlagt kloak i vejen.

Efter det for overlandvæsenskommissionen oplyste, er der overhovedet ikke nedlagt kloak i vængerne, men vandet forudsættes at løbe overfladisk af til hovedkloakken i stamvejen.

Da ikke alle vænger i deres helhed har fald mod stamvejen, kan en sådan forudsætning ikke gælde generelt; en væsentlig del af overfladevandet må forsvinde ved nedsivning i arealer, der vel i matriklen er noteret som vej, men som rent faktisk er anlagt som og benyttes som haver.

I overlandvæsenskommissionens andet møde har stadsingeniøren i Odense kommune anført, at det i den foreliggende sag også må tages i betragtning, at det er hensigten til brug for de ved de omhandlede vænger boende grundejere, at anlægge en række garager bagved allerede befæstede parkeringsarealer, i alt ca. 1700 m².

Hertil bemærkes, at der ved bidragenes beregning øjensynlig er forudsat en vis videregående benyttelse af grundarealerne udover haveanlæg og græsrabatter, f. eks. stier, carporte m. v., idet grundarealbidraget er fastsat til $\frac{0,25}{2,00} = \frac{1}{8}$ af vejbidraget,

medens afstrømningen fra udelukkende grønne områder næppe vil andrage mere end

$$\frac{0,06}{0,90} = \frac{1}{15} \text{ af afstrømningen fra vejarealer.}$$

Efter overlandvæsenkommissionens opfattelse er uoverensstemmelsen mellem det faktiske som vej anlagte areal, og det areal, der er noteret i matriklen som vej, og som vejbidraget er beregnet efter, så betydelig, at det er forståeligt, at de bidragspligtige reagerer.

Overlandvæsenkommissionen må efter en nøje gennemgang af og overvejelse af det i nærværende sag indankede forhold finde, at den anvendte fremgangsmåde ved beregning af bidragene fører til resultater, der må forekomme ubillige, idet der betales kloakbidrag for langt større arealer end dem, der faktisk er anlagt som vej, hvortil kommer, at der som anført ikke er anlagt kloak i selve vængerne.

Under hensyn til, at den etablerede tilstand med 3-3,5 m befæstet vejareal og restarealet udlagt som haver, må påregnes bibeholdt i en årrække, idet øjensynlig ingen af de interesserede parter ønsker ændring heri, må over-

Overlandvæsenkommissionen for København samt Københavns m. fl. amtsrådkredse Kendelse af 4. november 1968.

Vand II. Landvæsenretter. (*Afvisning af anke vedrørende udgiftsstigning i forbindelse med gennemførelse af kloakering*). Ved landvæsenkommissionskendelse godkendtes et kloakeringsprojekt for en del af en kommune. Udgifterne ansloges til 539.000 kr., og arbejdet skulle være tilendebragt og regnskabet fremsendt til kommissionens godkendelse inden den 1. juli 1962. Denne frist blev senere forlænget. Ved tillægs-kendelse af 21. december 1966 godkendtes regnskabet, der udviste et samlet anlægsbeløb på 757.000 kr. Denne kendelse påankedes af 2

landvæsenkommissionen finde det rettest, at firmaet Jens P. Koch & Co. for de ovenfor nævnte vænger (Sandholtvænget, Arreskovvænget, Mullerupvænget og Broholm-vænget) betaler vejbidrag, 2,00 kr. pr. m², svarende til den anlagte vejbredde, der af praktiske grunde – og i øvrigt i god overensstemmelse med de foreliggende forhold – ansættes til 3,5 m. Resten af det som vej i matriklen noterede, men som have m. v. henliggende areal, svarer herefter bidrag som grundareal: 0,25 kr. pr. m².

Såfremt der fremtidig sker ændringer i den i dag eksisterende tilstand, og vejene udvides til større, befæstet bredde, vil lodsejerne have at betale det hertil svarende forøgede kloakbidrag:

$2,00 + 0,25 = 1,75 \text{ kr. pr. m}^2 \text{ tilkommet vejareal,}$ der med eventuel pristalsregulering forfalder ved de pågældende anlægsarbejders afslutning. Den nærmere fremgangsmåde må, såfremt parterne ikke kan enes om fordelingen, fastlægges derigennem, at sagen indbringes for landvæsenkommissionen.

grundejerforeninger til overlandvæsenkommissionen med påstand om, at en væsentlig del af udgiftsstigningen udgik af regnskabet, dels renteudgifter, dels kurstab, idet det ikke med rimelighed kunne pålægges grundejerne at betale de udgiftsstigninger, som var en følge af skete forsømmelser. Ankesagen afvist fra overlandvæsenkommissionen, idet det ikke henhørte under landvæsenretternes kompetence at afgøre spørgsmålet om eventuelt ansvar for kommunen for fejl begået i forbindelse med udstykning af nogle arealer vedrørende projektet.

Af overlandvæsenkommissionens sag nr. 671 – Grundejerforeningerne »Dragør Enge« og

»Skriverengen« mod Store Magleby kommune – fremgik, at landvæsenskommissionen i København amts 2. landvæsenskommissionsområde ved kendelse af 20. juli 1960 havde godkendt et projekt til kloakering af en del af St. Magleby. Udgifterne var anslået til 539.000 kr., og arbejdet skulle være tilendebragt og regnskabet fremsendt til kommissionens godkendelse inden den 1. juli 1962. Gennemførelsen af projektet forsinkedes som følge af en fejlagtig udført udstykning, der medførte, at arealerhvervelsen til regnvandsbassin først kunne finde sted i 1962. Den endelige regnskabsaflæggelse forsinkedes yderligere som følge af vanskeligheder ved opnåelse af de nødvendige faste lån. Ved landvæsenskommissionens tillægskendelse af 21. december 1966 godkendtes regnskabet, der udviste et samlet anlægsbeløb på 757.000 kr. Kendelsen påankedes af 2 grundejerforeninger.

Det siges i overlandvæsenskommissionens kendelse af 4. november 1968:

Den indankede kendelse er afsagt af landvæsenskommissionen for Københavns amts 2. landvæsenskommissionsområde den 21. december 1966 og påanket af grundejerforeningerne »Dragør Enge« og »Skriverengen« med påstand over for indstævnte Store Magleby kommune om, at en væsentlig del af udgiftsstigningen udgår af regnskabet, dels renteudgif-

Overlandvæsenskommissionen for Holbæk m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 28. august 1968.

Vand II. (Partsfordeling mellem landbrugsarealer og beboelsesarealer vedrørende anlægsudgifter ved etablering af forbedret inddigning og afvanding af lave arealer på Reersø). Ved landvæsens-

ter, dels kurstab, idet det gøres gældende, at det ikke med rimelighed kan pålægges grundejerne at betale de udgiftsstigninger, som er en følge af de skete forsømmelser.

Overlandvæsenskommissionen er nedsat ved landbrugsministeriets skrivelse af 24. maj 1967

Det fremgår af sagens oplysninger, at indstævnte i 1957 godkendte et udstykningsforslag vedrørende de i denne sag omhandlede arealer, og at man ved denne godkendelse overså, at bredden af de afsatte veje var ansat til 8 m.

I 1960-61 blev man opmærksom herpå, og der blev herefter indgået et forlig, hvorved vejenes bredde efter indstævntes ønske sattes til 10 m, idet dog enkelte vejstykker fik en bredde af 8 og 9 m.

Appellanterne gør under denne sag gældende, at den ovennævnte fejl har bevirket forsinkelse og den i påstanden nævnte fordyrelse af kloakeringsprojektet, og at den skete forøgelse skal fragå i de appellanterne pålignede udgifter.

Overlandvæsenskommissionen finder, at det ikke henhører under landvæsensretternes kompetence at afgøre spørgsmålet om eventuelt ansvar for indstævnte for fejl begået i forbindelse med den omhandlede udstykning, og ankesagen vil herefter være at afvise.

kommissionskendelse var godkendt et projekt til forbedret inddigning og afvanding af lave arealer på Reersø. Anlægsudgifterne var anslået til 700.000 kr. Det areal, der havde landbrugsmæssig interesse i projektets gennemførelse omfattende ca. 132 ha, medens det interessefrie areal, der omfattedes af sommerhus- og boligareal udgjorde netto ca. 51 ha. Ved ken-

delsen bestemtes, at landbrugsarealerne skulle bære en anlægsudgift på 140.000 kr. svarende til 20 % af de samlede udgifter, medens sommerhusområderne skulle bære restbeløbet efter nærmere angivne takstklasser under hensyn til parcellernes kotehøjde. Nogle grundejere ankede til overlandvæsenkommissionen med påstand om, at ejerne af landbrugsarealerne skulle pålægges anlægsudgifter svarende til det samlede landbrugsareal eller 132/183 af anlægsudgifterne, og at resten af udgifterne skulle fordeles mellem ejerne af beboelsesområdet i forhold til hver enkelt parcels areal. Overlandvæsenkommissionen stadfæstede landvæsenkommissionens afgørelse.

Landvæsenkommissionen for Holbæk amtsråds-kreds' kendelse af 8. april 1968:

Kommissionens nedsættelse

Ved skrivelse af 31. august 1966 til landvæsenkommissionen for Holbæk amtsråds-kreds har Det danske Hedeselskab, kultur-teknisk afdeling, Slagelse, for Helsing-Drøsselbjerg sogneråd og 42 lodsejere anmodet om godkendelse af et projekt til højvandsbeskyttelse og hovedafvanding på Reersø. . . .

Sagens indhold.

Efter anmodning fra Helsing-Drøsselbjerg sogneråd har Hedeselskabet udarbejdet et projekt til en forbedret inddigning og afvanding af lave arealer på Reersø samt til kloakering af arealer, der anvendes eller agtes anvendt til enten sommerhus- eller helårsbeboelse.

Det af denne sag omhandlede projekt vedrører alene højvandsbeskyttelsen og den forbedrede afvanding, hvorimod kloakeringen af de arealer, der anvendes eller agtes anvendt til enten sommerhus- eller helårsbeboelse er

indbragt for kommissionen som en særlig sag (sag 7/1967).

Reersø er en halvø, der er forbundet med Sjælland ved en landtange, som ved højvande i Storebælt kan sættes under vand. Den østlige og den vestlige del af Reersø er højtliggende land, hvorimod hele den midterste del af Reersø fra nordkysten til sydkysten bortset fra visse højere partier langs kysterne består af lavtliggende arealer, hvis højder ligger mellem $\div 0,30$ og $+ 1,25$ m i forhold til D.N.N.

Det sydvestlige lave areal, der er beliggende umiddelbart nord for »Skansen«, afvandes ved rørledninger, der fører til et privat pumpeanlæg ved »Skansen«, og afvandingen af dette areal indgår ikke i nærværende sag.

De øvrige arealer afvandes ved et sognevandløb, der fører til et pumpeanlæg ved øens nordvestlige hjørne. Pumpeanlægget ejes af et interessentskab, kaldet »Reersø afvandingsforening«. Anlægget består i en skruepumpe med en ydeevne på ca. 125 l/sek. ved normal løftehøjde. Som drivkraft anvendes en dieselmotor. Oplandet til pumpen er ca. 330 ha. Pumpen har for ringe ydeevne og sognevandløbet for ringe dybde til, at der kan opnås en tilstrækkelig og sikker afvanding af de lave arealer, og disse står da også ofte under vand om vinteren.

Beskyttelsen mod oversvømmelser fra havet er søgt tilvejebragt ved opførelse af diger i de lavninger, der strækker sig ud mod kysten, men beskyttelsen er ikke tilstrækkelig, idet havet ved stærk højvande kan gå over digerne i lavningerne og sætte de lave arealer på øen under vand. Dette skete i 1921 og i 1937. En forbedring af digebeskyttelsen er derfor absolut nødvendig, hvis de lave arealer agtes bebygget.

Der har tidligere af Hedeselskabet været foretaget undersøgelser af forholdene på Reersø med henblik på en beskyttelse af de lave arealer mod oversvømmelse og en forbedring af afvandingsforholdene, og et projekt til forbedring af forholdene har først i fyrreerne været godkendt af landbrugsministeriet til gennemførelse efter landvindingsloven, men projektet kom ikke til udførelse, da lodsjerne modsatte sig gennemførelsen.

Det nu for kommissionen forelagte forslag til forbedring af højvandsbeskyttelsen og hovedafvandingen går i hovedtrækkene ud på følgende:

1. Bygning af diger mod havet på 4 strækninger.
2. Tilvejebringelse af en pumpekanal gennem den nordlige del af det lave areal, hovedsagelig følgende det eksisterende vandløbs forløb. Dette vandløb er på den øverste strækning sognevandløb.
3. Uddybning af det gennem landbrugsarealet syd-nord gående sognevandløb.
4. Ombygning eller nyetablering af de nødvendige overkørsler over pumpekanalen og det nord-syd gående sognevandløb.
5. Bygning af et nyt elektrisk, automatisk pumpeanlæg ved kommunevejen til op-pumpning af vandet fra forannævnte kanal og i forbindelse hermed anlæg af en frisluse.

Om de enkelte anlæg er oplyst følgende:

Digerne foreslås opført i en sådan højde og med sådanne dimensioner, at disse vil kunne beskytte de lave arealer på Reersø mod oversvømmelser.

På grundlag af foreliggende observationer af højvande i Storebælt kan det påregnes,

at den maximale vandstand i Storebælt ved Reersø ikke vil overstige Kote 1,30 m.

Diget T-U (det østre dige) er således beliggende, at det kun i ringe grad vil kunne udsættes for direkte angreb ved bølgeslag. Det foreslås opført med en kronebredde på 1,10 m og med kronen i kote 1,80 m. Digets skråninger gives anlæg 2,0 til begge sider.

Diget er kun regnet ført til den projekterede pumpestation, da kommunevejen, der er beliggende syd for pumpestationen, har sin vejbane liggende over kote 1,40 m, hvilket efter Hedeselskabets opfattelse skulle give tilstrækkelig sikkerhed mod oversvømmelse i tilfælde af højvande i havet. Det er endvidere oplyst, at ifølge lodsejernes opgivende er vandet aldrig gået op over vejen på nævnte strækning.

Digerne G-H (det nordlige dige) og *V-X* (det vestlige dige) er beliggende på de mest udsatte steder af kysten, hvor det må påregnes, at strøm og bølger hvert år fjerner større eller mindre dele af forstranden. Det foreslås derfor, at digerne her trækkes noget tilbage i forhold til de eksisterende diger, så egentlige digebeskyttelsesarbejder eller kystsikringer kan undgås i den nærmeste fremtid. De foreslås opført med en kronebredde på 1,5 m og med kronen i kote 2,50 m. Digerens skråninger gives anlæg 3,0 mod havet og 2,0 indad mod det inddigede og afvandede areal.

I det sydvestlige hjørne (Post- og Telegrafvæsenets areal) findes der også et par lavninger, der går helt ud til havet. Ved det tidligere fremsatte projekt var disse digestrækninger også foreslået forstærket. I stedet for at foreslå disse digestrækninger forstærket foreslås nu, at der opføres et sekundært *dige* (*N-O*) over en slugt på matr. nr. 110. Ved denne foranstaltning opnås, at det store lave

areal på øen ikke oversvømmes, selv om vandet skulle trænge gennem de fornævnte lavninger ind på Post- og Telegrafvæsenets sydvestlige område, der som foran beskrevet afvandes ved et privat pumpeanlæg. Diget foreslås opført med en kronebredde på 1,0 m og med kronen i kote 1,80 m. Digets skråninger udføres med anlæg 2,0 til begge sider.

Digernes krone og skråninger foreslås beklædt med græstørv eller besået med græsfrø.

Fylden til diget T-U tænkes tilkørt fra pumpekanalen, medens fylden til de øvrige diger tænkes tilkørt fra bakkerne ved digernes tilslutning til højt land.

Pumpekanalen foreslås udført i en sådan dybde og med sådanne dimensioner, at vandspejlet i kanalen normalt kan holdes omkring kote $\pm 1,0 - \pm 1,30$ m eller ca. 1,0 m under de laveste terrænkoter. Den øverste strækning af pumpekanalen reguleres, så den i stedet for at have fald mod den eksisterende pumpestation får fald mod den nye pumpestation.

Ved etableringen af pumpekanalen er der navnlig lagt vægt på at sænke vandstanden i de arealer, der agtes anvendt til bebyggelse.

Den forbedrede afvanding af landbrugsarealerne foreslås gennemført ved en uddybning af det gennem arealet syd-nord gående sognevandløb. I forbindelse med uddybningen skal 5 røroverkørsler omlægges. De laveste arealer inden for dette område vil da i forbindelse med opgravning af skelgrøfter kunne opnå en drænybde på ca. 70 cm.

Overkørslerne udføres som jordopfyldninger med rørgennemløb.

Pumpeanlægget.

For landbrugsarealer dimensioneres pumpeanlæg i denne del af landet normalt for en afstrømning på 1 l/sek. pr. ha. Den maksimale afstrømning fra sommerhus- og beboelsesare-

alet må imidlertid ansættes noget større end afstrømningen fra et landbrugsareal, hvorfor der her foreslås en samlet pumpekapacitet på 450 l/sek ved den normale gennemsnitlige løftehøjde. Der foreslås 2 pumper hver med en kapacitet på 225 l/sek. ved en geometrisk løftehøjde på 1,35 m. Pumperne skal kunne sænke vandstanden i pumpekanalen til dennes bund i kote $\pm 1,70$ m, og de skal kunne pumpe mod et vandspejl i afløbskanalen i kote $\pm 1,00$ m. Oplandet til pumperne udgør ca. 330 ha, hvoraf de ca. 245 ha er landbrugsarealer og ca. 85 ha sommerhus- og beboelsesarealer.

Pumperne skal have afløb gennem kommunevejen med udløb i Vejen.

Udgifterne ved etablering af de fornævnte anlæg er pr. 1. april 1968 anslået til 700.000 kr.

Det areal, der har landbrugsmæssig interesse i projektets gennemførelse, omfatter ca. 131 ha, medens det interesserede areal, der omfattes af sommerhus- og boligareal, udgør ca. 60 ha. Af sidstnævnte areal udgør ca. 15 % eller ca. 9 ha vejarealer, således at nettoarealet kun omfatter ca. 51 ha.

Interessegrænsen er for landbrugsarealernes vedkommende indlagt 1,40 m over daglig vande i havet (kote 0,00 m), medens den for sommerhus- og beboelsesarealernes vedkommende er lagt 1,80 m over daglig vande.

Under forudsætning af, at det syd-nord gående sognevandløb efter reguleringen bibeholdes som sådant, således at vedligeholdelsen af dette vandløb fortsat vil blive foretaget af Helsing-Drøsselbjerg sogneråd på det offentlige bekostning, er udgifterne til drift og vedligeholdelse af de øvrige foreslåede anlæg anslået til ca. 11.000 kr. pr. år.

Der er for kommissionen forelagt partfor-

ydes lån og tilskud i henhold til grundforbedringsloven, således at landbrugsarealernes bidrag nedsættes med 25 %.

Under henvisning til det foran fremførte bestemmer kommissionen derfor følgende:

Det af Det danske Hedeselskabs kulturtekniske afdeling under 28. juni 1966 udarbejdede forslag til højvandsbeskyttelse og hovedafvanding af arealer på Reersø vil med enkelte ændringer være at gennemføre således:

***

C. *Interesser i anlæggenes udførelse.*

C1^a. *De interesserede arealer.* Den på oversigtskortet, bilag 2 til Hedeselskabets projektbeskrivelse af 28. juni 1966, viste røde linie fastlægges som grænse for de arealer, der skal bidrage til anlæggenes etablering, drift og vedligeholdelse. Ejerne af disse arealer skal sammentræde i et offentligt pumpelag med navn »Reersø pumpelag«, for hvis virksomhed der under landvæsenskommissionens medvirken og endelige bestemmelse vil blive fastsat vedtægter i overensstemmelse med vandløbslovens § 56.

C1^b. *Fordeling af anlægsudgifterne* foretages efter det af Det danske Hedeselskab udarbejdede partfordelingsforslag. Partfordelingsliste for såvel landbrugsarealer som for sommerhus- og helårsbeboelsesarealer er vedhæftet nærværende kendelse.

C1^c. *Fordeling af drifts- og vedligeholdelsesudgifter* foretages som foreslået ved nævnte partfordelingsforslag således, at halvdelen af udgifterne betales af ejerne af landbrugsarealerne i henhold til den for disse gældende partfordeling for an-

lægsudgifter, medens den resterende halvdel af udgifterne betales af de øvrige interessenter efter den for disse gældende partfordeling for anlægsudgifter.

***

Overlandvæsenskommissionens kendelse af 28. august 1968:

Den indankede kendelse er afsagt den 8. april 1968 og påanket ved ankebegæring af 29. maj 1968 fra Ib Kierch, Axel Kristensen og Per Harritz, alle København, hvem der er meddelt fri proces.

Overlandvæsenskommissionen er nedsat ved landbrugsministeriets skrivelse af 15. juli 1968

***

For overlandvæsenskommissionen har appellanterne ved deres beskikkede advokat, landsretssagfører Erik Holm, København, nedlagt følgende påstand:

Den af landvæsenskommissionen ved kendelse af 8. april 1968 fastsatte fordeling af omkostninger ved projektet til højvandsbeskyttelse og hovedafvanding ændres således:

1. Principalt udreder ejerne af landbrugsarealerne, der omfattes af projektet, en så stor del af omkostningerne, som svarer til arealet af landbrugsområdet, nemlig $\frac{132}{183}$ af de samlede omkostninger, medens beboelsesarealerne udreder resten eller $\frac{51}{183}$ af de samlede omkostninger. Subsidiært at ejerne af landbrugsarealerne udreder en større andel af de samlede omkostninger end fastsat ved kendelsen og efter overlandvæsenskommissionens skøn.
2. Den del af omkostningerne, der herefter skal udredes af ejerne af beboelsesområdet, fordeles imellem disse i forhold til hver enkelt parcels areal uden hensyn til kotehøjde på de enkelte parceller.

Den nedlagte påstand vedrører alene anlægsudgifterne.

Anlægsudvalget for gennemførelse af afvandingsprojekt på Reersø v/ Roar Rasmussen, Reersø Afvandingsforening v/ Johs. Mægaard, Grundejerforeningen »Nordstrand« v/ Roar Rasmussen, Grundejerforeningen »Landerne« v/ Hans Skaaning Hansen og Grundejerforeningen »Vindekrogen v/ Einar Thode har nedlagt påstand om stadfæstelse af landvæsenskommissionens kendelse. Tilsvarende påstand er nedlagt af advokat J. Midtgaard, Brande, som advokat for ejeren af matr. nr. 8e, læge Knud Midtgaard.

De nævnte redegjorde for sagen og begrundede de nedlagte påstande.

Sognerådsformanden Jens P. Pedersen, Helsingør-Drøsselbjerg kommune, m. fl. udtalte sig om sagen.

Det er overlandvæsenskommissionens opfattelse, at den ved landvæsenskommissionens kendelse fastsatte fordeling af anlægsudgifterne ved projektets gennemførelse mellem på den ene side landbrugsarealerne og på den anden side sommerhus- og helårsbeboelsesarealerne på rimelig måde afvejer den nytte og interesse, som disse arealer har i anlæggets udførelse. Overlandvæsenskommissionen har herved forudsat, at der for arealer, som efter kendelsen får pålagt del i anlægsudgifterne efter partsfordelingen for landbrugsarealer, men som senere

måtte blive udstykket til sommerhus- eller helårsbebyggelse, finder en omberegning sted således, at sådanne arealer får pålagt anlægsudgift efter partsfordelingen for sommerhus- og helårsbeboelsesarealer, jfr. vandløbslovens § 93, stk. 2, og således, at det beregnede merbeløb indbetales til det pumpelag, der efter landvæsenskommissionens kendelse skal oprettes.

Med hensyn til den nedlagte påstand om, at den del af omkostningerne, der skal udredes af ejerne af beboelsesområdet, skal fordeles alene i forhold til hver enkelt parcels areal og ikke tillige som efter landvæsenskommissionens kendelse graderet i 5 takstklasser efter kotehøjde, bemærkes, at det er overlandvæsenskommissionens opfattelse, at højdeforskellen mellem grundene påvirker anlægsudgifterne på en sådan måde, at en gradering er rimelig. Hertil kommer, at det er kommissionens opfattelse, som blev bestyrket ved udtalelser på mødet, at grundenes højere og lavere beliggenhed har betinget en forskel i de erlagte købesummer, som gør den ved kendelsen fastsatte gradering rimelig.

Den af landvæsenskommissionen afsagte kendelse vil herefter være at stadfæste i sin helhed, idet der med hensyn til omkostningerne for overlandvæsenskommissionen forholdes som nedenfor anført.

Lovregister

Vandforsyningslov nr. 54 af 31. marts 1926	§ 11	47
- - -	§ 12	47
Landvæsensretslov nr. 213 af 31. marts 1949	§ 18	9
- - -	§ 26	12
- - -	§ 34	35
Vandløbslov nr. 214 af 11. april 1949	§ 20	16
- - -	§ 30	16
- - -	§ 38	16
- - -	§ 42	12
- - -	§ 46	12
- - -	§ 49	12
- - -	§ 103	35,16
Hegnslov nr. 259 af 27. maj 1950	§ 1	3
- - -	§ 2	3
- - -	§ 13	3

Realregister

Ekspropriation.

Erstatning for arealafståelse til regnvandsbassin fastsat til ca. 30 kr. pr. m², skønt Statens Ligningsdirektorat havde udtalt, at handelsværdien af arealet skønnedes at udgøre ca. 50 kr. pr. m² 47

Hegn.

(Hegnensynets kompetence med hensyn til beskæring af træer stående inde på en grund). 4 i en afstand af 0,90 til 1,15 m fra skellet mellem 2 ejendomme i Gentofte stående lindetræer af en højde på 8-10 m anset som hegn- »eget hegn«, jfr. hegnslovens § 1, hvorfor hegnsyn og landvæsenskommissionen anså sig som kompetente til at påkende en tvist angående nedskæring af træerne i det omfang det fandtes rimeligt, jfr. hegnslovens § 2 og § 13, stk. 2 3

(Krav om opsætning af beskyttelseshegn). Grundejer E's krav om, at der for naboens regning skulle opsættes et beskyttelseshegn, indtil et af naboen nyplantet hegn havde opnået en tidligere aftalt højde på 1 m ikke taget til følge, under hensyn til, at det måtte antages, at det nyplantede hegn i løbet af et par års tid ville nå en højde på ca. 1 m, samt til, at der på E's ejendom langs det nyplantede hegn var opsat et 1,75 m højt raftehegn 5

Landvæsensretter.

(Hegnensynets kompetence med hensyn til beskæring af træer stående inde på en grund). 4 i en afstand af 0,90 til 1,25 m fra skellet mellem 2 ejendomme i Gentofte stående lindetræer af en højde på 8-10 m anset som hegn- »eget hegn«, jfr. hegnslovens § 1, hvorfor hegnsyn og landvæsenskommissionen anså sig som kompetente til at på-

kende en tvist angående nedskæring af træerne i det omfang det fandtes rimeligt, jfr. hegnslovens § 2 og § 13, stk. 2 3

(Hjemvisning af sag om rørlægning af et vandløb, da fiskeriministeriet ikke havde været indkaldt). Ved landvæsensnævnskendelse godkendtes et projekt til rørlægning af et åbent vandløb, således at det pålagdes et sogneråd at betale en del af anlægsudgiften. Sognerådet ankede til landvæsenskommissionen. Da fiskeriministeriet ikke som foreskrevet i lov om landvæsensretter § 18 havde været indkaldt til møde i landvæsensnævnet, blev sagen hjemvist til fornyet behandling ved nævnet 9

(Spørgsmål om udsættelse af kommissionsbehandlingen under henvisning til landvæsensretslovens § 26, stk. 3). Antaget, at det efter indholdet af nogle i sagen fremlagte dokumenter var tvivlsomt, hvorvidt nogle grundejere, der protesterede imod oprettelse af et dambrug, kunne støtte nogen ret overfor rekvirenten, og de havde i hvert fald ikke sandsynliggjort, at de havde en sådan interesse i at modsætte sig dambrugets oprettelse, at den kunne komme i betragtning overfor de fordele, som rekvirenten ville kunne opnå ved projektets gennemførelse, jfr. vandløbslovens §§ 49, stk. 1, 46, stk. 3, og 42 12

(Afvisning af anke vedrørende udgiftsstigning i forbindelse med gennemførelse af kloakering). Ved landvæsenskommissionskendelse godkendtes et kloakeringsprojekt for en del af en kommune. Udgifterne ansloges til 539.000 kr., og arbejdet skulle være tilendebragt og regnskabet fremsendt til kommissionens godkendelse inden

den 1. juli 1962. Denne frist blev senere forlænget. Ved tillægskendelse af 21. december 1966 godkendtes regnskabet, der udviste et samlet anlægsbeløb på 757.000 kr. Denne kendelse påankedes af 2 grundejerforeninger til overlandvæsenkommissionen med påstand om, at en væsentlig del af udgiftsstigningen udgik af regnskabet, dels renteudgifter, dels kurstab, idet det ikke med rimelighed kunne pålægges grundejerne at betale de udgiftsstigninger, som var en følge af skete forsømmelser. Ankesagen afvist fra overlandvæsenkommissionen, idet det ikke henhørte under landvæsenretternes kompetence at afgøre spørgsmålet om eventuelt ansvar for kommunen for fejl begået i forbindelse med udstykning af nogle arealer vedrørende projektet . 56

Vand I.

(Spørgsmål om udsættelse af kommissionsbehandlingen under henvisning til landvæsenretslovens § 26, stk. 3). Antaget, at det efter indholdet af nogle i sagen fremlagte dokumenter var tvivlsomt, hvorvidt nogle grundejere, der protesterede imod oprettelse af et dambrug, kunne støtte nogen ret overfor rekvirenten, og de havde i hvert fald ikke sandsynliggjort, at de havde en sådan interesse i at modsætte sig dambrugets oprettelse, at den kunne komme i betragtning overfor de fordele, som rekvirenten ville kunne opnå ved projektets gennemførelse, jfr. vandløbslovens § 49, stk. 1, 46, stk. 3, og 42 12

(Oprettelse af dambrug). Godkendt projekt angående oprettelse af dambrug ved amtsvandløbet Holme å imod protest fra ejeren af et nedenfor i en afstand af ca. 800 m beliggende dambrug .. 16

Vand II.

(Partsfordeling med hensyn til udgifter ved bortpumpning af vand, der truede med ødelæggelse af amtsvej). Efter at landvæsenævnet havde pålagt et amtsråd at deltage i udgifter ved foranstaltninger, herunder pumpning, til afværgelse af en oversvømmelse, der truede med at ødelægge en amtsvej, ankede amtsrådet med påstand om frifindelse, idet den pågældende rørlednings

vedligeholdelse påhvilede lodsejerne, og årsagen til oversvømmelsen var, at ledningen var delvis tilstoppet. Ved landvæsenkommissionskendelsen blev amtsrådet frifundet, idet det fandtes uden betydning, at det var på amtsrådets foranledning, at foranstaltningerne var blevet iværksat 6

(Hjemvisning af sag om rørlægning af et vandløb, da fiskeriministeriet ikke havde været indkaldt). Ved landvæsenævnskendelse godkendtes et projekt til rørlægning af et åbent vandløb, således at det pålagdes et sogneråd at betale en del af anlægsudgiften. Sognerådet ankede til landvæsenkommissionen. Da fiskeriministeriet ikke som foreskrevet i lov om landvæsenretter § 18 havde været indkaldt til møde i landvæsenævnet, blev sagen hjemvist til fornyet behandling ved nævnet 9

Spørgsmål om *industriarealers andel i anlægs- og driftsomkostninger* i forbindelse med etablering af *kloak- og rensningsanlæg* i Vejby-Risskov kommune 26

(Pålagt fiskeriministeriet sagsomkostninger). I anledning af fremkomne klager tilskrev fiskeriministeriet F ejeren E af en landbrugsejendom, at han i egen interesse måtte træffe foranstaltninger til, at der ikke skete udledning af møddingsvand fra hans ejendom til offentlige vandløb, og henlede E's opmærksomhed på, at han kunne indbringe spørgsmålet for vandløbsret. E indbragte herefter spørgsmålet for landvæsenkommissionen, der bestemte, at udløbet indtil videre kunne fortsætte som det var, men at kommissionen om ca. 5 år ville tage sagen op til fornyet vurdering. Alle udgifter ved kommissionen – 2.995 kr. – pålagdes E. Under anke til overlandvæsenkommissionen påstod E bestemmelsen om sagens genoptagelse i løbet af 5 år ophævet, og at samtlige sagsomkostninger pålagdes F. F havde intet imod, at bestemmelsen om genoptagelse af sagen udgik, men protesterede imod at betale sagsomkostninger, da F ikke var part i sagen for landvæsenkommissionen. I medfør af landvæsenretslovens § 34, stk. 1, og vandløbslovens § 103, stk. 2, eller dens analogi og ud fra forholdets natur pålagi F at udrede 2/3 af om-

kostningerne for landvæsenkommissionen. Endvidere pålagt F at betale samtlige omkostninger for overlandvæsenkommissionen samt yderligere 500 kr. til advokatbistand for E for sidstnævnte kommission 35

(Anvendelse af plasticrør til kloakledning). Under anke til overlandvæsenkommissionen angående fordeling af udgifter ved nedlæggelse af en rørledning anmodedes appellanten om, at det tilladte projekt ændredes derhen, at der anvendtes P.V.C. rør (plasticrør) i stedet for som af landvæsenkommissionen bestemt cementrør. Efter de mangelfulde erfaringer om plasticrørs egnethed til brug for kloakledninger fandtes det betænkeligt at ændre landvæsenkommissionens afgørelse på dette punkt 46

Erstatning for arealafståelse til regnvandsbassin fastsat til ca. 30 kr. pr. m², skønt Statens Ligningsdirektorat havde udtalt, at handelsværdien af arealet skønnedes at udgøre ca. 50 kr. pr. m² 47

(Kloakbidrag for vejarealer). I forbindelse med kloakering af et byområde var det bl. a. bestemt, at grundejerne for vejarealer skulle betale et bidrag på 2 kr. pr. m². En del vejarealer, som i matriklen var udlagt som planlagt i 10 m bredde, var rent faktisk kun blevet anlagt som stier med ca. 3 m bredde, medens resten af de udlagte vejarealer anvendtes som haver. Idet det ville føre til ubillige resultater, såfremt kloakbidrag skulle beregnes på grundlag af en vejbredde på 10 m, bestemte overlandvæsenkommissionen, at bidraget skulle beregnes på grundlag af en vejbredde på 3,5 m, medens resten af det som vej i matriklen noterede men som have m. v. henliggende areal skulle svare bidrag som grundareal: 0,25 kr. pr. m² 51

(Afvisning af anke vedrørende udgiftsstigning i forbindelse med gennemførelse af kloakering). Ved landvæsenkommissionskendelse godkendtes et kloakeringsprojekt for en del af en kommune. Udgifterne ansløges til 539.000 kr., og arbejdet skulle være tilendebragt og regnskabet fremsendt til kommissionens godkendelse inden den 1. juli 1962. Denne frist blev senere forlæn-

get. Ved tillægskendelse af 21. december 1966 godkendtes regnskabet, der udviste et samlet anlægsbeløb på 757.000 kr. Denne kendelse påankedes af 2 grundejerforeninger til overlandvæsenkommissionen med påstand om, at en væsentlig del af udgiftsstigningen udgik af regnskabet, dels renteudgifter, dels kurstab, idet det ikke med rimelighed kunne pålægges grundejerne at betale de udgiftsstigninger, som var en følge af skete forsømmelser. Ankesagen afvist fra overlandvæsenkommissionen, idet det ikke henhørte under landvæsenretternes kompetence at afgøre spørgsmålet om eventuelt ansvar for kommunen for fejl begået i forbindelse med udstykning af nogle arealer vedrørende projektet . 56

(Partsfordeling mellem landbrugsarealer og beboelsesarealer vedrørende anlægsudgifter ved etablering af forbedret inddigning og afvanding af lave arealer på Reersø). Ved landvæsenkommissionskendelse var godkendt et projekt til forbedret inddigning og afvanding af lave arealer på Reersø. Anlægsudgifterne var anslået til 700.000 kr. Det areal, der havde landbrugsmæssig interesse i projektets gennemførelse omfattede ca. 132 ha, medens det interesserede areal, der omfattedes af sommerhus- og boligareal udgjorde netto ca. 51 ha. Ved kendelsen bestemtes, at landbrugsarealerne skulle bære en anlægsudgift på 140.000 kr. svarende til 20 % af de samlede udgifter, medens sommerhusområderne skulle bære restbeløbet efter nærmere angivne takstklasser under hensyn til pracellernes kotehøjde. Nogle grundejere ankede til overlandvæsenkommissionen med påstand om, at ejerne af landbrugsarealerne skulle pålægges anlægsudgifter svarende til det samlede landbrugsareal eller 132/183 af anlægsudgifterne, og at resten af udgifterne skulle fordeles mellem ejerne af beboelsesområdet i forhold til hver enkelt parcels areal. Overlandvæsenkommissionen stadfæstede landvæsenkommissionens afgørelse. 57

Vand III.

(Fastlæggelse af sikkerhedsområdet for et privat vandværks vandindvinding). Efter at der ved landvæsenkommissionskendelse var tildelt et privat

vandværk V vandindvindingsret, fastlagdes ved tillægskendelse et »inderste område«, inden for hvilket det fandtes uforeneligt med hensyn til grundvandets beskyttelse, at der tilførtes dette område spildevand fra vandkloset direkte eller gennem septictank, hvorfor det pålagdes ejerne af de ejendomme, hvorpå der indenfor dette område var installeret sivebrønde med sådant spildevand at ophøre med tilførsel heraf. Ved kendelsen blev det midlertidigt tilladt at bevare sivebrønde alene til almindeligt husspildevand, for så vidt de var beliggende udenfor en afstand af 50 meter fra boringen. Pålagt 2 ejere af ejendomme, der lå nærmere end 50 meter fra boringen, at nedlægge sivebrønde for husspildevand. Kendelsen blev fra forskellige sider indbragt for overlandvæsenkommissionen, der stadfæstede kendelsen. De under anken nedlagte erstatningspåstande blev afvist fra kommissionen 47

Vand IV.

Ikke fundet grundlag for at *pålægge en købstadskommune at levere vand* til en udstykning på 19 parceller beliggende udenfor kommunen 12

(Fastlæggelse af sikkerhedsområde for et privat vandværks vandindvinding). Efter at der ved landvæsenkommissionskendelse var tildelt et privat vandværk V vandindvindingsret, fastlagdes ved tillægskendelse et »inderste område«, inden for hvilket det fandtes uforeneligt med hensyn til grundvandets beskyttelse, at der tilførtes dette område spildevand fra vandkloset direkte eller gennem septictank, hvorfor det pålagdes ejerne af de ejendomme, hvorpå der indenfor dette område var installeret sivebrønde med sådant spildevand at ophøre med tilførsel heraf. Ved kendelsen blev det midlertidigt tilladt at bevare sivebrønde alene til almindeligt husspildevand, for så vidt de var beliggende udenfor en afstand af 50 meter fra boringen. Pålagt 2 ejere af ejendomme, der lå nærmere end 50 meter fra boringen, at nedlægge sivebrønde for husspildevand. Kendelsen blev fra forskellige sider indbragt for overlandvæsenkommissionen, der stadfæstede kendelsen. De under anken nedlagte erstatningspåstande blev afvist fra kommissionen 47

NORLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

DIS-Danmark

